PRÄRIEBLOMMAN

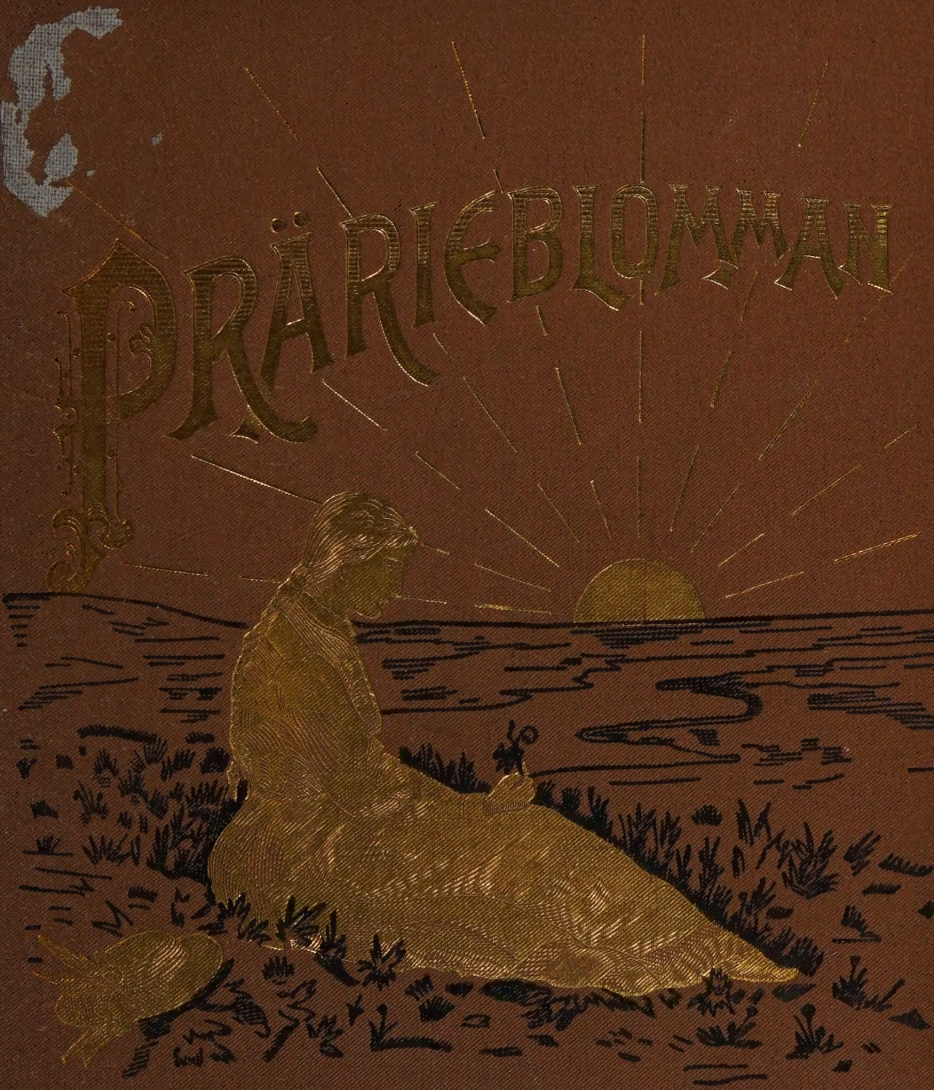

1900

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY

HJALMAR EDGREN.

Prärieblomman

Kalender

för 1900

Property of
CBPL
Please return to
Graduate Theological
Union Library

UTGIFVEN AF
VITTERHETENS
VÄNNER

Rock Island, Ill.
Lutheran Augustana Book Concern
1900.

AY
19
S8P7
v.1
1900

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY

COPYRIGHTED.

DEC 1 4 1965

ROCK ISLAND, ILL.
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERNS TRYCKERI.

22281

INNEHÅLL.

Sid.

Titelplansch. Porträtt af Hjalmar Edgren 2
Västerns svensk-amerikaner. Dikt af Joh. A. Enander..... 7
Sista julen på Brattalid. Bilder från nordmannakolonierna på Grönland och i Vinland af A. Schön. Med 3 bilder..... 12
Den första svenska invandringen till Förenta Staterna af E. Norelius 37
Då Christina Nilsson kom till Chicago. Ett trettioårigt minne af Joh. A. Enander. Med porträtt af Christina Nilsson..... 50
Nutiden. Dikt af Edward Sundell..... 62
I Grönlands-stämning af Josua Lindahl. Med 10 porträtt och 5 bilder..... 67
Frostbilder. Dikt af Hjalmar Edgren..... 85
Allt bättre och bättre. Humoresk ur det svensk-amerikanska tidningsmannalifvet, grundad på verkliga tilldragelser af Ernst Skarstedt..... 87
Lifvets lotter. Dikt af Fredrik..... 96
En förrymd slaf. Verklighetsbild af Hjalmar Edgren. Med 1 bild..... 99
Oscar II såsom skald och tänkare af C. F. Peterson. Med porträtt af konung Oscar..... 105
Skeppsbrott. Fragment af en lifssaga af Ernst W. Olson..... 113
Ask not. From the Swedish of C. F. A. Holmström. Translated by Fredrik..... 130
Bilder ur det svensk-amerikanska nybyggarelifvet af Aron Edström..... 132

Sid.

Två öfversättningar 155

I. Washington. Translated from the Swedish by Ernst W. Olson.

II. Vaggsång. Öfversättning från engelskan af Ernst W. Olson.

Tvenne skisser af Albert Alberg 160

Julgranens själfbetraktelser.

Gamla skor.

Klockan i Saleby. Dikt af Joh. A. Enander 169

Dödsrunor af A. Schön. Med 4 porträtt 179

Svante Palm.

Carl Anton Mellander.

Andrew Chaiser.

Hjalmar Patrick Brusewitz.

Henrik Casimir Sparre.

Louis Hallen.

Svensk-amerikanska målares taflor.

1. Indianläger af *Olof Grafström* 8
2. Vy från Lappland af *Olof Grafström* 36
3. Månsken af *C. O. E. Linden* 85
4. Porträtt af X. af *C. O. E. Linden* 92

*Västerns svensk-amerikaner.**

AF

JOH. A. ENANDER.

Hvem har detta land förtrollat? Svika mina ögon mig?
Är ej detta västerns vildmark med sin nötta buffelstig?
Sågs ej nyss med färska skalper, gråa utaf slättens damm,
tappra indianer spränga genom aftondimman fram?

Ljöd ej nyss på floden krigsrop ifrån näfverbyggd kanot
och från lägret uti skogen hämndsång, vild och full af hot?
Hördes ej ett tusenstämmigt tjut af vilddjur rundt omkring,
skallerormens hemska varning, där han slagit sig i ring.

Som vid jordskalf marken skälfde utaf tusen hofvars slag,
när den vilda prärieelden kom och gjorde natt till dag.
Stormen uppå lösta vingar honom emot öster dref;
hvarje våg å ändlöst gräshaf våg af eld och lågor blef.

Hur har icke allt förändrats? Ser mitt öga månne rätt?
Gård vid gård och teg vid tegar på den fordom vilda slätt.
Ingen indian med skalper och med örnens fjädrar prydd
ser jag mer, blott några spillror af ett folk, hvars tid är flydd.

* Festsång uppläst under "svenskarnes dag" vid Trans-Mississippiutställningen i Omaha, Nebraska, den 24 juni 1898.

Sång om hämnd och hat ej klingar kring en rådseld såsom förr.
Klara, ljufva ungdomsröster gläntа på mitt hjärtas dörr.
Sång från hembygds berg och dalar, sång från ljunghed och från mo
hviskar i mitt öppna öra ord om kärlek, hopp och tro.

Sägen mig, I tegar rika, som i sommarns fägring stå,
sägen mig, palatser höga, sägen mig, I stugor små,
hvem är han, som allt förvandlat? Nämnen mig hans dyra namn,
namnet, som ej dör men lefver evigt uti ärans famn.

För att bryta bygd — I svaren — för att vinna land med plog,
uti linnetäckta vagnar månget folk mot väster drog,
byggde torfhus, byggde "log-hus", fyllde dem med barn och flit,
röjde utan pengar vildmark under sträfsamt släp och slit.

Men af alla folk, som kommo, svensken var dock nummer ett.
Ära, ära, moder Svea, som oss detta folk har gett!
Ej med bläck och penna skref det här sin sköna hjältedikt,
men med yxa, plog och spade, modigt och med tillförsikt.

Säd sköt brodd på nyplöjd åker, säd sköt brodd på andens mark;
kyrkor byggdes, skolor byggdes; framtids grundval lades stark.
Frisk och modig, redbar, blygsam svensken gick sin jämna gång;
stål det fanns i arm och vilja, silfverklang i språk och sång.

Torka kom och brände majsen, hvetet gräshoppsföda blef,
och förfallen var reversen; nöden in i stugan klef.
Dyster jämmer ljöd i nejden, sedan lyckans sol gått ned.
Alltför stolt att klaga, tigga, svensken tåligt teg och led.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

1. Indianläger af Olof Grafström.

Teg och led och bidde hoppfull under daglig id och bön,
att af svett bevattnad åker skulle skänka mödan lön.
Gud gaf växt och korn och kärna, fulla lador, ökad hjord
och lät gillesrätter komma uppå fattigmannens bord.

För mitt inre öga ser jag mannen med den bruna hyn,
ser hans maka, flink och hurtig, hon den fagraste i byn,
och af barn en talrik skara rundt omkring dem båda stå
liksom ungskog omkring ekar stundom ses sin gördel slå.

Lit till Gud och egna krafter lästes uti ädla drag.
"Man för sig, ej andras apa" var se'n gammalt svenskens lag.
Ej för lumpet kram han byter guldet, som hör honom till,
stolt af höga frihetsanor han för ingen krusa vill.

I det kalla världshaf flyter golfström obemängd och varm,
lif till fjärran, öde nejder bär han tyst på kraftfull arm.
Och så långt som folkhafs strömmar ifrån Sveriges kuster gå,
spira odling, rätt och frihet, börja lifvets pulsar slå.

Men det mulnade i söder och det ljöd en krigssignal.
"Vaken upp! Till vapen männer!" så det ljöd på höjd, i dal.
"Ej vårt fosterland skall styckas, slafven skall bli åter fri!"
"Hälsa Lincoln," så ljöd svaret, "att vi komma *genast* vi."

Och de kommo, våra landsmän, skrefvo uppå häfdens blad
i förbund med vapenbröder mången outplånlig rad,
namnen Shilo, Vicksburg, Dallas, Chattanooga, Gettysburg,
Hampton Roads, Atlanta, Richmond, slafveriets sista borg.

Fråga Grant och Sherman, Logan, Sheridan och många fler,
om det fanns i kriget trupper, om det fanns en officer
tapprare än "våra gossar," och de svara alla: "Nej,
uti hela vida världen bättre trupper finnas ej".

Så från kriget hem de kommo, hängde uppå stugans vägg
länge pröfvade geväret, sabeln med sin skarpa egg,
gingo ut på åkertegen för att hjälpa åldrig far,
gingo plog och harf att sköta såsom före krigets dar.

Uppå gården år och dagar lugnt och stilla svunno hän.
Plötsligt ljuda krigssignaler: "Vaken upp och minnens 'Maine',
minnens edra svenska bröder, minnens Spaniens nidingsdåd!
Upp att Cubas folk befria! För tyranner ingen nåd!"

Och de uppstå våra söner, taga ifrån väggen ner
gamla sabeln och geväret och det nötta "banteler".
Se, de fylka sina skaror, hör, de sjunga högt den sång —
Björneborgska krigarhymnen — fädren sjungit mången gång.

Då hans kära toner tystna, hör, en annan melodi
brusar genom ungdomsleden morgonfrisk, som vinden fri,
öfver berg och djupa dalar, genom skog och mo hon far.
Det är sången "Stjärnbaneret", genljud ifrån forna dar.

På den tappre Deweys flotta under tidig morgonväkt
svajar öfver våra söner stjärnströdd flagg för segerfläkt.
Vid Manila och på Cuba riddarvakt kring fanan stå
svenska ättlingar från Västern, unga, tappra "gossar blå".

Landets tysta, rika krafter ursprung ha från nordisk stam.
Västerns must och märg och kärna, fram, till makt och ära fram!
När den falska storhet ramlar, som på pengar byggt sitt hopp,
skall förtjänsten seger vinna och dess sol i glans gå opp.

Sista Julen på Brattalid.

Bilder från nordmanna-kolonierna på Grönland och i Vinland,

AF

A. SCHÖN.

I. En julafton hos Erik Röde.

Det var om julen året efter Kristi börd 1005. I sin välbyggda gård Brattalid i Österbygden på Grönland satt Erik Röde, och hos honom voro hans son Leif, hans dotter Freydis och hennes man Torvard, hans aflidne son Torsteins änka Gudrid Torbjörnsdotter och med dem många ansedda isländare, de där nitton vintrar tillförene med Erik kommit till Grönland för att där uppresa sina högsätesstolpar och bryta bygd i vildmarken.

Erik var nu svåra gammal och bister att skåda samt därtill mäkta ordkarg. Han satt i högsätet, och på långbänkarne utefter

den rymliga skalens* väggar sutto hans son och svärson och efter dem enligt rang och anseende gårdens egna män samt Eriks talrika gäster. I högsätet vid salens västra gafvelvägg satt som husmoder Freydis, eftersom Eriks husfröja för länge sedan var död. Midtemot husbonden satt i gästhögsätet Hakon bard och kvad en drapa om Eriks och hans fäders bedrifter. Men på lergolfvet mellan bänkarne och den låga härden sväfvade väna, fagra mör, de där tillsågo, att mjöd ej fattades i de kring i männens lag gående dryckeshornen. Kvällen var redan långt framskriden, och midvinternattens stjärnor gnistrade däruppe på fästet, men på härden i skålen brann ännu stockelden, ansad af Ottar träl, medan torrvedsblossen i klykorna på salens väggar muntert flammade och deras lågor återspeglades af de många blankpolerade sköldarne och svärden, som hängde mellan dem.

Då barden sjungit sin drapa tillända och som bragelön fått ur en tärnas hand ett fylldt dryckeshorn, tog Leif till orda och sade:

"Hvi är du så fåmäldt, fader min? Icke var du sådan fordom om julen. Då plägade du till långt fram på natten tälja sagor om Valhalls gudar, om huruledes du i din ungdom for i västerviking, om dina fäder, som tjänte i kejsarens i Miklagård hird, om Norges gamla konungar och huruledes du reste hit till Grönland. Aldrig tillförene hafver jag här på Brattalid sett dig sådan."

Erik tömde i ett drag mjödhornet och räckte det tillbaka åt den tjänande mön, sägande:

"Fåmäldt varder den man, som för länge lefvat och som sett, huruledes de gamla gudar varda satta af högsätet. Af ålder har det varit sed att om julen blota åt Frej för fred och god äring. Men hvar i Nordlanden sker nu julablot, såsom i fordomtima, sedan

* Boningshusets.

snart i hvarje tempel hvite Krist predikas och Nordens konungar låta döpa sig af samme Krists präster? Ännu för fem vintrar sedan blotade jag här på Brattalid, men sedan du, Leif, som vängåfva från konung Olaf Tryggvason medförde Sigfrid präst, har offerlunden stått öde. Men ännu lefva de gamla åsagudar. Senast i natt såg jag i min dröm Oden, hos hvilken jag snart skall tömma mjödhornen i Valhall. Dock vill jag än en gång på fädrens vis tömma bragebägaren och löfte gifva vid galtens panna."

Den gamle vinkade med handen åt några af trälarne, som uppehöllo sig längst nere vid dörren. De trädde fram och erhöllo befallning att flytta fram de allaredan dukade julborden och kringom dem ordna salens lösa bänkar. När detta var gjordt, reste sig Erik och hans män från sina platser och framträdde till bordet, där Frejs galt, helstekt och med ett äpple i munnen, tronade på ett stort fat. Erik vidrörde med högra handen galtens panna, under det han höjde den vänstra och med hög röst utropade:

"Jag gifver det löftet, att innan året gått tillända, skall jag hafva krossat hvite Krists välde på Grönland, eller sätte jag lifvet till. Så höre mig Frej, så ock Balder, Tor och Oden!"

När han detta sagt, lät han åter räcka sig det fyllda mjödhornet och tömde det i ett enda drag. Härefter vidtog måltiden.

Eriks högtidliga ed framkallade stridiga känslor hos hans fränder och gäster, af hvilka några, bland dem sonen Leif och sonhustrun Gudrid, voro kristna, under det att de öfriga ännu i större eller mindre grad hängde fast vid den gamla åsatron. Ingen tog dock eden så djupt till sinnes som Sigfrid präst, den där satt längst nere vid bordsändan, närmast trälarne. Han skulle velat säga någonting om denne af Erik så innerligt hatade hvite Krists makt öfver människornas hjärtan, men han ansåg

klokheten bjuda, att han teg. I tysthet bad han en varm bön för Eriks och de öfrige hedningarnes omvändelse och frälsning och slutade bönen med att andäktigt göra korstecknet. Detta varsnade Erik och sände Sigfrid präst en blick, hvass som en skarpslipad dolk.

Leif uppfångade faderns ögonkast, och fruktande att denne med någon våldsam handling skulle störa julefriden, skyndade han att söka leda den gamles tankar in på annat spår.

"Så höre mig Frej, så ock Balder, Tor och Oden!"

"Lyster det eder kanske att höra mig förtälja om min färd till Vinland och hvad jag därunder förnam", sporde han.

Männens anleten ljusnade, då de hörde det främmande landets namn nämnas. Några af dem hade deltagit i Leifs färd, och de tröttnade aldrig att under de långa vinterkvällarna påminna hvarandra om sina mödor under färden i västerled. Och för dem, som ej voro med till Vinland, var talet därom alltid lika nytt. Den gamle fadern själf, hvilken i sin ungdom farit

vida omkring på hafven och sett många länder, lyssnade gärna till Leifs ord. Denne begynte sålunda:

"Eder är kunnigt, att min faders frände Herjulf Bårdsson, som tillika med min fader och oss för nitton vintrar sedan med tjugufem skepp lastade med gods och fänad landade här på Grönland, hade en son, het Bjarne, den där i många somrar for i viking och vann gods och anseende. Denne var, då vi foro hitut, i Norge, men sporde, då han samma sommar återkom till Island, att vi farit våra färde. Honom rann det då i hugen, att han skulle resa efter oss och styrde så mot väster. Men af vidriga vindar drefs hans fartyg ur sin kosa, och sedan han seglat i många dagar i nordanväder och tjocka, kommo han och hans män till ett land, det de aldrig tillförene skådat. Men Bjarne ville ej landstiga, utan seglade därifrån och kom efter två dagar till ett annat land, men ej heller här ville han lägga till utan fortsatte sin färd och kom så till en ö, hvilken han tyckte lika litet passade in på den beskrifning, han fått på Grönland, som de båda förra. Så seglade de i ännu tre dygn, tills de sågo ett fjärde land. Detta syntes honom likast det, som honom var sagdt om Grönland, och lade de till där med sitt skepp vid ett näs. Och där på detta näset bodde Bjarnes fader Herjulf, och däraf har det fått namnet Herjulfsnäs."

Man afslutade nu måltiden, mjödhornen gingo laget rundt ännu en gång, hvarefter Leif fortsatte:

"Satt så Bjarne i ro här hos oss i några vintrar, hvarefter han drog till Norge och blef hirdman hos Erik jarl, som tyckte, att han varit föga förveten, då han så litet utforskat de länder han sett. Men då han återkom hit, blef här mycket tal om landletan, och efter min hug stod till landet han sett i västerled, köpte jag hans skepp och for, själf trettiondesjette, för att uppsöka detsamma. Det är nu fem vintrar sedan, och vi kommo först till

det land, som Bjarne sist fann. Gräs sågo vi icke, stora isjöklar voro i det inre af landet, och från dem ned till sjön var likasom en klipphäll. Därför kallade vi landet Helluland.* Därpå seglade vi vidare och funno ett nytt land, det vi för dess myckna skogs och sandiga stränders skull kallade Markland.** Sedan drogo vi skyndsamligen ned till skeppet och seglade för nordostlig vind samt kommo efter två dygn till ett nytt land, vid hvars norra sida låg en ö. Där gingo vi upp och funno dagg i gräset. Vi togo med händerna i daggen och smakade därpå och tyckte oss aldrig tillförene hafva smakat någonting så sött. Och på detta landet byggde vi oss bodar och stannade så vintern öfver och uppförde ett stort hus. Då vi slutat att bygga, delade jag mina män i två hopar, af hvilka den ena stannade hemma vid skålen, medan den andra var ute för att undersöka landet."

"En kväll hände, att min fosterbroder, en söderman het Tyrker, blef längre borta än de öfriga. Då han återkom till skålen och vi sporde honom, hvarför han skilt sig från sitt följe, förtäljde han, att han funnit vinträd och vindrufvor. Följande dag uppsökte vi stället och funno som han sagt vindrufvor. Vi höggo nu träd till last åt vårt skepp och plockade vindrufvor, och med drufvorna fyllde vi hela vår efterbåt. När det vårades, redde vi oss att segla tillbaka till Grönland, men landet vi funnit kallade vi för dess drufvors skull Vinland.***"

"Nu är yttermera om denna färden att säga, att då vi med vårt skepp kommo nära Grönland, bärgade jag en skeppsbesättning om femton man, som satt på vraket af sitt skepp och bidade döden."

* Nuvarande Newfoundland.

** Nuvarande Nova Scotia.

*** Nuvarande Massachusetts.

Erik Röde hade under tystnad åhört sin sons berättelse. Nu tog han till orda och sade:

"Bättre var då bragd din, än då du från konung Olaf Tryggvason hitförde denne prästen."

Leif genmälde härtill:

"Oden och Tor, dem känner du, fader, så ock Frej och Balder och de andre åsagudar; men hvite Krist känner du ej. Sigfrid präst har kommit hit för att lära oss känna honom, och honom måste vi känna, om vi efter döden vilja inträda i Gimles guldskimrande salar."

Den gamle svarade ej, och glad öfver att han ej fortsatte samtalet öfver detta ömtåliga ämne fortfor Leif:

"Nu må jag ock förtälja, huruledes min broder Torvald besökte Vinland och där fann sin graf. Då vi kommo hem, syntes det Torvald, att landet blifvit alltför litet undersökt, och han lånade så mitt skepp och begaf sig därmed, själf trettiondeförste, för tre vintrar sedan till Vinland, där han fann bodarna och skålen, jag och mina män låtit bygga. Han stannade där i två vintrar, men tredje sommaren drog han norr ut med sitt skepp och fann en fager trakt, där han aktade att bygga sig en boning. Och medan de så gingo, funno de på en udde tre skinnbåtar och under hvarje båt tre skrälingar,* klädda såsom skrälingarne här på Grönland i skinn från hufvud till fot. De dråpo åtta, men den nionde undkom. Icke långt därefter syntes på fjärden en otalig mängd skinnbåtar, bemannade med skrälingar. Nu uppstod en strid, hvarunder min broder fick en pil under ena armen, och blef det såret hans bane. Då han var vorden död, gräfde de en graf och jordade honom i denna. Men vid hans hufvud och fötter satte de ett kors och kallade sedan stället Korsnäs, såsom Torvald i dödsstunden begärt. Därpå redde de sig till hemfärd."

* Ordet kommer af skral och betecknar eskimåer.

Ehuru allt detta som sagdt ej var för dem som julade på Brattalid någonting nytt, lyssnade de uppmärksamt, äfven när Leif fortsatte:

"Eder är ock kunnigt, hurusom min andre broder Torstein, da han hörde om Torvalds död, i våras med 25 män och sin hustru Gudrid for till Vinland för att hämta hans lik för att begrafva det i vigd jord, och huruledes han hela sommaren drefs omkring på hafvet, till dess han nu i första vinterveckan tog land i Lysfjärd i Västerbygden och där dog sotdöden samt blef förd hit och här begrafven invid kapellet. Nu har jag förtäljt om mina bröders bragder och död. Gud fröjde deras själar i himmelrik!"

II. Erik Röde och hvite Krist.

Sigfrid präst hade hittills förhållit sig tyst. Under måltiden åt han ej af julfläsket ej heller af det rikligt förekommande hästköttet, för att ej med sitt exempel gifva helgd åt hedniska bruk, hvilka han önskade måtte så fort som möjligt afskaffas, och af mjödet drack han blott sparsamt. Men hvarje gång hvite Krist under samtalet nämndes, gjorde han andäktigt korstecknet, trots de af hat glödande blickar, den gamle Erik Röde då och då sände honom. När Leif slutat sin berättelse, uppsteg Sigfrid och sade:

"Nu är tid att gå i mässan och fira Kristusbarnets ankomst. Det var under folkens liksom ock under naturens midvinternatt han lät sig födas, för att i tidens fullbordan gifva sig själf till ett sannskyldigt försoningsblot. Därför böra vi ock under midvintern fira Kristi födelses fest."

Han korsade sig åter och uppsteg för att gå ut i det närbelägna nyuppförda kapellet, och de få kristna, som funnos på

Brattalid, följde hans exempel. Men de öfriga männen gingo att, tunga af mjödet och trötta af nattvaket, söka hvilan mellan björnhudar eller hemväfda ryor.

Erik Röde är en af dem, som stanna kvar i skålen. Den gamle vikingen sitter ännu kvar i högsätet, sedan de andra gått till hvila. Stockeldens bränder slockna en efter en, liksom ock blossen på väggarna, rökmolnet öfver skålens ås förtunnas alltmer och försvinner slutligen; men klart brinna de vigda vaxljusen i det lilla kapellet och belysa med sitt sken krucifixet på högaltaret och den heliga jungfruns bild på sidoaltaret, rökelsen doftar, Sigfrid präst sjunger andäktigt julmässan, och den lilla församlingen svarar honom lika andäktigt. Men när mässan är tillända och klockan i den lilla takryttaren kläppt utsunget, uppstiger Sigfrid präst i predikstolen och predikar under djup rörelse om Kristusbarnet, som lät sig födas i Betlehems krubba på hö och strå, huruledes den i Norden af ålder brukliga julhalmen bör vara en påminnelse för hvarje kristtrogen om Jesu heliga födelse, och huruledes Kristus är den rätte Balder, som till sist skall segra öfver Lokes, det ondas makt.

Men därinne i skålen sitter ännu Erik Röde och lyss på sangen från kapellet, under det att hans gamla ärriga, af ett långt hvitt böljande skägg prydda ansikte spöklikt i den svaga belysningen från härden skymtar fram mellan högsätesstolparna med deras konstnärligt snidade gudabilder. Det syns, att han rufvar på någonting. Nu reser sig den åldrige kämpen och säger för sig själf:

"Nu är tid att fullborda det löfte, jag gaf vid bragebägaren och galtens panna; nu är tid att utrota hvite Krists anhang!"

Och mumlande en besvärjelseformel, griper han en af de ännu kolande bränderna, blåser på den, så att elden flammar upp, och skyndar så genom mansdörren ut till kapellet, där predikan

ännu pågår. Försiktigt närmar han eldbranden intill den tjärbestrukna väggbeklädnaden af täljd furuspån och därefter på flera ställen intill byggnadens näfvertak, elden flammar upp, och inom en kort stund står så väl taket som väggen i ljusan låga. Erik Röde betraktar sitt verk, och i hans ögon lyser en eld knappast mindre hemsk än den, som nu hotar att förtära kapellet och de gudstjänstfirande och hvars lågor i den mörka natten belysa Brattalids skåle, skämma,* stabur och öfriga byggnader. Allt högre flammar elden, hvars fräsande tungor girigt slicka de eldfängda väggarna och taket. Det ser nästan ut som om Eriks löfte att inom ett år hafva utrotat kristendomen på Grönland skulle komma att gå i fullbordan fortare än han själf ens tänkte. Han närmar sig dörren för att med sitt svärd dräpa dem, som till äfventyrs söka fly.

Sigfrid präst är den förste, som varsnar faran. Han afbryter sin predikan och rusar i spetsen för sin lilla skara ut. Vid dörren snafvar han öfver en människokropp. Det är Erik Röde. Den gamle vikingen, hvite Krists oförsonlige fiende och en af de sista representanterna för hedendomen på det nykristnade Grönland, har träffats af slag i samma ögonblick han beredde sig att med sitt svärd nedstöta den undan elden flyende, ännu i sin ämbetsskrud klädde prästen.

Kapellet brinner ned i grund, men kristendomen på Grönland är ej därmed utrotad. Men den ena delen af Erik Rödes löfte vid bragebägaren blef uppfylldt: han satte lifvet till.

* Frustuga.

III. Torfinns och Gudrids fästningastämma och bröllop.

Bland dem, hvilka den julen voro till gästnings på Brattalid, var ock Torfinn Karlsefne, en högättad nordman, som räknade anor från konung Björn Järnsida i Sverige. Han hölls af Erik Röde i mycken aktning och satt vid gästabuden nära dennes högsäte.

Medan julottan firas i kapellet och Erik Röde rufvar på att genom mordbrand utrota de kristna på Grönland, vilja vi kasta en blick in i den på gårdens ena sida varande skämman. På loftet i denna byggnad sitter Gudrid Torbjörnsdotter och hos henne är Torfinn Karlsefne. Båda försaka, ehuru nyligen kristnade, julottan och mässoffret åt den nye Balder för att i stället offra åt Freja.

"Hvi går du ej i mässan, Torfinn? Sigfrid präst säger, att om vi vilja varda Krist, den heliga jungfrun och helgonen till behag, måste vi bevista mässan regelbundet," säger Gudrid.

"Hvadan sporde du mig ej härom redan när ottan begynte? Nu är mässan snart slut, och föga höfves det någon, allraminst oss, att komma, när den är nära tillända. Dock vill jag säga dig orsaken. När Sigfrid präst döpte mig och jag afsvor de gamle åsagudarne, afsvor jag dock ej Freja, och är det fördenskull jag nu befinner mig här uppe på loftet och ej i kapellet," svarade Torfinn.

Gudrid förstod hvad han menade, och i skenet från torrvedsblosset, som upplyste loftet, kunde Torfinn se, att hon rodnade. Han uppmuntrades häraf och fortsatte:

"Jag såg en gång i en kyrka i Franken en bild af den heliga jungfrun, och syntes mig den bilden vänare än någon kvinnobild, jag dittills skådat; men fagrare ändock synes du mig, ehuru du

ej längre är mö utan änka. Jag har kommit hit upp på loftet för att spörja dig: Vill du blifva min husfröja, Gudrid? Om du det vill, skall dig fattas hvarken trefnad eller ägodelar."

Härvid drog han henne nēd på sitt knä och smekte varligt hennes blonda, af en gyllene ring prydda hår. Gudrid såg honom trofast in i ögonen och svarade:

"Af alla de män, som sitta vintern öfver på Brattalid, är ingen, icke ens din stallbroder Snorre Torbrandsson, som är så manlig och i allsköns idrotter väl förfaren som du; är ock ingen af dem mildare än du till sinnelaget. Och vill jag fördenskull varda din husfröja och med dig dela både hvad ljuft och ledt är."

Torfinn slöt den ståtliga kvinnogestalten intill sig och tryckte en varm kyss på hennes läppar, och talades där många kärliga ord dem emellan, ända till dess att kapellets brand tvingade dem att skynda ned för att jämte gårdens eget folk och gästerna söka värja de öfriga byggnaderna för den hotande eldfaran.

Men vid dagvarden, då kvarlefvorna af Frejs galt bjödos omkring, tillika med fisken och mjödet, steg Torfinn upp, äskade ljud och sade:

"Frände Leif och I öfrige gode män på Brattalid! Eder skall kunnigt vara, att jag fattat kärlek till Gudrid Torbjörnsdotter, Torstein Erikssons änka, och spör jag nu dig, Leif, som efter din faders död är hennes rätte giftoman, om du vill gifva mig henne till äkta."

"Kan väl vara, att din begäran kommer mig något hastigt före; dock hafver ingen hittills begärt att få min broders änka till hustru; vet jag ock ingen bland med henne jämbördiga män, som är henne mera värdig än du. Därför gifver jag till din begäran mitt samtycke, och synes mig likligast, att I här hållen

eder fästningastämma på sätt isländsk lag bjuder," svarade Leif.

"Innan fästningastämma hålles, vill jag dock, såsom sed är i Nordlanden, nämna den mund* jag vill gifva min tillkommande husfröja, så ock hvad vingæf** jag vill förära hennes giftoman. Såsom mund gifver jag Gudrid Torbjörnsdotter tre marker guld, och såsom vingæf skänker jag Leif sex marker silfver." yttrade Torfinn.

"Och jag", mälde Leif, "gifver min fränka Gudrid i hemgift tre af de bästa kor, som finnas här på Brattalid, därhos allt det aflingegods, som hon och hennes förre man min broder Torstein tillhopa förvärfvat."

Efter middagsmåltiden hölls fästningastämma, då alla Gudrids närmare fränder samt dessutom Sigfrid präst voro tillstädes. Nu stadfästes och bekräftades det brudköp, som gjorts vid dagvarden, och då Torfinn och Leif, enligt gammal sedvänja, upprepat villkoren, steg den förre fram och fattade Gudrids hand, sägande:

"Jag Torfinn Karlsefne förklarar nu dig Gudrid Torbjörnsdotter vara min fästekvinna, och är denna vår fästning giltig inför lag."

"Nu är Gudrid Torbjörnsdotter med mund och med mäle*** fäst till Torfinn Karlsefnes trolofvade husfröja", fortsatte Leif.

"Gud och den heliga jungfrun välsigne och bevare dem", tillade Sigfrid präst.

Tjugondedag jul stod på Brattalid den största vetsla,† som dittills hållits därstädes. Det var Torfinns och Gudrids bröllop. Vigseln förrättades på kristet sätt af Sigfrid präst inne i skålen,

* Kvinnogåfva.
** Vångåfva.
*** Med gåfva och med tal.
† Gästabud.

som var på det nogaste pyntad och rikeligen upplyst med bloss. Framför kvinnohögsätet på västra väggen hade Sigfrid präst låtit ställa ett bord, hvilket fick tjäna som altare, och på detta hade han uppställt krucifixet, hvilket räddades vid kapellbranden tillika med kapellets kärl, rökelsekaret, ljusastaken och korlampan med "den eviga elden". Lampan hängde nu i sin kedja från de sotiga takbjälkarna.

"Vigseln förrättades på kristet sätt."

När vigseln var tillända, fäste Freydis en nyckelknippa vid Gudrids sida, och Torfinn ledde henne upp i kvinnohögsätet, hvarefter Leif med hög röst, så att alla i den stora skålen hörde det, utropade:

"Nu är min fränka Gudrid Torbjörnsdotter vorden Torfinn Karlsefnes lagliga husfröja och gift till heder och husfrudöme, till lås och nycklar i bo hans!"

Lyktades så detta bröllop, det första kristna på Grönland, men minnet af detsamma lefde länge i sång och saga.

IV. En julafton i Vinland.

När Gudrid väl var gift med Torfinn, begynte hon egga honom att företaga en resa till Vinland, dit hon med sin förre man Torstein hade ämnat att fara, och så stor var hennes makt öfver honom, att han slutligen beslöt sig för färden, hvilken han anträdde om våren 1007 i sällskap med henne och sin stallbroder Snorre Torbrandsson. Tvenne andra hans stallbröder från Norge, Bjarne Grimulfsson och Torhall Gamlasson, redde sig ock att fara samtidigt. Ett tredje skepp utrustades af Freydis' man Torvard. På detta skepp var Torhall, som länge tjänat Erik Röde såsom jägare om sommaren och husfogde om vintern. Hela sällskapet uppgick till 160 personer, och hade de med sig allsköns fänad, ty de ämnade bebygga landet, om de det kunde.

Resan gick lyckligt, och de tre fartygen kommo utan äfventyr till Vinland. Men här uppstod oenighet bland nordmännen om deras upptäcktsfärder inåt landet, och Torhall skilde sig med åtta män från Torfinn och styrde norr ut, men blef af storm kastad mot Irlands kuster, där de gjordes till trälar. Karlsefne, Snorre och Bjarne fortsatte jämte de öfriga sin färd, tills de kommo till en flod, i hvilken de styrde in. Här stego de nu i land, begynte bygga hus och kallade stället Hop.* Själfsådda hveteåkrar påträffades här på låglandet, vindrufvor växte på höjderna, hvarje bäck var full af fiskar, och en stor mängd djur af alla slag fanns i skogarna.

Snart fingo nordmännen besök af skrälingar, som medförde skinnvaror, för hvilka de önskade tillbyta sig vapen, något som Karlsefne och Snorre emellertid förbjödo. Däremot började nordmännen tillbyta sig skrälingarnes pälsverk för rödt kläde och erhöllo "ett grått skinn" för hvarje klädesremsa af ett kvarters

* Nuvarande Mount Hope.

bredd. Da klädet till sist började taga slut för nordmännen, skuro de det i ännu smalare remsor, ej bredare än ett finger, och erhöllo lika mycket om ej mera för dessa smala remsor, än de förut erhållit för de bredare. Båda slagen använde skrälingarne till band omkring hufvudet. Karlsefne lät också bära ut mjölk till dem såsom bytesvara, och då skrälingarne smakat den, ville de ej köpa något annat. Och sådan var deras köpfärd, att de buro bort sin laddning i magen, under det Karlsefne och hans män hade kvar deras packor och skinnvaror.

Vid en sådan köpstämma hände det, att en af skrälingarne försökte att stjäla vapen från nordmännen och blef därför dödad af Karlsefnes huskarl. Då Karlsefne sporde detta, sade han:

" Nu månde vi rådslå, ty jag håller före, att skrälingarne nästa gång skola i stor myckenhet besöka oss och begynna ofrid. Vi skola därför göra en stark skidgård kring vår by och göra oss redo att mottaga dem."

Så skedde, och byn var snart omgifven af ett starkt stängsel af höga, spetsiga pålar, mellan hvilka voro hål för pilskyttarne. Innanför denna skidgård kunde nordmännen i lugn afvakta skrälingarnes återkomst.

Det led nu mot julen det andra året eller 1008. Lifvet inom den lilla nordmannakolonien förflöt lugnt och stilla. Männen fullbordade nu de påbörjade byggnaderna, eller sysslade de med jakt och fiske, hvilka båda näringskällor voro mycket gifvande. Somliga af dem vistades dagligen i smedjan, där nya präktiga vapen och verktyg förfärdigades och gamla sådana fejades eller reparerades. Om kvällarna samlades de kring elden i skålarne och slöjdade allehanda redskap samt förtäljde därunder sagor från fordomtima, såsom sed var där hemma i Norden. Kvinnorna uppehöllo sig i sina skämmor vid slända och väfstol, emellan det de skötte sina öfriga sysslor, bland hvilka räknades äfven

den att efterse kreaturen, hvilka i Vinland gingo ute hela året om, emedan här ej föll någon snö om vintern.

Julaftonen var inne. Karlsefne och några af hans män, hvilka på morgonen gått på fiske, återkommo hem vid middagstiden, medförande flera vackra helgeflundror, hvilka de fångat i gropar på hafsstranden. Hammarslagen tystnade i smedjan och likaså väfstolarna på loften, och den lilla koloniens samtliga invånare samlades i Torfinns rymliga skåle, där Gudrid och hennes tjänstekvinnor tillredt ett gästabud, vid hvilket det i mångt och mycket tillgick på samma sätt som vid Erik Rödes förut skildrade julgille på Grönland. Enda skillnaden var, att man nu ej åt hästkött, något som kanske mera härledde sig däraf, att man i Vinland ej hade några hästar att slakta, än af vördnad för Sigfrid präst å Grönland predikade läror om afhållsamhet från denna "hedningarnes styggelse", såsom han kallade detta urgamla bruk.

Man satt redan till bords, och mjödhornen och vinbägarena —man var ju nu i Vinland det goda, där drufvorna växte vilda— gingo flitigt laget omkring. Då hördes med ens den från Grönland medförde, store och mycket argsinte tjuren, som jämte den öfriga boskapen instängts i inhägnaden nära byn, böla väldeligen högt, korna råmade och hundarna skällde och förde ett fasligt väsen.

"Skrälingarne komma; de hafva ingen kunskap om jul och julefrid, men vi skola dock mottaga dem, när de ej vilja lämna oss i fred", utlät sig Torfinn, som därefter bjöd samtliga männen att springa hem efter sina pilbågar och koger — svärd och sköld hade de med sig, hvarthän de gingo — och så skynda till skidgården för att drifva skinnmännen från byn.

Det var också hög tid. Några af skrälingarne hade allaredan hunnit klättra upp på skidgården, från hvilken de hälsade de ut-

rusande nordmännen med en skur af pilar. Så häftigt var emellertid nordmännens anlopp, att skrälingarne nödgades draga sig tillbaka utom skidgården, förföljda af nordmännen, hvilka nu släppt sin arge tjur lös, för att denne med sitt bölande skulle liksom många gånger förut vid köpstämmorna skrämma de räddhågade skrälingarne. Dessa hade dock nu hunnit vänja sig vid tjurens bölande och gjorde stånd emot nordmännen, hvilka nödgades gå anfallsvis tillväga. En skarp strid med pilbågar uppstod, men skrälingarne begagnade sig dessutom af ett slags slungor samt lyfte på en stång en ofantligt stor kula af blåaktig färg och till formen lik en fårmage, hvilken de slungade in bland Karlsefnes folk. Då kulan nedföll, hördes en stark knall, och nordmännen blefvo häröfver lika förskräckta som förut skrälingarne öfver den arge tjurens bölande och begynte fly. Men när nordmännen sågo Freydis Eriksdotter* taga ett svärd ur handen på en död nordman, Torbrand Snorreson, och med detta strida mot skrälingarne, skämdes de öfver sin rädsla och gjorde ett nytt anfall, och lyktades striden så, att en stor del af skrälingarnes här föll.

När striden var slut och de få återstående skrälingarne flytt, lät Torfinn blåsa till fylking, hvarefter nordmännen tågade hem till hans skåle för att fortsätta det afbrutna julgillet.

Då de återinträdde i skålen, hörde de från husfröjans högsäte ett sakta kvidande. De gingo dit och funno där i Gudrids sköte en liten mycket vän pilt. Gudrid hade, under det männen och Freydis stridde mot skrälingarne, gifvit lifvet åt en son.

"Nu månde vi midt under julgillet fira äfven barnsöl", yttrade Gudrid och blickade lycklig upp till sin man, som tog sonen i sina armar och betraktade honom och därvid fann, att pilten hade ögon djupblåa som en välfejad svärdsklinga.

* Erik Rödes förut omnämnda dotter, hvilken jämte Gudrid och flera andra kvinnor deltog i Torfinn Karlsefnes Vinlandsfärd.

Nu är om detta julgille yttermera att säga, att Torfinn ännu samma kväll i allas närvaro vattenöste sin son och kallade honom Snorre, och gaf han honom därvid i "namnfäste" sitt svärd och en dyrbar armring af guld, hvarpå barnsöl blef drucket, såsom sed var. Och var Snorre det första hvita barn, som födts i Vinland.

Men sedan Torfinn och hans män tillbringat vintern i Vinland, rustade de sig påföljande vår till hemresa, och kommo de utan vidare äfventyr tillbaka till Grönland.

V. Sista julen på Brattalid.

På Grönland fortfor rastlöst det civilisationsarbete, hvilket af Erik Röde och hans söner samt deras följeslagar påbörjats. I det aflägsna landet uppstod en självständig stat, en republik, som dock år 1261 frivilligt gaf sig under Norges krona. Här hölls liksom på Island samt i Norge och Sverige ting, där lag stiftades och skipades. Koloniens högste ämbetsman, lagmannen, bodde på Brattalid, till dess Grönland blef en norsk besittning, då tvenne kungsgårdar uppfördes. Den under Erik Rödes och Leifs dagar grundade grönländska kyrkan tillväxte hastigt och ägde bestånd under omkring 350 år, hvarunder hon genom erläggande till påfven i Rom af en bestämd skatt af hvalrosständer erkände sin afhängighet af den heliga stolen. Tills egen biskop erhölls, utöfvade Islands biskop inseende öfver den grönländska kyrkan. Under kyrkans hägn uppstod och utvecklades en litteratur, som sannolikt ej gaf den samtida isländska litteraturen mycket efter, ehuru högst litet af densamma bevarats åt eftervärlden.

Under den tid, då den grönländska kolonien stod i sin fulla blomstring, räknades i Österbygden 190 bebyggda orter, med 12 kyrkor och flere kloster. I Västerbygden funnos 90 sådana orter, med fyra eller fem kyrkor. Erik Röde skulle helt säkert hafva vändt sig i sin graf, om han vetat, att hvite Krist fått på Grönland så många efterföljare, ja, han skulle kanhända hafva stigit upp ur mullen och nedkallat Tors åskviggar, om han vetat, att på Brattalid var ett kloster, helgadt åt Sankt Olaf, och att Grönlands biskop satt stol sin i Gardar, beläget ej långt därifrån. Men nu visste han det ej; domkyrkoklockornas klang störde lika litet som munkarnes mässor den gamle kämpens tunga sömn.

Åren kommo och gingo, sekel följde på sekel, och nya epokgörande händelser timade litet emellan så i Vinland som på Grönland. Man hade redan hunnit till julen 1418. I Sankt Olafs kloster på Brattalid äro munkarne på julaftonen församlade i refektorium till måltid. När denna är intagen, ringer kapellets klocka till *angelus*, och munkarne begifva sig i procession in i den lilla helgedomen. Och när aftonbönen är förrättad, återvända de tysta och andäktiga till sina celler, där de snart gå till hvila. Men medan bröderna sofva, vakar priorn. Tankfull sitter i sin cell hans högvördighet, omgifven af digra pergamentsfolianter, medan några retorter, en kompass, en jordglob och några enkla astronomiska instrumenter vittna om, att pater Augustinus är lika litet för vetenskapen som för litteraturen främmande. Några mindre, i ramar infattade oljemålningar på cellens väggar, äfvensom några väl utförda helgonbilder visa, att äfven konsten fått på Brattalid en fristad. Framför priorn på bordet ligger en stor foliant, med vackert präntad och med konstnärligt sirade begynnelsebokstäfver försedd text. Låtom oss se efter, hvad det är hans högvördighet läser!

"Annales Groenlandiæ Vinlandiæque" står det präntadt på

titelbladet. Författaren har glömt att utsätta sitt namn, eller kanske har han af blygsamhetsskäl utelämnat detsamma. Priorn läser:

Anno Domini 1011. Detta året for Freydis Eriksdotter jämte sin man Torvard och isländarne Helge och Finnboge till Vinland för att vinna gods och anseende, och när de kommit dit, bodde de i Leifs bodar. Men Freydis var en ond kvinna och kunde ej sämjas med bröderna och deras folk. En natt begaf hon sig med sin bonde* och hans män till brödernas skåle och dräpte dem båda och deras män. När alla männen voro dräpne, grep Freydis en yxa och dödade med denna de fem kvinnor, som där voro, hvarpå hon hotade att taga den af lifvet, som vid hemkomsten till Grönland vågade säga något härom. Därefter återvände hon med de sina våren 1013 med brödernas skepp till Grönland.

Samma år om sommaren for Karlsefne med sin husfröja till gästning hos förnäma män i Norge, och höllos de där i mycken aktning. Sedan for han till Island och bodde där till sin död. Men när sonen Snorre gift sig, gjorde Gudrid en pilgrimsresa till Rom och kom efter många års vistelse i den heliga staden åter till Island, där Snorre under hennes bortovaro byggt en kyrka vid deras gård Glömby. Här var Gudrid nunna och ensittekvinna så länge hon lefde.

Anno Domini 1059. Om detta året är att säga, att då for biskop Jon, som i fyra år predikat på Island, till Vinland, där kristendomen då ännu var ung ibland de från Torfinn Karlsefnes dagar kvarvarande och senare inflyttade nordmännen. Här led biskop Jon martyrdöden för hedningarnes hand, sedan han genom sin predikan lyckats omvända många af dem till kristendomen.

* Man.

Priorn reser sig och jämkar bränderna å klostercellens spisel tillrätta, putsar vaxljusen på skrifbordet, hvarpå han fortsätter läsningen:

Anno Domini 1112. Det året blef Erik Gnupson, en högättad klerk från Island, utsedd till biskop på Grönland, och verkade han där i sju år. Men då han hörde, att biskop Jon i Vinland blifvit dödad för Kristi namns skull, beslöt han att begifva sig dit för att styrka de kristne i deras tro. Till den ändan begaf han sig anno 1121 till Lund och blef där af ärkebiskopen vigd till biskop öfver Vinland. Grönland var nu biskopslöst, men blott i fem år. Från den tiden ägde Grönland egen biskop.

Anno Domini 1347. Märkeligt må detta år kallas, ty då företogs från Grönland den sista färden till det stora hedningalandet.

Anno Domini 1350. På den tiden led den heliga kyrkan å Grönland och i Vinland stor afbräck och mycken vånda, ty då härjade en svår pestilentia, stora döden eller digerdöden kallad, hvilken skonade hvarken lek eller lärd. Så svår var den pestilentians framfart, att i många socknar utdogo alla prästerna och djeknarne. tillika med öfver halfparten af befolkningen, och sockenkyrkorna råkade mångenstädes hart när i ödesmål. För slik pestilentia bevare oss Gud mildeligen!

Hans högvördighet slutar nu med läsningen och slår med en djup suck igen den digra folianten, går några slag fram och åter på golfvet, vrider på det å spiselkransen stående timglaset, som visar, att midnatten redan är inne, och slår sig därpå åter ned vid skrifbordet. Han framletar bland luntorna en oskrifven pergamentsfoliant, griper en gåspenna och begynner med konstförfaren hand att på foliantens första blad teckna konturerna till en siratlig begynnelsebokstaf. Han gifver sig dock ej tid att färglägga densamma, utan fortsätter skrifningen. Hvad är det, hans

högvördighet skrifver? En fortsättning på Grönlands och Vinlands annaler, hvilka den onämnde författaren afslutat vid digerdöden, kanske till följd af att han själf föll ett offer för denna hemska farsot. Priorn skrifver om det, som han själf bevittnat och erfarit:

I nådens år 1379 hände sig, att skrälingarne eller eskimåerne, hvilka af de röde männen i Vinland drifvits allt högre upp mot norden, i stor myckenhet anlände till Västerbygden här på Grönland, hvarvid ovänskap uppstod mellan dem och de våra rörande fisket samt säl- och hvalrossjakten, och snart utbröto öppna fientligheter. Häftig blef striden, och lyktades den så, att de våra i Västerbygden platt utrotades och deras kyrkor, Gudi klagadt, nedbrötos. Vår biskop uppmanade lagmannen Ivar Beer, att tåga dit och fördrifva skrälingarne, men då lagmannen med sitt folk kom till Västerbygden, syntes där ej en enda människa, blott en hop halfvilda kreatur. Så ändades de hvites verk i Västerbygden; förskone oss Gud och helgonen från att dela deras öde!

Priorn är nu trött, bortlägger pennan och går till hvila. Under sömnen drager ett leende öfver hans anlete. Dväljes hans själ månne ännu i historiens höghvälfda helgedom, drömmer han månne om den trehundrafemtioåriga kulturen på Grönland och i Vinland, gläder han sig månne i drömmen öfver kristendomens och civilisationens landvinningar i hednavärlden? Tycker han sig kanske läsa en mässa för det goda verkets framgång?

Allt är tyst i Brattalids kloster. En stilla julefrid tyckes hafva sänkt sig öfver den gamla ärevördiga byggnaden och dess fromma invånare. Tyst skrider natten sin ban, Karlavagnen går sitt eviga kretslopp, Orions stjärnor tåga i västerled, men mellan Polstjärnan och horisonten flammar i flerdubbla bågar norrskenet hemskt och olycksbådande.

Brodern klockaren vaknar, påtager kåpan och reder sig att ringa till *vigilia*. Då höres med ens ett hemskt anskri, som tyckes komma från underjorden och luften på en gång. Det ljuder, som om alla osaliga andar på en gång sluppit lösa ur sina underjordiska fängelser och kommit upp på jorden, för att löpa till storms mot dess invånare.

Brodern klockaren vet, hvad det är. Han har hört det där skränet en gång förut, då han som ung bevittnade skrälingarnes

"Priorn själf faller, träffad af ett yxhugg."

anfall på Västerbygden. I stället för till vigilia och julefrid ringer nu klosterklockan till strid — en ojämn strid mot skrälingarne, de hvites och civilisationens afsvurne fiender.

Munkarne vakna, gripa i en hast de få vapen, som finnas inom klostrets fridlysta område, och bereda sig att, understödda af den närbelägna byns invånare, upptaga kampen mot eskimåerna. Men de hvite äro alltför fåtaliga och duka snart under för öfvermakten. Priorn själf faller, träffad af ett yxhugg, vid kapellets tröskel, och klosterbröderna falla till höger och vänster omkring honom. Blott några få lyckas i klostrets båtar rädda

sig, sedan de med otrolig möda bärgat undan förstörelsen det dyrbaraste af klostrets handskrift- och boksamling. Klostret plundras ifrån källare till vind och stickes sedan i brand, hvarefter de vilda eskimåerna fortsätta sitt mord- och plundringståg till de öfriga orterna i Österbygden. Domkyrkan och biskopssätet i Gardar gå upp i rök, biskopen, kanikerne och djäknarne dräpas. Innan julen är tillända, är hela Österbygden, så när som på de nio längst bort belägna kyrkosocknarna, lagd i öde. Den en gång så blomstrande medeltida grönländska civilisationen blef efter denna ödeläggelse ett minne blott, och endast några vidt spridda ruiner vittna, jämte häfderna, om att den funnits till.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

2. Vy från Lappland af Olof Grafström.

DEN FÖRSTA SVENSKA INVANDRINGEN TILL FÖRENTA STATERNA.

AF

E. NORELIUS.

Invandringen till Delaware.

Äfven här i detta land hafva svenskarne sina minnen. Man kallar oss stundom af grof okunnighet "gröna nykomlingar och främlingar". Det är icke sant. Vi kunna peka tillbaka på 1638 och svara, att Nya Englands första kolonister kommo hit till landet endast 18 år före de första svenska kolonisterna. Svenskar bidrogo både vid revolutionen och vid inbördeskriget med sina krafter, sina penningar, med sitt lif och blod att förvärfva och vidmakthålla medborgarskap åt alla folk inom denna republik så väl som att gifva form åt dess styrelse, institutioner och lagar. Vi äro därför jämbördiga med hvilket annat folk som helst, som bygger och bor på Amerikas jord.

Men ännu mera: Svenskarne voro de första, som från början förverkligade religions- och samvetsfrihetens grundsats i detta land, såsom de ock voro de första, som bemödade sig om att förkunna evangelium för Amerikas ur-innevånare. Medan man i Nya England, i Nya Amsterdam och i andra kolonier förföljde och landsförviste olika tänkande och brände häxor, utgjorde Nya Sverige vid Delawares stränder en tillflyktsort för samvetsfriheten och den kristliga och upplysta humaniteten. I Gustaf Adolfs plan för grundandet af kolonien, Nya Sverige, ingick, som vi veta, uttryckligen bestämmelsen om religions- och samvetsfrihet. Den svenska kolonien i Amerika skulle i detta afseende såsom i annat, enligt hans vilja, vara en "frihetens stamort på jorden". Den blef det också i verkligheten. Den stod där som en skön, utvald pärla bland öfriga kolonier i Amerika. Dess betydelse såsom en sådan frihetens stamort har en infödd amerikansk författare uttryckt med följande ord:

"Svenska kolonien vid Delaware är utan tvifvel ett viktigt element i dessa humanitära rörelser, utur hvilka Förenta Staternas närvarande ställning och karakter hafva utvecklat sig. Fastän antalet af de kolonister, som bodde där, var litet och landsträckan, som de togo i besittning, var inskränkt och den politiska föreningen med Sverige snart upphäfdes, kännes likväl ännu inflytandet af detta företag icke allenast vid Delawares stränder, utan vid Mississippis, vid de stora sjöarnas i norden och från Mexikanska viken till Kaliforniens stränder vid det Stilla hafvet."*

Men vi behöfva icke uteslutande uppehålla oss vid den gamla svenska kolonien vid Delaware; vi hafva minnen, som ligga oss ännu närmare, händelser, hvilka hafva ägt rum inom detta år-

* Wm M. Reynoids, D. D. Introduction to "A History of New Sweden by Isr. Acrelius" in Memoirs of the Historical Soc. of Pennsylvania. Vol. XI. Phila. 1874.

hundrade och som af oss och våra efterkommande förtjäna att hugfästas.

På tusende ställen i detta land påträffa vi nästan öfverallt märken efter modiga och besjälade män och kvinnor, vördade fäder och mödrar, hvilka trotsade hafsdjupets böljor, obanade vägar, fattigdom och hårda försakelser af hvarje slag och med otrolig ihärdighet, med svett och möda, byggde åt sig och sina barn hem och härdar i vildmarken.

Vi hafva således såsom ett folk många, härliga minnen värda att omtala och fira. Men hvarför hafva vi så länge tegat därom? Vi hafva ofta hört andra folks basuna-ljud, blåsande till sin egen heder; men vi svenskar hafva beskedligt stoppat våra pipor i säcken.

Hvarför är det så? Svaret ligger i svenskens nationalkarakter. Svensken är blygsam och beskedlig. Det är en stor dygd; måtte den alltid, dock med måtta, pryda det svenska folket! Drifven för långt, blir denna dygd ett stort fel, som skadar och vanpryder.

Att vara anspråkslös, blygsam och beskedlig är ett vackert drag hos ett folk; men att vara *för* blygsam och *för* beskedlig, ända därhän att man inför andra blir krypande och förlorar aktningen för sig själf och ringaktar de företräden och det verkligt goda. Gud har beskärt oss, är ett stort fel, som skadar oss själfva. Ingen människa i världen har så liten orsak att skämmas för sin nationalitet som svensken för sin. Medan vi ingalunda vilja förhäfva oss öfver andra folk, som bo i Amerika, bjuder dock aktningen för sanningen och för oss själfva att häfda det viktiga omdömet, att det svenska folket utgör en god och präktig insats i det amerikanska samhällets befolkning.

Jag gläder mig därför öfver att *de svenska fädrens minnen*

ändtligen kommit på tal ibland oss och aktar det som en ära att få tolka deras beröm- och efterföljansvärda dygder.

Tillåten mig nu att i korthet besvara några frågor, som utan tvifvel höra till de svenska fädrens minnen, såsom

Anledningen till den svenska utflyttningen till Amerika.

Anledningen till de gamle svenskarnes utflyttning till Amerika på 1700-talet var en stats-politisk. Det var den svenska kronans verk, att kolonien på Delawares stränder uppstod, ty hon sökte liksom många andra europeiska folk att förvärfva sig utländska besittningar för att däraf draga nytta för moderlandet. Men i denna kolonisationsplan ingick dock icke den egna nyttan såsom hufvudberäkning, utan enligt hvad alla urkunder ådagalägga, ingick ock långt ädlare motiv, såsom att göra denna lilla provins till en andlig fyrbåk i hedendomens natt och till en fristat för förtryckta protestanter. Under de 17 år, som kolonien tillhörde den svenska kronan, finna vi äfven, att dess ursprungliga plan förverkligades, och sedan den tiden veta vi ju med hvilken ocgennyttig omsorg moderlandet sörjde, i många år, för dessa andliga väl. Detta bevisar, att det icke var af pur egennytta, som svenska kronan hade upprättat denna koloni.

Af en helt annan anledning kommo det nittonde århundradets svenskar till Amerika. De utsändes ej af svenska kronan som kolonister. De drefvos ej heller bort från fäderneslandet genom något borgerligt eller religiöst förtryck. Få svenskar utom Erik Janssarne torde hafva lämnat fosterjorden på grund af bristande religiös frihet. Nej, det har varit svenskarnes fria val att de begifvit sig till Amerika.

Bakom hvarje folkvandring ligger nog en djupare anordning af Guds försyn, men fråga vi efter de uppenbara, mänskliga orsakerna till svenskarnes utflyttning till Amerika under detta århundrade, så blir nog det allmänna svaret detta: de kommo hit för att förbättra sina ekonomiska villkor.

De första invandringsflockarne under detta århundrade.

Det är högst intressant att gifva akt på huru den fria utflyttningen från Sverige gestaltade sig, de män, som stodo i spetsen för de olika flockarne, och de vägar de togo, sedan de kommo till detta land.

Sedan Kongl. M:t omkring år 1840 gifvit hvarje svensk undersåte frihet att utvandra utan särskild tillåtelse, ägde 1841 den första utvandringen rum af ett sällskap med bestämd afsigt att bosätta sig i Amerika. I spetsen för detta lilla sällskap stod G. Unonius, och boningsplatsen blef Pine Lake i närheten af Nashota, Wis., omkring 30 mil från Milwaukee. Sällskapet bestod af så kalladt "bättre folk": baroner, löjtnanter, köpmän m. fl. d. Såsom åkerbrukskoloni var nybygget alldeles förfeladt, och efter några få år voro högst få svenskar kvar på platsen.

Det torde vara mera allmänt bekant, att Unonius sedermera blef präst inom episkopalkyrkan, grundade 1849 en svensk församling, Angarii-församlingen i Chicago, återvände till Sverige 1858 och utnämndes där till tullförvaltare i Grisslehamn samt lefver ännu vid hög ålder. Han har i Sverige utgifvit ett tämligen stort arbete under titeln: "Minnen från en 17-årig vistelse i Norra Amerika", hvilket arbete har sina förtjänster, men ock sina skefheter. Unonii bref i de svenska tidningarna bidrogo

icke så litet på sin tid att rikta uppmärksamheten på detta land och uppväcka "Amerika-feber".

Det näst kända utvandringssällskapet kom från de nordöstra socknarne af Jönköpings län och bestod af omkring 50 personer. Ledaren för detta sällskap var Daniel Larson från Haurida socken. Han stannade själf i Brockton, Mass., men de öfriga reste till Sheboygan, Wis. Det är dock icke bekant, att de där bildade något egentligt nybygge. Larson reste till Sverige efter sju år och återvände med en ny skara, af hvilka en del slog sig ned i Brocton, liksom Larson, och blef grundstammen till den svenska skomakarekolonien därstädes. (Det är att märka, att alla svenskar i Brocton och alla andra människor därstädes äro skomakare.) Larson öfvergaf dock för många år sedan lästen och satte sig ned som farmare i Goodhue county, Minn.

Ungefär vid samma tid som Larson första gången reste till Amerika, utflyttade en del ungt folk från samma trakt, eller Barkaryds socken, till Texas, dit förda på kontrakt af den s. k. "rike Swenson", som hade bott där i många år. Han kvarstannade i Texas tills under inbördeskriget, då han på grund af sina sympatier för nordstaterna och deras sak nödgades fly till Mexiko. Härifrån reste han till New York och grundade där en bankaffär, hvilken han bedref ända till sin död, som inträffade den 13 juni 1896. Emellertid blefvo de svenskar, som Swenson importerade till Texas, grundläggarne till den svenska kolonien i och omkring Austin.

År 1845 började utvandringen från Kisa och kringliggande socknar i Östergötland. Hvad som torde hafva gifvit anledning till "Amerika-febern" på den trakten var den omständigheten, att major von Schneiden, som bodde i Kisa, hade en son, kaptenen vid Kongl. Svea artilleriregemente P. von Schneiden, hvilken 1842 reste till Amerika och bosatte sig i Pine Lake; kom se-

dan till Chicago och blef svensk-norsk vice konsul därstädes. Denne skref till sin fader från och om Amerika, och hans bref blefvo kända i trakten. Där lefde då en företagsam man i Kisa vid namn Peter Kassel, som beslöt sig för att resa till Amerika, och 3 andra familjer från samma trakt och en från Stockholm gjorde honom sällskap. De hade ämnat sig till Pine Lake, men ankomne till New York sporde de, att bättre jord fanns i Iowa, och de beslöto sig för att resa dit. Resan gick med kanalbåt via Philadelphia och Pittsburg, nedför Ohio-floden och uppför Mississippi till Burlington, och 42 mil från denna plats slogo de sig ned vid Skunk River i Jefferson county och grundade där nybygget New Sweden.

Samma år kommo Erik Janssarnes första utsändningar till Amerika, nämligen Olof Olsson och hans familj från Söderala i Helsingland; och med 1846 började utflyttningen från Sverige taga ett större omfång. Från och med 1846 till de första åren på 1850-talet ägde Erik Janssarnes inflyttning rum. Deras antal kan blott gissningsvis uppgifvas, men torde icke mycket öfverstigit 1,500 personer. Under samma tid fortfor utvandringen från andra trakter af Sverige, i synnerhet från Linköpings och Kalmar län, hvarifrån flere sällskap äro bekanta från åren 1846 till och med 1849. Af dessa slogo sig en del ned i Sugar Grove, Pa., New Sweden och Swede Point, Iowa, Andover, Ill., och några få kommo till Moline, Ill.

På dennn tid var det tvenne män, som utöfvade ett stort inflytande på de vägar inflyttningsströmmen tog inåt landet, nämligen pastorerna O. G. Hedström i staden New York och Jonas Hedström i Victoria, Ill. Desse män voro bröder och hade länge varit boende i landet, den förre sedan 1825 och den senare sedan början af 1830-talet. De voro födda i Twinnesheda af

Nottebäcks socken, Kronobergs län; båda hafva för flera år sedan lämnat stridsfältet.

År 1849 började ock utflyttningen af andra än Erik Janssare från Gestrikland och södra Helsingland, och det var detta år som pastor L. P. Esbjörn med sitt sällskap ankom och slog sig ned i Andover.

År 1850 började nord-helsingarne och medelpadingarne att resa till Amerika, och en del af dessa blefvo bland de första svenskarne i Princeton, Moline och Rock Island, Ill.

År 1851 började nord-skåningarne att anlända till Galesburg och Knoxville, Ill., men de första svenskarne där i trakten voro sådana som hade utgått från Bishop Hill, Ill.

Med 1852 började en större utflyttning från Elfsborgs och Skaraborgs län, och många af dessa slogo sig ned i Chicago, St. Charles och Geneva, Ill.

Vid slutet af 1850 funnos svenskar och början till svenska kolonier på följande ställen: Boston och Brocton, Mass., New York och Brooklyn, N. Y.; Sugar Grove, Pa.; Chicago, Princeton, Galesburg, Knoxville, Henderson, Bishop Hill, Andover, Moline och Rock Island, Ill.; Pine Lake och möjligen Waupaca, Wis.; Burlington, New Sweden, Swede Point och möjligen Swede Bend, Iowa, samt Austin och Brushy, Texas.

Några karaktersdrag ur den tidigare invandringshistorien.

För det första märka vi, att dessa tidiga invandringflockar voro i allmänhet hvar för sig från samma hemtrakt i fädernesländet. När utflyttningsfebern uppstod på något ställe, talades vänner och grannar vid att göra sällskap med hvarandra till

Amerika. Dessa flockar voro vanligtvis icke så stora; de inrymdes merendels på ett och samma fartyg, som seglade direkt från Sverige till Amerika. De fortsatte resan in genom landet tillsammans och slogo sig gärna ned på samma ställe, därest det var någon möjlighet. Sedan skrefvo de till sina hemmavarande vänner, och så kommo flere efter från samma trakt. Däraf kom sig, att folket i de äldre svenska nybyggena är i allmänhet eller öfvervägande från samma trakt i Sverige. Detta förändrade sig med tiden, sedan kommunikationerna blefvo lättare, i synnerhet sedan öfverresan började göras med ångfartyg.

För det andra är att märka med afseende på själfva resan, att den hade besvärligheter, som nu äro okända. Öfverfarten gjordes allmänt med segelfartyg direkt från Sverige och tog en tid af från 6 à 7 till 12 och flere veckor öfver hafvet. Utvandrare höllo sig själfva med kost, åto ankarstockar, kokade och stekte i tillfälliga kök på däck; men Ägirs döttrar gjorde ofta tiljan osäker och öfverspolade understundom emigranterna med en större kvantitet vatten än som beräknadt var, så att, om icke just stekaren, så åtminstone stekpannans och kittelns innehåll blefvo fiskarnes föda. Men med eller utan äfventyr måste man erkänna, att de svenska sjökaptenerna och det svenska sjöfolket i allmänhet behandlade sina utvandrande landsmän väl och redligt.

Vägens vedermödor började egentligen då man landade på Amerikas strand och då man skulle resa till det inre af landet. Landade man i New York, så begaf man sig därifrån på kanalbåt eller ångbåt till Albany; därifrån till Buffalo, de första åren med kanalbåt och de senare med järnväg. I Buffalo inskeppade man sig på ångbåt och reste öfver sjöarna till Chicago. Ville man längre, t. ex. till västra Illinois, så fick man färdas å kanalbåt 100 mil till Peru vid Illinois-floden, och därifrån fick man lega skjuts

till Andover eller Galesburg för $18 lasset eller också vandra vägen, 60 mil, till fots, hvilket både jag och andra hade nöjet att pröfva på. Det är därför lätt att förstå, att vägen sålunda blef både lång och besvärlig.

Födoämnena voro på den tiden billiga, men arbetsförtjänsterna voro små. Någon affärsverksamhet såg man ej till. Sederna voro enkla och klädedräkten rättade sig därefter. Anspråken voro i allmänhet små; den allmänna andan var puritanskt allvarsam, och folk sysselsatte sig, måhända mer än nu för tiden, med religionen och religiösa frågor. I bildning och intelligens stod man onekligen på en lägre ståndpunkt än nu är fallet; men i rättfram ärlighet och mänskligt deltagande, den ene med den andre, tror jag, att den gamla tiden icke behöfver skämmas för den närvarande.

Ett original bland invandrare.

Många egendomliga figurer — riktiga original — märktes bland dessa första invandrare. Den märkvärdigaste af dem alla var väl *Stenbo-gubben*. Han var märkvärdig både i sig själf och därför, att han var den förmögnaste svensken på sin ort — Moline, Ill., — och troligen den ende husägaren bland svenskarne därstädes.

Bonden och änkemannen Jon Olofson satt som en liten kung på sitt vid Forsa-sjön i Helsingland vackert belägna, väl bebyggda och väl skötta hemman och var en förmögen man. Tidigt hyllade han Erik Jansson och upplät sitt hem till en fristad för den förföljde nye profeten. Hans söner voro bland de mera framstående förkunnarne af den nya läran och utflyttade tidigt till Amerika. År 1850 sålde Jan Olsson sitt hemman, hyrde en sko-

nare, lastade den med järn och mycket af sitt bohag och styrde kosan till Amerika. Han tog mycket med sig: smedja, slipstenar, redskaper af alla slag ända till de stora baktrågen, träskålarna och träskedarna. Att forsla allt detta från New York till Illinois kostade penningar. Destinationsorten var Bishop Hill, men det föll honom icke i smaken att genast öfverlämna sina penningar och sina många ägodelar åt kolonien, hvarför han begaf sig till Moline och köpte tvenne hus därstädes, ett af tegel och ett af trä. Det sades att han dessutom hade insatt $20,000 på en bank i Rock Island; men måhända ryktet hade öfverdrifvit summan.

Men gubben var i alla fall förmögen och han förstod sig på att samla och hushålla. I källaren under huset inrättade han sin smedja och byggde en bakugn, i hvilken han bakade stort, tunt helsingebröd, som lämpligast kunnat kallas *månskensbröd*. Gästvänlig var han på gammalnordiskt vis. Mer än en gång åt jag af hans äkta kålvälling ur en stor träskål med en svensk träsked. Gubben bröt det tunna brödet i vällingen och skakade dammet, som kvarstannat på fingrarna, efter i vällingen. Han ville icke, att något af Guds gåfvor skulle förfaras, ej heller tålde han, att någon ratade kosten.

Det var ett fenomen att se den gamle springa omkring på gatorna i sin med kort lif försedda, långskörtade vadmalsrock och med ett äkta svenskt barm- eller förskinn hängande ned öfver knäna. Fann han då en gammal sko, en järnbit, en fatbit, en bit stenkol, en träpinne eller hvad som helst bortkastadt, liggande på gatan, så plockade han upp det, bar det hem och lade allt i en hög i sitt förmak. Allt ansåg han kunna komma till nytta. Under andra förhållanden skulle han säkert blifvit en god finansminister.

Men gubben tänkte äfven på annat än det som hörde till

lifvets uppehälle. En natt hade jag äran att ligga tillsammans med honom under samma fårskinnsfäll; men den natten sofvo vi icke, ty olyckligtvis kommo vi att fördjupa oss i en astronomisk fråga, nämligen huruvida det är jorden som går omkring solen eller solen som går omkring jorden. Gubben påstod det senare och hade god reda på alla de bibelställen, som handla om saken. Båda vidblefvo vi vår tro, men vi voro lika goda vänner för det.

Ändtligen lyckades hans trosfränder locka honom till Bishop Hill. Fastän gubben var gammal, mellan 70 och 80 år, ville han bra gärna gifta sig, och man fann nu på att skaffa honom en brud, som föll honom i smaken, och så flyttade han till Bishop Hill med alla sina ägodelar.

Slutord.

Af denna ofullständiga skildring kan man i någon mån göra sig en föreställning om våra banbrytares ställning och villkor under den första invandringen till detta land. Deras lott var icke afundsvärd. Deras kamp för den blotta tillvaron var hård. De hade ett nytt språk att lära; de måste sätta sig in i och vänja sig vid nya förhållanden. Industrierna lågo i sin linda och arbetsförtjänsterna voro små. Men de skattade det såsom något stort, när de fingo en vrå att krypa uti och när de kunde förvärfva sig det allra nödtorftigaste af kläder och föda. Några bekvämligheter och vederkvickelser kände de knappt till. Men det var religionens tröst och hoppet om bättre tider, som uppehöllo dem, att de icke dukade under i den hårda kampen.

Men man frågar: Hvad betydelse har deras lif och arbete för oss? *De bröto väg för oss.* Däri ligger deras lifs och verks stora betydelse. De gjorde det möjligt för andra att komma efter och

få det bättre än de hade det. Vi hafva fått så och skörda där de plöjde. Genom sin arbetsduglighet, idoghet, ärlighet, redlighet och pålitlighet gjorde de ära åt det svenska namnet och skaffade ett godt rykte åt svenskarne, — och ett godt rykte är ju bättre än silfver och guld. De visade, att fastän de voro fattiga, så voro de likväl icke rådlösa och voro icke komna hit för att såsom drönare ligga samhället till last. De ville icke blott uppehålla sig själfva och se på sina egna materiella fördelar, utan de ville blifva nyttiga medborgare i staten. De ådagalade sin lydnad för lagarna, sitt intresse för samhällets materiella, intellektuella och sedliga tillväxt och framgång. Däraf fick det svenska namnet en god klang, och vi hafva ännu nytta däraf.

Tider och seder förändras, mycket öfverlefver sig själft och blir gammalt, men svensk ärlighet och trofasthet, redlighet och idoghet, gudsfruktan och dygd blifva aldrig för gamla, och därför kunna vi icke och vilja icke glömma fädrens minne!

DÅ CHRISTINA NILSSON KOM TILL CHICAGO.

Ett trettioårigt minne

AF

JOH. A. ENANDER.

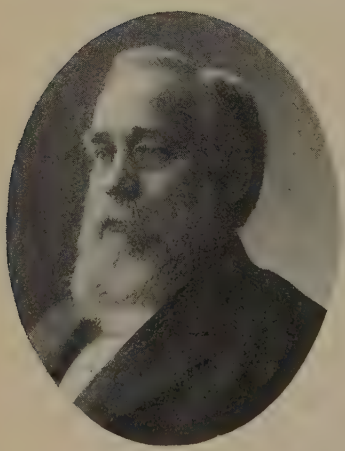

I föregången af sitt världsrykte kom den stora sångerskan Christina Nilsson för första gången till Chicago den 19 december 1870 i afsikt, att med biträde af flera framstående förmågor gifva fyra konserter härstädes, tre i Crosby Opera House och en i Farwell Hall.

Flera veckor före hennes ankomst hade de svenska tidningarne i staden med berättigad nationalstolthet bebådat "den *svenska* näktergalens" väntade ankomst. De norska och danska tidningarne hade innehållit flera af välvilja dikterade artiklar om den begåfvade *skandinaviska* sångerskans triumfer i Europa, och stadens tyska tidningar hade uttryckt glädje öfver att Chicagos sång- och musikälskande tyska befolkning fick tillfälle att lyssna till en sångerska,

som förstod och kunde i sin sång rätt tolka den *germaniska* andan.

Christina Nilssons impresario Max Strakosch förstod i grund och botten konsten att genom de engelska tidningarne stegra anglo-amerikanernas nyfikenhet och förväntan till det yttersta. Den ena "romantiska" historien aflöste den andra i tidningarnes spalter. Än hette det, att den med bländande skönhet begåfvade konstnärinnan hade företagit färden till Amerika hufvudsakligen emedan hon önskade att åtminstone under en kort tid undfly sina många enträgna, högättade tillbedjare, hvilka voro färdiga att lägga sina kronor och titlar vid hennes fötter; än hette det, att det oskuldsfulla naturbarnet från högan Nord lärt sig inse det europeiska societetslifvets tomhet och tröttnat vid det monarkiska samhällsskickets former och nu kom till Chicago — "världens åttonde underverk" — för att andas den republikanska frihetens luft och lära personligen känna det amerikanska folket, hvars odödliga stordåd väckt hennes kärlek och beundran.

De många reklamerna blefvo icke utan följd. En stor del af stadens befolkning greps af en häftig Christina Nilsson-feber, som yttrade sig på flerfaldiga sätt. Den 15 december, dagen innan försäljningen af biljetter till de omnämnda konserterna skulle taga sin början, samlade sig på kvällen stora folkskaror, hvilka "bildade kö" utanför biljettluckan och tillbragte stående i ledet hela den kalla vinternatten under bar himmel. Då biljettluckan å utsatt tid öppnades, såldes på en kort stund biljetter för 8,000 dollar. Några af köparne, hvilka insågo, att här var tillfälle till förtjänst, utbjödo sedan de köpta mycket efterfikade biljetterna, några för 25 à 30, andra för 40 à 50 dollar stycket.

Våra landsmän i staden blefvo icke oberörda af den allmänna

Christina Nilsson-febern. Den slumrande nationalkänslan började att visa ett och annat lifstecken, och förslag väcktes man och man emellan, att man borde på "ett enkelt och värdigt sätt" mottaga den berömda landsmaninnan. Klyftan mellan församlingsmedlemmar och icke församlingsmedlemmar var dock efter de föregående årens häftiga och bittra religiösa strider alltför vid och alltför djup, att man kunde till en början ens tänka på en nationalfest. Det var enskilda församlingar, föreningar och kotterier, som tänkte på af dem själfva och af inga andra anordnade mottagningsfester.

Den största svenska församlingen i staden var den lutherska Immanuels-församlingen, som hade i pastor, sedermera teologie doktor Erland Carlsson en mycket begåfvad lärare och en praktiskt duglig ledare. Han önskade, att en Christina Nilsson-fest med kristlig prägel skulle hållas till förmån för församlingens nybyggda kyrka, och han samtalade med mig och andra församlingens medlemmar härom. Under vanliga omständigheter hade man kunnat med visshet förutse en lyckad fest, helst som en stor procent af församlingens medlemmar härstammade från sångerskans fosterbygd, det världsberyktade Småland. Men dessa församlingsmedlemmar hade fostrats under de hyperevangeliska rörelsernas tid i Sverige, och de hade redan där insupit en mer eller mindre donatisk uppfattning af kyrka och församling samt en sträng pietistisk åsikt om hvad som var för en församlingsmedlem lofligt och passande. Allt, som syntes luta mot "världslikställighet", fördömdes. Och hit hörde bland annat alla förslag att i kyrkan eller till hennes förmån hålla fester, som icke vore af uteslutande religiös art. Det var följaktligen alls icke säkert, att en Christina Nilsson-fest skulle blifva lyckad och församlingen till heder och gagn. Det var troligare, att många af församlingens medlemmar skulle i en sådan fest se ett

CHRISTINA NILSSON.

Efter porträtt, taget 1870.

klandervärdt försök att "förlika Kristus och Belial" och att mer än en skulle känna sig manad att förena sig med de bröder, hvilka icke synnerligt långt förut separerat eller utgått ur församlingen för att bilda en mera "ren" s. k. missionsförsamling.

Under det enskilda församlingsmedlemmar, bland dem herrar P. L. Hawkinson, J. Engberg, C. P. Holmberg, L. E. Lindberg m. fl., dryftade sins emellan frågan om en fest borde anordnas eller ej, handlade sällskapet "Svea". Denna förening, som var "centralpunkten för hela det okyrkliga elementet" bland landsmännen, beslöt att hålla en storartad mottagningsfest, och det sades, att den svenska episkopalförsamlingen (Ansgarieförsamlingen), för hvilken pastor Bredberg var lärare, komme att därefter anordna en stor "kyrkofest" till den berömda sångerskans ära.

Denna splittring föreföll mig sorglig och ömklig. Sedan jag samtalat med de "ledande männen" inom olika partier, föreslog jag i "Hemlandet", hvars redaktör jag var sedan ett år tillbaka, att landsmännen i Chicago borde anordna en gemensam *nationalfest.*

Detta förslag gillades, dock tveksamt, af pastorerna i de olika församlingarne och af sällskapet "Sveas" mest framstående män. Jag och flera med mig inbjödos att ingå såsom ledamöter och rådgifvande medlemmar i den redan tillsatta kommitteen, hvilken bestod af följande herrar: P. D. Hussander, C. J. Sundell, P. Almini, A. Fogelberg, J. T. Appleberg, E. Fahlbäck, O. G. Lange, C. F. Billings, Axel Silfversparre, F. T. Engström, M. Anderson och Chas. Ferm. Och blef det efter många "om" och "men" beslutadt, att kommitteen skulle handla "å svenskarnes i Chicago och sällskapet Sveas vägnar."

Dessa anordningar och beslut behagade visst icke ytterlighetsmännen å ömse sidor. Man föreföll mig både muntligt och

skriftligt, att jag sårade ömtåliga samveten därmed, att jag "drog i ok med otrogna", och man varnade "troende" församlingsmedlemmar för att besöka festen och där "sitta, där de bespottare sutto". Bland sällskapet Sveas medlemmar var missnöjet icke mindre. Man påstod, att jag och de med mig liktänkande hade för afsigt att genom "de trångbröstade läsarnes" närvaro snedvrida och förstöra festen. Endast med stor svårighet kunde de båda partierna enas om festprogrammet. Då det ena partiet yrkade, att festen skulle börja med bibelläsning och bön, yrkade det andra, att den skulle afslutas med en "animerad bal".

Det beslutades, att en lagerkrans af guld skulle vid festen till "sångardrottningen" öfverlämnas. Vackra summor för inköp af en sådan subskriberades af kommitteens medlemmar och af andra landsmän. Kransen beställdes och erhölls från en ansedd juvelerarefirma, hvilken, enligt hvad långt därefter utröntes, icke "aktade för rof" att skamligt bedraga köparne och det på ett sådant sätt, att bedrägeriet icke kunde af dem upptäckas. Det beslöts också, att ett festpoem, tryckt på siden, skulle till sångerskan vid festen öfverlämnas.

Detta beslut fattades kort innan Christina Nilsson ankom till staden. En af kommitteens medlemmar uppvaktade därpå "Svenska Amerikanarens" redaktör P. A. Sundelius med bön, att han måtte skrifva en "vacker festkantat". Han blef arg och förklarade, att han aldrig i sitt lif skrifvit sådan "smörja" och att han aldrig komme att göra ett försök i antydd riktning. Nu voro goda råd dyra. Namnen Elmblad, Skarstedt, Bonggren, Peterson, Ankarfelt m. fl. voro då ännu icke kända i Chicago. "Hemlandsredaktören" var den ende, som under den senare tiden visat sig vara "rimsmed", och till honom hänvände man sig med samma bön, som förut blifvit framställd till hr S. Och det

tillades, att man önskade få sången med det snaraste, att sångarne måtte hinna inlära densamma.

I ungdomligt öfvermod lofvade jag göra ett försök och grep verket an med ifver. Att skrifva en hyllningssång till den nästan afgudade konstnärinnan, en sång, ägnad att tillfredsställa så väl det ena som det andra partiet bland landsmännen, var ett uppdrag, som jag snart fann öfverstiga min förmåga. Jag gjorde dock ett ärligt försök. Jag skref bland annat:

"Högt håll vår nordiska sångarfana,
vare den segerns banér i din hand!
Stråla och värm på din lysande bana,
midsommarsol öfver haf, öfver land!
Sjung om det sanna, det eviga unga,
sjung om en vår, som ej äger en höst!
Lärkan sin vårsång lärde dig sjunga,
trasten dig skänkte sin ljufliga röst.

Högt öfver gruset höj dig i sången,
minns, att hans urhem äfven är ditt!
Anden, i jordiska bojorna fången,
lyfte i sången sin vinge så fritt,
lyfte densamma, tills slutligt han stiger
upp till sin himmel befriad en gång,
där han med glädjen och sången sig viger,
där skall då höras din eviga sång."

Då jag fått mitt opus, som bestod af fyra strofer, färdigt, sände jag det — bristfälligt som det var — till vederbörande kommitte, som under bifallsyttringar antog detsamma (så små voro anspråken å en poet i Chicago under den tiden). Men nu uppstod en annan svårighet: det fanns icke någon känd melodi, på hvilken mitt "odödliga mästerverk" kunde sjungas.

Därom erhöll jag underrättelse kort innan festen skulle gå af stapeln. Och den, som meddelade mig den fågnesamma nyhe-

ten, anhöll artigt, att jag måtte skrifva en ny sång i en af honom angifven versform, som var för mig allt annat än behaglig.

Jag lofvade att göra ett försök och satte mig ned att gjuta innehåll i en form, som jag aldrig skulle valt, därest valet varit mig fritt. Att jag misslyckades värre än förut, behöfver jag väl icke nämna. Härtill bidrogo ofrivilligt några af "Hemlandets" i Iowa bosatta vänner, hvilka komno ogenerade in på redaktionsbyrån, tände sina pipor och började tala om sina "farmar" och om spannmåls- och kreaturspriser, just då jag arbetade i mitt anletes svett sökande efter poetiska uttryck, med hvilka den eländiga versformen kunde fyllas. Om de goda människorna hade förstått hvad jag led, hade de säkert gjort besöket kort. Nu förstodo de det icke. När jag slutligen med några vänliga ord underrättade dem om, att jag hade brådtom, var den förvåning, som afspeglade sig i deras anletsdrag, verkligen komisk. Att någon kunde hafva brådtom efter det skörden inbärgats, sade en af dem, var för honom något nytt.

Den nya sången, som förargar mig hvar gång jag ser honom, fick jag färdig på aftonen, efter det jag med "klippta" artiklar stillat manuskripthungern å "Hemlandets" tryckeri. Den sången må läsaren tro var ett mästerverk, som hette duga. Det heite i slutet af densamma:

"Ej må ditt minne vika
från oss, ej vårt från dig!
Om blommor mera rika
strös på din lefnadsstig,
må dock för själens öga
det enkla och det höga
uti vår hyllning stå
förklaradt fram i ljus
och vittna då,

att vi dig troget sluta
uti vår kärleksfamn.

Hur ärans glans må gjuta
sig kring ditt svenska namn,
hur högt ditt lof sig höjer
en enkel röst sig röjer
i jublet, som dig når;
hör, den är vår!

Du sångens stjärna klara
på konstens himmel blå,
din glans skall alltid vara,
din ära skall bestå!
Det ädla, sanna blifver.
Hur tidens växling skrifver
sin sista dom en gång,
ej skall ditt minne dö
i dikt, i sång."

De båda poemerna befordrades hastigt till trycket, mer ingen tid gafs nu för sångföreningen att lära sig någotdera af dem. Det beslöts därför, att jag skulle — mig själf till straff och androm till varnagel — vid festen uppläsa båda efter det hälsningstalet hållits.

Christina Nilsson hade emellertid ankommit till Chicago och här gifvit sin första konsert. Kritiken hade varit endast ros och beröm. Den betecknande öfverskriften "Veni, vidi, vici" (Hon kom, såg och segrade), som lästes öfver de långa recensionerna i de engelska tidningarne, vittnade om hvilket intryck hon och hennes sång gjort på konstdomarne och på publiken. Det blef i hast en ära att vara svensk. Personer, som aldrig förr velat umgås med sina landsmän, eftersträfvade nu att få gå och gälla för nationalitetens förnämsta representanter, och "amerikaniserade" herrar och damer, som för länge sedan glömt sitt modersmål, kunde nu tala detsamma flytande.

Att nationalkänslan väckts till lif var nog glädjande; sorgligt var däremot, att tiggeri och snikenhet samtidigt därmed fram-

trädde hos våra landsmän mera än förr. Innan den stora eldsvådan lade Chicago i aska, var antalet svenska tiggare i staden jämförelsevis mycket större än i våra dagar. Det hade under den första nybyggaretiden blifvit för många landsmän en ful vana att tigga, antingen de behöfde det eller ej. Dessutom fanns det i staden ett väl sorteradt lager af snuskiga men originella svenska fyllbultar, hvilka "tagit studenten och kameralen" och hvilka pockade på att erhålla hjälp, helst penningar, af "bättre lottade landsmän". Dessa yrkestiggare, af hvilka de flesta påstodo, att de härstammade från Christina Nilssons barndomsbygd, från Vederlöfs och Skatelöfs socknar i Kronobergs län i Småland, försummade icke att nu hålla sig framme såsom hjälpsökande. Sent och bittida kommo de till festkommitteens medlemmar och bådo med gnällande stämma om deras förord hos sångerskan, med hvilken de alla påstodo sig vara bekanta eller hafva för många år sedan råkat i beröring. Då kommittemedlemmarne icke voro villiga att underteckna deras böneskrifter, blefvo många af de "hjälpsökande" groft ovettiga och begåfvo sig med hustrur och barn, klädda i de torftigaste kläder, till Sherman House i hopp om att utan bemedling få beklaga sin nöd för "den kära Stina". Då detta icke lyckades; då de af hotellbetjäningen och polisen utvisades, slogo de sig ned på gatan i hopp om att de skulle af sångerskan observeras och "få en slant". Detta tiggeri, i hvilket girighet och skrymteri, lögn och förställning spelade en stor rol, harmade alla rättänkande landsmän och kastade en slagskugga öfver anordningarne för festen.

Densamma skulle hållas torsdagen den 22 december i det stora och eleganta tyska teaterhuset å hörnet af Wells- och Indiana-gatorna i ett stadskvarter, som då ägde ett helt annat utseende än i våra dagar. De landsmän, som önskade närvara en-

dast vid själfva mottagningsfesten, betalade en låg inträdesafgift, de, som önskade deltaga i den stora banketten, betalade en mycket högre afgift, och de, som därjämte önskade närvara vid en af Sveas medlemmar anordnad bal, betalade ytterligare en extra afgift. Denna anordning vann allmänt bifall. Strax biljetter till festen blefvo tillgängliga å "Hemlandets" och "Svenska Amerikanarens" kontor, rönte desamma en strykande åtgång. Lutheraner, metodister, baptister, episkopaler och utom alla församlingar stående landsmän trängdes med hvarandra för att erhålla biljetter till de bästa platserna i festlokalen, och många, som nyss förut klandrat "hela tillställningen", anmälde sig vilja deltaga i banketten.

A den utsatta tiden kl. ½8 på kvällen for Christina Nilsson i vagn, omgifven af fackelbärare till häst, från Sherman House till den tyska teatern, som blifvit under dagens lopp invändigt smyckad med vapensköldar, flaggor, blommor och grönt. Vid tonerna af en svensk marsch steg sångardrottningen in på scenen, där festkommitteens medlemmar och sångare voro samlade. Från den väldiga folkskaran, som fyllde hvarje vrå i salongen och på raderna, utbröt ett jubel, som aldrig ville taga en ända.

Då applåderna tystnat, uppstod hr C. J. Sundell och höll till hedersgästen ett långt hälsningstal, å hvilket han nedlagt mycket arbete och hvilket afslutades med Grafströms vackra poem "Sången". Huruvida sångerskan kunde fullt fatta innehållet i de långa satsfogningarne och i de många mellansatserna, lämnar jag därhän. Hon låtsade sig emellertid förstå detsamma. Sedan "Näckens polska" därefter afsjungits, steg jag fram som en snäll söndagsskolpilt och uppläste mitt på hvitt siden tryckta "odödliga" festpoem, som efter uppläsningen öfverlämnades till konstnärinnan, å hvilkens blonda lockar den förut omtalade lagerkransen af guld (?) fästades af fru Acharius, allt under publikens

entusiastiska bifallsyttringar. På fröken Nilssons uppmaning tackade en af de närvarande kommittemedlemmarne, hvilken minns jag ej, de församlade landsmännen för den storartade hyllningen, några svenska folkmelodier afsjöngos, och gamle kapten Lange höll till sist ett förträffligt med stort bifall hälsadt tal på engelska. I detsamma framhöll han, att tre svenska kvinnor, Jenny Lind, Fredrika Bremer och Christina Nilsson, gjort det svenska namnet kändt och äradt i hvarje vrå af den Nya världen, och han försäkrade de närvarande anglo-amerikanerna, att den svenska kvinnan vore såsom jungfru, maka och moder ett prisvärdt mönster, som icke svärmade för några kvinnorösträttsideer, men hos hvilken påträffades sann kvinnlighet, sådan som den, hvilken hos den "oskuldsfulla sångardrottningen" uppenbarade sig. Sedan en sång därefter afsjungits, var programmets första del afslutad.

Banketten, som af de engelsk-amerikanska tidningarne benämndes "lukullisk", hölls därefter i en stor, smakfullt dekorerad sal, som till trängsel fylldes af gäster. Rätterna och vinerna voro af utsökt beskaffenhet, och konstnärinnan förstod att genom sin otvungna glädtighet förläna det hela en "ljusstämning", för att använda en af våra nutidsskalders uttryck. Vid bordet förekommo många skåltal (s. k. toasts) på svenska och ett förträffligt sådant på engelska af J. Medill, redaktören af "The Chicago Tribune". Talet för Sverige föll på min lott. Af detsamma minns jag endast inledningen:

"Land med snö i din barm och i lockarne isiga pärlor,
hell dig, mitt fädernesland! Hell dig, mitt frejdade folk!
Nordens rike står fast. Dess fjälltron böljorna fåfängt
pröfva sin styrka uppå, under det stormarne gny.
Land, du har rum för en graf, men ej för en tron åt tyranner;
våldet ej bryter omkull frihetens väldiga borg.
Ojämnt naturen fördelt åt Söder och Norr sina håfvor:
Södern fått slafvar och guld, Norden fått männer och järn."

Mellan de olika talen utfördes musiknummer af orkestern eller sjöngos kända svenska sånger.

Sedan banketten afslutats, begåfvo sig pastorer och församlingsmedlemmar hvar och en till sitt, och ehuru jag är nästan viss uppå, att icke en enda af dem smakade under hela banketten en droppe vin eller öl, utspriddes dock af ett par lögnens tjänsteandar i skenhelighetens skrud ryktet, att de fromme och aktningsvärde männen varit halfrusiga, då de kommo från banketten, som man behagade kalla ett "supgille för världens barn". Nämnda rykte vann dock, som rätt var, ingen tilltro, icke ens hos de förtalade männens afgjorda motståndare.

Efter banketten följde den förut omnämnda balen, som hvarken jag eller någon annan församlingsmedlem bevistade. Om densamma kan jag följaktligen ingenting meddela. "Gräddan af den svenska societeten" var här samlad, enligt hvad de engelska tidningarne uppgåfvo, men denna grädda lär, enligt hvad ryktet meddelade, hafva varit ganska mycket blandad. Hos många fromma män och kvinnor i staden väckte det öfverraskning och sorg, att den berömda sångerskan velat "deltaga i ett dylikt syndigt nöje". När sådana män som dr T. N. Hasselquist, dr E. Carlsson m. fl. några dagar därefter bevistade hennes konserter, uteblefvo icke kommentarier, i hvilka kritik öfver slik fördomsfrihet uttalades.

Dagarne efter festen skildrade jag densamma å en hel bredsida i "Hemlandet", men det tidningsnummer, i hvilken denna skildring var intagen, förstördes i den stora eldsvådan, tillika med alla före oktober 1871 utgifna tidningsnummer. Det är följaktligen endast ur minnet jag tecknat denna tidsbild och skildring af *svensk-amerikanernas i Chicago första nationalfest.*

NUTIDEN.

AF

EDWARD SUNDELL.

Mäktiga tid,
stordådens tid,
frihetens tid som försvarar;
sanningens tid,
forskningens tid,
du det fördolda förklarar.

Finns i dödligt bröst ett hjärta
så förtorkadt, tomt och slött,
att ej i dess dolda gömslen
någonsin en känsla glödt,
som ett ögonblick har svingat
tanken utom stoftets sfär,
hvarest den af häpnad slagits
af allt stort som funnits där?

Undrens tid, hur skön du skimrar
uti arla morgonen,
där de väldiga problemen
undergå förklaringen.

Sådan morgon full af stordåd,
kraft och mod och energi . . .
fantasi, säg, kan du sia,
hvad skall aftonen då bli!

Se, en forntids murar ramla,
sten knappt lämnas kvar på sten,
och det häpnadsfulla nya
strålar uti solens sken.
Berg och fjäll och heta öknar,
land och riken, öde haf
genomskäras, sammanlänkas
af den kraft, natur, du gaf.

Människa, din röst förklingar,
men trots flydda tusen år
den med samma klang och styrka
utur dolda gömslen går.
Tanken ilar i en gnista
genom rymders ocean,
följer hafvens djup de dunkla
på en okänd, osedd ban'.

Stjärnor, stjärnor, fjärran världar,
'nattens sköna ledningsbloss,
mänskosnillet sina linor
länge sedan kastat loss
och bland er det redan hamnat,
att från gissningars chimer
till det klara sanningsljuset,
milda stjärnor, föra er.

Mänskotanke, mänskosnille,
finnes för din forskning gräns?
Nej, du famnar allt och äger
världarna till residens.

Från det flyddas mörka gårdar
som ur dystra tempelhvalf
kom en suck, och hjärtats kvidan
uppå minnets ledtråd skalf . . .
kom en suck och så en annan,
lik en storm i nattlig sky
fram sig bröt ett ski af smärta,
hån och hat och plågors gny.

Djuren uti mänskohamnar
nu med gift oeh svärd i hand
lönligt, öppet slå och mörda,
sätta jorden uti brand.
Kvalens död på bål och stegel,
kvalens död för hvar martyr,
kvalens död för tron på honom,
Guden, som all världen styr.

Molnen skingrats, stormen svunnit,
och en sol af tolerans
binder mänskohjärtan samman
med en härlig strålekrans.
Nu en hvar sin Gud bekänner
så som hjärtat anser rätt.
Tvångets bödlar äro döda,
mänskan ljusets väg beträdt.

Ängel ifrån himlens salar,
ack, barmhärtighet, hur god,
huru skön och stor din gärning,
lifvets vackraste klenod!
För de fattiga och sjuka,
sorgens barn, du hem och härd
bygger, bygger, ständigt bygger,
så förljufvande vår värld.

Kunskap höga, du som fordom
låg i dystra bojor sänkt,
hur du strålar, värmer, lyser,
hur du mörkrets kedjor sprängt!
Rika skördar växa, mogna,
andra följa släkt på släkt.
Ljuset är din ledningsstjärna,
sanningen din oskuldsdräkt.

Fri är tanken, fritt är talet
på ditt Forum, tidens tid.
Om än grundlig, om än ytlig,
om i strid, likväl i frid
fritt du härskar, fritt du råder,
girigt vaktar frihets stråt
och mot andra världar leder
mänskosläkterna framåt.

Fader, jag tackar dig,
Fader, jag prisar dig
och uti sången dig
hyllningens lof hembär,

därför du nådelig
hafver förunnat mig
vandra min lefnadsstig
uti den tid som är.

Expeditionens upphofsmän.

A. E. NORDENSKIÖLD,
Intendent vid Mineralogiska Riksmuseum.

SVEN LOVÉN,
Intendent vid Zoologiska Riksmuseum.

I Grönlands-stämning.

AF

JOSUA LINDAHL.

Det var i somras tjugu åtta år, sedan jag deltog i en vetenskaplig expedition till Grönland, år 1871. Minnena från den färden ha haft god tid att förtorka under min 24-åriga vistelse i Amerika, och de anteckningar, hvilka jag gjorde under resan, gingo förlorade för flera år sedan. Det har sig därför något svårt att efterkomma V. V:s uppmaning till mig att som bidrag till dess Julkalender insända en skildring af nämnda expedition och de framstående män, som deltogo däri. Dock skall det vederkvicka mig att framlocka gamla hågkomster; — stämningen glömmer man i alla fall aldrig.

Anledningen till expeditionens utsändande var närmast den

af professor NORDENSKIÖLD året förut gjorda upptäckten i fjären* utanför Ovifak å Disco-ön af åtskilliga väldiga block af gediget järn — förmodade meteoriter —, hvilka skulle upptagas och hemforslas. Tillfället skulle också begagnas att göra hvarjehanda andra naturhistoriska samlingar samt anställa vetenskapliga

Kanonbåten Ingegerd

tecknad af Olof Grafström efter en skiss af författaren.

undersökningar till lands och vatten särskildt med afseende på de fysiska och biologiska förhållandena i de djupare delarna af Baffins Bay. Det hade nämligen till helt nyligen varit ett antagande bland naturforskare, att intet organiskt lif kunde existera i hafvet på större djup än allra högst 300 famnar; skälet skulle

* Det område af hafsstranden, som begränsas af vattenlinierna vid resp. högsta flod och lägstå ebb, alltså hvad på engelska kallas "between tide marks".

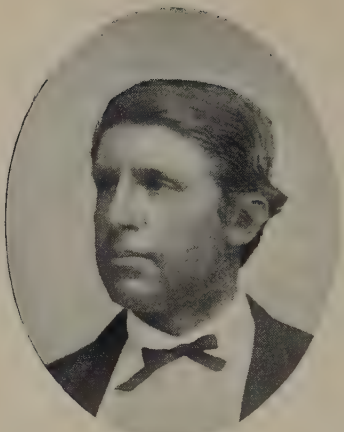

Friherre F. W. von Otter,
Eskaderchef.

M. von Krusenstjerna,
Befälhafvare på Gladan.

E. C. Brusewitz,
Sekond på Ingegerd.

E. H. von Holten,
Sekond på Gladan.

C. Nyström,
Uppbördsläkare.

Th. M. Fries,
Botanist.

G. von Nauckhoff,
Mineralog.

J. Lindahl,
Zoolog.

vara det, att trycket ständigt ökas med tilltagande djup, och enligt en allmänt antagen teori borde redan vid 300 famnar äfven de enklaste organismer krossas af trycket. Man förbiså, att de i kroppens väfnader inneslutna gaserna äga en motsvarande täthet och således utöfva ett tryck utåt, som jämt motväger trycket utifrån. En tillfällighet rättade misstaget. Vid lagandet af en brusten telegrafkabel, som i några månader hvilat på Medelhafvets botten mellan Marseille och Algier, fann man nämligen densamma inkrusterad med koraller och andra hafsdjur, hvilka sålunda bevisligen lefvat och frodats på ett många gånger större djup än den teoretiskt bestämda lägsta gränsen. Man blef nu angelägen att taga reda på, huru detta djuphafslif gestaltade sig i olika delar af världshafven. Engelsmännen voro strax färdiga att börja arbetet, och på sommaren 1869 draggades från *H. M. S. Porcupine* i Biscaya-viken ända ned till ett djup af 2¾ engelska mil. Under sommaren 1870 fortsattes detta arbete med samma fartyg i Atlanten och Medelhafvet, och jag hade förmånen att få deltaga i denna expedition, tack vare professor Otto Torell i Lund och hans gode vän J. Gwyn Jeffreys i London, hvilken senare var en af expeditionens vetenskaplige ledare.

Intendenten vid Zoologiska Riksmuseet i Stockholm, Professor Sven Loven, nestor bland de zoologer, hvilka utforskat ishafvets litoral-fauna, var ej sen i sina bemödanden att låta Sverige följa Englands föredöme. Då därför Nordenskiöld uppfordrade Kgl. Vetenskaps Akademien att begära regeringens bistånd för att afhämta från Grönland de af honom funna järnblocken, yrkade professor Lovén, att man borde i sammanhang därmed låta verkställa zoologiska djuphafsdraggningar. Förslaget antogs, och regeringen ställde till expeditionens förfogande två kronofartyg, näml. kanonbåten "*Ingegerd*" och briggen "*Gladan*" med full bemanning och passande utrustning. Kaptenen,

Briggen Gladan.

friherre Fredrik Wilhelm von Otter, var eskader-chef och förde Ingegerd; kapten Mauritz von Krusenstjerna förde befälet å Gladan. Deras sekonder voro, respektive, löjtnanterna Eric Cornelius Brusewitz och Ernst Herman von Holten. Doktor Carl Nyström var eskaderns uppbördsläkare. Adjunkten vid Uppsala universitet Th. M. Fries var förordnad att åtfölja expeditionen såsom botanist, fil. kand. G. Nauckoff som geolog och mineralog, och jag som dess zoolog och hydrograf. Dessutom hade danska regeringen fått medsända en mineralog, kandidat K. J. V. Steenstrup, som stannade kvar i Grönland en längre tid för att studera dess bergbyggnad. Besättningen utgjordes af inemot ett trettiotal af svenska flottans

manskap, allesamman utvaldt folk. De bifogade porträtten förskrifva sig allesamman från åren 1871 eller 1872, utom yrofessor Lovéns, hvilket är dateradt 1880.

Såvidt jag har mig bekant, har döden hittills skördat blott en enda af mina reskamrater — Gladans utmärkte chef, sedermera kommendör i Kongl. Flottan och chef för Kongl. Sjökrigsskolan, Mauritz von Krusenstjerna. I sin krafts dagar ansågs han som en af de allra ypperste bland Sveriges sjöofficerare, men genom någon olyckshändelse hade hans ryggrad obotligt skadats, och under Grönlandsexpeditionen — hvilken, som jag tror, var hans sista sjökommendering — led han ofta svåra plågor, men var det oaktadt oföränderligen älskvärdt godlynt.

Om de ännu lefvande vill jag endast nämna, huru de avancerat till dato, så långt jag känner. Skulle jag försöka mig på att "skildra" desse män, för att uppfylla V. V:s begäran, är jag rädd, att min skildring komme att få utseendet af ett kanske osmakligt smicker, ty jag har ej annat än godt att säga om dem alla, och det i superlativ grad.

Baron von Otter är sedan många år tillbaka vice amiral och har som sjöminister suttit i konungens råd. Löjtnant Brusewitz deltog som kapten Palanders sekond i den ryktbara *Vega*-expeditionen, 1878—1880, och hade, då 1898 års statskalender utgafs, avancerat till kommendör-kapten. Löjtnant von Holten var ånyo sekond å Gladan under Spetsbergs-expeditionen 1872—1873, då en oväntadt tidig vinter höll Gladan kvar, tvärt emot beräkning, hela vintern. Han var, 1898, kapten i flottan och chef för Gotlands båtsmanskompanier. Dr Nyström har sedan många år tillbaka haft säte i svenska riksdagens Första kammare. Fries blef längesedan professor i botanik vid universitetet i Uppsala — så längesedan, att han visst nu är berättigad att afträda såsom *emeritus*. Under de senaste åren har han varit

universitetets *rector magnificus*. Nauckoff tog sin doktorsgrad året efter vår hemkomst, blef docent vid universitetet och sedermera grufingeniör vid Grängesberg, där han nu förestår en dynamitfabrik. Steenstrup har jag ej hört af på senaste åren, men han gjorde flera och långa vetenskapliga besök i Grönland och tyckes ha afgjort frågan om Ovifak-järnets natur såsom telluriskt, ej meteoriskt, hvilket dock ingalunda förringar fyndets vetenskapliga värde.

Öfver hela färden hvilar ännu i mitt minne ett skimmer af vårfriskt lif, käckt arbete, varmhjärtadt kamratskap, frihet från konvenanstvång i umgänget, så väl ombord som i de gästfria danska hemmen i Grönland, en storslagen natur, ett härligt klimat, ständigt solsken dygnet om, så länge vi uppehöllo oss i Nord-Grönland, rikligt utbyte af hafsdjur, och ej minst nöjet att ha gjort bekantskap med en hel ras af lyckliga människor; lyckliga, enär de ha allt, hvad de önska, och ingenting annat önska än hvad naturen och deras eget arbete skänka dem — de barnafromme *eskimåerna*. Ingenting störde harmonien utom myggsvärmarna i land; men då vi tillbragte vår mesta tid på vattnet, och under exkursioner på landbacken någorlunda skyddade oss mot myggens anfall medelst lämplig beklädnad, skulle jag nog längesedan hafva glömt bort denna, den enda obehagliga sidan af vistelsen i Grönland, om ej de ofta komiska situationer, hvilka däraf föranleddes, låtit äfven våra bataljer med myggen kvarstå bland de glada minnena.

Särskildt oförglömmelig var en båtfärd, som Fries, Nyström och jag med fyra af "gastarne" företogo inåt Disco-fjorden under en veckas tid, medan expeditionens öfriga personal var sysselsatt vid Ovifak med järnblockens upptagande och inskeppning. De innersta delarna af fjorden hade aldrig förut varit föremål för vetenskapliga undersökningar, ej ens besökts af någon hvit man.

Vi begagnade "engelska båten", en förträfflig segelbåt, byggd i England för en föregående arktisk expedition, lätt, stark och rymlig, och hade en mycket liten norsk "snipa" i släptåg. Dagordningen under veckan jämkades efter de växlande lokala förhållandena, men var i allmänhet denna: midt på dagen, medan myggen voro mest aggressiva, seglade vi eller rodde några timmar, tills vi upptäckt någon inbjudande landningsplats i närheten af ett källsprång. Så länge båten ej gjorde för stark fart, var släphåfven ofta i bruk för insamlandet af smådjur, hvilka solade sig i eller nära vattenytan. Bottenskrapan användes också emellanåt i de yttre delarna af fjorden, i synnerhet på eftermiddagarna, sedan vi utsett vår landningsplats men funno det för tidigt för myggens skull att gå i land. Längre in i fjorden, där saltvattnet var alltför utspädt af glaciervatten, hade vi föga bruk för dessa redskap. Omkring kl. 6 e. m. slogs läger, och vårt första göra var att anskaffa något färskt för middagen. Nyström steg i snipan och gaf sig ut på fiske efter röding (*Salvelinus alpinus*), en delikat laxöring, som fanns i ymnighet och var lätt att fånga. Fries plockade en portör full af fjällsyra (*Oxyria digyna*), hvars stufvade blad och stjälkar äro vida läckrare än spenat. Om tärnor häckade i närheten, försummades ej att skatta deras reden; tärnägg äro synnerligen smakliga och passa förträffligt tillsammans med stufvad fjällsyra. Jag tog bössan och sköt några riptuppar. På en halftimmes tid var hela provianteringen fullbordad, och resultatet öfverlämnades åt kocken, som fick order att hafva middagen färdig kl. 1 på morgonen. Sedan vi ätit en hastig lunch — "torrskaffning", af crackers och rökt kött, ost eller dylikt —, gåfvo vi oss ut på vandring, hvar på sitt håll. Exkursionen räckte gemenligen omkring 6 timmar, och så möttes vi åter vid lägret. Engelska båten stod då på rätt köl i land, förvandlad till en inbjudande, flaggprydd paviljong med masten

som tältstång, tältet fastknäppt rundt kring relingen, och kistor placerade som trappa utanför tältdörren. Allt bagage hade ordentligt upplagts utombords. Inombords var båtens nästan flata botten täckt med filtar som matta. Middagsbordet, bildadt af tre tofter, skjutna tillhopa kring masten, stod prydligt dukadt, "med blommor på bordet och brutna servetter". Toalett hade gjorts, innan vi stego in, och stöflarna utbytts mot tofflor för att ej draga in sand. Myggen voro för dåsiga vid denna tid på dygnet för att besvära oss synnerligen, och en flagga, anbragt som tältdörr, höll dem ute ur tältet. Det var en vederkvickelse redan detta att utan fara kunna lägga bort handskar och de skynken, med hvilka vi skyddade ansiktet vid vandringar under bar himmel, där myggsvärmarna midt på dagen bildade ett så kompakt moln omkring hvarje vandrare att, som Fries brukade säga, och det utan synnerlig öfverdrift — man kunde rita sitt namn i luften med en käpp.

Kocken hade byggt sig en spis af stenhällar i närheten af källan, och därifrån kom nu en middag, som skulle gjort heder åt Hasselbacken eller Delmonicos, och som dessutom kryddades af den matfriskhet vi vunnit genom flera timmars vandring i den rena svala luften — temperaturen höll sig hela veckan mellan 13 och 18 grader Celsius, ungefär 55 till 67 grader Fahrenheit. Naturligtvis afslutades måltiden med kaffe och cigarrer. Samtalet var lifligt; enhvar hade gjort sina iakttagelser, som diskuterades; episoder från föregående expeditioner relaterades; i synnerhet var Fries den, som "höll målron vid makt" genom sin oförlikneliga humor och sitt outtömliga förråd af minnen och historier.

De närmaste timmarna ägnades åt konservering af fångsten och fullständigandet af våra fältanteckningar. Omsider kröpo vi in i våra sofsäckar för ett par timmars hvila; det är otroligt, hur ringa sömn man behöfver däruppe under sommaren.

På morgonen gjorde vi åter en kortare vandring i nejden, medan våra sjögastar riggade om båten och instufvade bagaget; och så fram på förmiddagen, då myggen började att bli alltför odrägliga, satte vi åter ut från land. Myggen följde oss aldrig mer än några få famnar från stranden.

Fjorden var på sina ställen knappast en engelsk mil bred: närmast stranden var ett lågland, än helt smalt, än öfvergående i mera kuperad terräng på kanske en mils bredd från fjällets fot till stranden. Från detta lågland höjde sig det brungråa fjället nästan lodrätt till 2 å 3,000 fots höjd. Ofvantill var en platå af evig is, hvilken af den ständigt lysande och värmande sommarsolen smältes på ytan och där bildade floder inom bäddar nedskurna i den kristallklara isen. Från krönet af iskanten kastade sig floden utför stupan rätt ned i låglandet. Vid en lägerplats hade vi ej mindre än tolf dylika skyhöga vattenfall på en gång inom synkretsen. Somliga voro delade i en serie kaskader, där bergväggen bildade afsatser; andra, som ej mötte framskjutande terrasser, sönderdelades genom luftens motstånd till en mist eller ett fint regn, som utbredde sig öfver en större yta, innan det nådde marken. Vattenmassorna i dessa vattenfall voro ju ej att förlikna vid Niagaras, men i höjd öfverträffade de detta naturens under åtminstone tio- till tjugu-faldt.

Fjorden var full af lif. Angmaksetten (*Mallotus villosus*), ett slags nors, besläktad med Nordamerikas "smelt", hade just då kommit upp från Baffins Bay att "leka" i de inre förgreningarna af fjorden; stimmen voro ofta så täta, att vi kunde taga fisken i mängd med öskaret invid båtsidan. På holmarna häckade en otalig mängd sjöfågel. Det var ett fängslande skådespel att betrakta tärnornas svärmande öfver dessa holmar. Ofantliga skaror af dessa bländhvita fåglar af en dufvas storlek, än mera bländande genom reflexen af solskenet mot deras glänsande vingar,

sågos alltjämt i ett oredigt virrvarr sväfva om hvarandra likt ett glopp af kolossala snöflingor. I ännu otaligare massor ströko ejdrarna fram. Bruset af deras vingslag och skrän, då de passerade öfver våra hufvuden, var så döfvande, att man knappast förmådde att göra sig hörd af sin sidokamrat i båten med ansträngande af full lungstyrka; det var som om man stått under Niagaras fall. På Ingegerd hade vi emellanåt skjutit dem med salutkanonerna, då vi först närmade oss Nord-Grönland. Ejderkött smakar en smula tranigt, och om man genom en stark förvällning aflägsnar fettet, blir köttet torrt; men för oss, som under oceanfärden hunnit tröttna på att äta biffstek konserverad i bleckdosor — "burkakött", som det föraktligt kallades ombord — var äfven ejderstek en läckerhet. Det är otroligt hur det arktiska klimatet eggar aptiten för kött. En hel ejdergås, större än en fullvuxen tam-and, var ungefär lagom portion per man. Under båtfärden i Disco-fjorden läto vi dock ejdrarna vara i fred — laxöring, angmaksetter och ripor gjorde oss grättna på maten. En fågelart, hvilken jag mera sällan såg, och då vanligen parvis, var den lilla vackra simsnäppan (*Phalaropus*). Första gången jag observerade ett sådant par står ännu lifligt kvar i mitt minne. Jag vandrade ensam öfver kullarna nära fjällets fot och håfvade phyllopoder i pölarna. Mellan mig och fjället låg en liten tjärn, dit jag styrde mina steg. En högtidlig stillhet rådde rundt omkring mig. Plötsligt väcktes min uppmärksamhet af ett sakta plaskande i tjärnen; där visade sig ett par de allra näpnaste små simmande fåglar, knappt större än trastar, men till form och rörelser liknande dvärgartade änder, fast näbbarna visade, att de voro vadare. Jag lade försiktigtigt håfven på marken och spände min bössa, men ville först begagna tillfället att studera deras beteende en stund och så afvakta ett tillfälle, då de kommo närmare stranden, så att jag skulle kunna fiska upp dem med håfven se-

dan jag skjutit dem. Antingen hade de ej märkt mig eller förstodo de ej den hotande faran. Obekymrade om mig, fortsatte de att simma omkring, än smekande hvarandra med näbbarna, än lekfullt stänkande upp vattnet med flaxande vingar, stundom kilande med snabb fart öfver vattenytan och några ögonblick därefter åter vändande tillbaka till stranden, där de fortsatte yttringarna af kärlek och lefnadslust. Taflan var så älskligt tilltalande, att jag länge glömde min plikt att begagna tillfället till ökandet af riksmuseets samlingar med ännu en grönländsk fågelart. Flera gånger kommo de helt nära inpå mig, men mitt samlarenit svek mig. Hade jag blott kunnat vara säker att döda båda, skulle jag kanske ej ha tvekat; men tanken på möjligheten att endast den ena af makarna skulle träffas och den andra fly undan och ej mera komma inom skotthåll, höll mig tillbaka. Jag hade ej mod att vålla den hjärtesorg, som skulle ha blifvit följden. Jag tänkte på den hjärtevän, jag själf lämnat kvar hemma i Sverige, — och så lät jag det älskande paret vara i fred med sin lycka. Jag gick till en annan sida af tjärnen att svänga min håf en stund, och vandrade sedan i hemlandstankar tillbaka till kamraterna i båten.

Ofta har man frågat mig, hur ett arktiskt land, som man trodde vara i saknad af all vegetation, råkat att få namnet *Grönland*. Anledningen lärer ursprungligen hafva varit af samma art, som den vi ofta kunna spåra i ortnamnen här i Amerika, i synnerhet i de västra staterna. Jag har en gång varit nära däran att narras af namnet "Silver Lake", en järnvägsstation i Kansas, att stanna där för att samla vattendjur. "Hvar ligger sjön?" frågade jag konduktören, då vi närmade oss stationen; jag fick till svar, att ingen sjö fanns i denna del af Kansas. Då järnvägen byggdes, hade det regnat, och en liten pöl bildats just där stationshuset nu står. Pölen kallades på skämt "the silver lake", och

som det låg något lockande i förespeglingen att träffa en silfverklar insjö härute på den torra prärien, accepterades namnet genast af ett intresseradt landkompani. — Längre ut i västra Kansas besökte jag en gång "Logansport", en stad, som existerade endast i ett puffande landkompanis tryckta cirkulär, hvilka till och med voro illustrerade med ståtliga framtidsbilder af den blifvande staden och dess rymliga hamn, där regattor skulle komma att höra till de årliga evenemangerna. Ej ett hus fanns inom ett dussin mil; en slät kvadratisk sten, som utlagts på prärien hade fått värdighet af "the Square of Logansport", och det var allt, som fanns af staden; den närliggande "floden", som lärer vara en rätt ansenlig bäck på våren, var komplett uttorkad på sommaren. Fries uppger i sitt arbete: "Grönland, dess natur och invånare", att isländaren Erik Röde, som år 982 upptäckte det stora landet väster om Island och efter 3 års vistelse där beslöt att kolonisera detsamma, återvände till Island år 985 med lysande skildringar öfver det nya landet, hvilket han döpte till Grönland, "ty", sade han helt uppriktigt, "det, att landet har ett godt namn, vill locka folk dit." Emellertid är namnet för ingen del en så komplett "misnomer" som de två nyss anförda namnen från Kansas' karta. Det är visserligen endast å låglandet, utmed kusten som en ymnigare vegetation förekommer, i synnerhet på ställen, som äro mera skyddade mot nordanstormen, men mångenstädes sågo vi en frodig matta af ej blott gräs och starrarter och låga krypande polarbjörkar och pilar, utan äfven ofta växter med verkligt prunkande blommor, hvilkas färgprakt slog själfve vår botanist med förvåning.

Mot veckans slut, då vi åter närmade oss fjordens mynning, sågo vi några eskimåer, hvilka slagit sig ned på en holme för att idka fångst, medan angmaksetten gick till och lockade säl in i fjorden. Eljest äro dess stränder obebodda. Vi hade ej tid att

stanna hos dem, och jag vill därför supplementera min korta skiss af båtfärden på Disko-fjorden med några ord om eskimåerna, sådana vi lärde känna dem på andra platser. De äro älskvärdt naiva naturbarn, ganska intelligenta och bekajade med få odygder. Med naturlig takt och invand försynthet undvika de sorgfälligt att besvära med närgångenhet, men äro dess mera känsliga för dem visad vänlighet så väl som ovänlighet. Ärlighet är ett så utmärkande karaktersdrag hos dem, att det stundom går till öfverdrift, då till exempel upphittaren af ett tappadt föremål gör sig vida större möda att uppsöka ägaren, än saken är värd och detta utan att vänta lön för sitt besvär. Någon af oss hade tappat en nyckel vid vår sista landningsplats i Disko-fjorden. En af de eskimåer, vi sett på holmen, fann nyckeln dagen därpå och gaf sig genast åstad till Godhavn för att återlämna den till ägaren. Han rodde fram till Ingegerd, langade upp nyckeln till en af sjömännen och paddlade så sin väg igen utan att vare sig begära eller vänta någon ersättning för flera timmars rodd. Han blef dock i tid återkallad och behörigen undfägnad.

Som exempel på eskimåernas intelligens må anföras deras snabba och säkra uppfattning af det karakteristiska i en propellerbåt, som de nu för första gången skådade i vår Ingegerd. En hjulångbåt från Danmark hade förut emellanåt skickats upp till Grönland, och eskimåerna hade åt densamma gifvit en benämning, hvilken, ordagrant öfversatt, betyder, "en stor-kajak, som ryker". Ingegerd var ju också en stor kajak, som rök, men hon var dock något annat än den gamle hjulångaren, och då eskimåerna i sina kajaker undersökt henne rundt omkring, voro de genast på det klara med hvad hon borde kallas; eskimåspråket riktades med ett nytt ord: "sarpigdlit", det är: "fartyget med hvalfiskstjärt". Kunde väl en mera träffande term ha uppfunnits?

Att äfven bland eskimåerna kan påträffas ovanligare artistisk begåfning, därom vittna de bifogade trenne träsnitten, hvilka lånats från Fries ofvan citerade arbete. Originalen voro tecknade och skurna i trä af Aaron i Kangek, en fullblodig eskimå, som aldrig haft någon undervisning i vare sig teckning eller träsnideri, aldrig ens sett sådant arbete utföras af någon annan. De få därför ej bedömas efter samma grunder som den civiliserade världens bokillustrationer. Men hur ofta kan man ens bland oss finna en simpel fiskare utan uppfostran, som förmår att åstadkomma något motsvarande. Jämför t. ex. de ansiktsuttryck och positioner vår grönländske xylograf gifvit åt de båda eskimåerna, som göra eld medelst den hastiga kringvridningen af en pinne mellan två trästycken. Hvilken beslutsamhet och smidig kraft hos den, som sköter snöret, och hvilken flegma och stadighet hos den, som håller det öfre trästycket! Och ansiktstyperna äro tydligt eskimåiska. De båda träsnitten, eskimåstugan med väggar af uppstaplade torfstycken, och båtgruppen

— två kajaker och en umiak (kvinnobåt) — äro också duktigt tecknade och karakteristiskt grönländska.

En egenskap, hvilken vi blefvo helt öfverraskade att finna hos dem, var deras öra för musik. Nyström och jag hade ofta under resan roat oss med att sjunga duetter. Ett af våra glansnummer var en gammaldags, mycket melodisk fransk sång, som låg väl för våra röster:

"Combien j'ai douces ces souvenances
Du joli lieu de ma naissance!
Qu'ils étaient beaux ces jours de France!
O, mon pays, sois mes amours toujours!"

Första natten i Godhavne stodo vi på Ingegerds däck och läto våra sånger klinga med lust och fröjd. En hel flottilj

af kajaker svärmade omkring oss. Roddarne, mest unga pojkar, lyssnade med andakt. Mellan våra sångnummer roade de oss med att visa sin skicklighet i att kasta "nuvfit" — den tregreniga fågelpilen — och annan sport. Omsider fingo vi höra några af dem med de klaraste flöjttoner hvissla vår franska sång, hvilken vi sjungit åtskilliga gånger under denna friluftskonsert; de ej blott återgåfvo melodien korrekt utan hvisslade tvåstämmigt, fast sekundstämman ej var densamma som Nyströms, men en fullt harmonisk improvisation.

Första anblicken af de kajakroddare, hvilka mötte oss på uppresan till Grönland, några timmar innan vi hamnade i Godthaab, intog oss ej till deras fördel: de sågo för visso ut som "skrälingar" — anskrämliga. — Men detta intryck försvann snart, och då vi omsider sagt Grönland farväl, lämnade vi dessa okonstlade, godhjärtade eskimåer, lika visst som de sympatiske, gästfrie danskarne, med uppriktig saknad.

Efter järnblockens inskeppning på Gladan ångade Ingegerd nordvart under flitiga draggningar och lodningar. Den rikliga fångsten innehöll många för vetenskapen nya former. Värdefullare än dessa var dock återfinnandet af en egendomlig polyp af släktet *Umbellula*, hvaraf två exemplar 118 år förut hemförts från Ishafvet af en hvalfångare, som råkat att få dem på sin lodlina. De beskrefvos då af tvenne författare, det ena som en växt, det andra som ett djur; exemplaren tyckas ha gått förlorade inom kort tid, och man hade ej sedermera lyckats att finna andra exemplar att studera för att bestämma deras rätta natur. Jag valde de af oss uppdraggade exemplaren till ämne för min gradualafhandling, hvarur hämtats den här bifogade afbildningen, reducerad till ⅓ af djurets naturliga storlek. Hunne till Uppernivik, den nordligaste danska stationen i Grönland, fortsatte vi arbetet västerut, tills isen hindrade vårt vidare framträng-

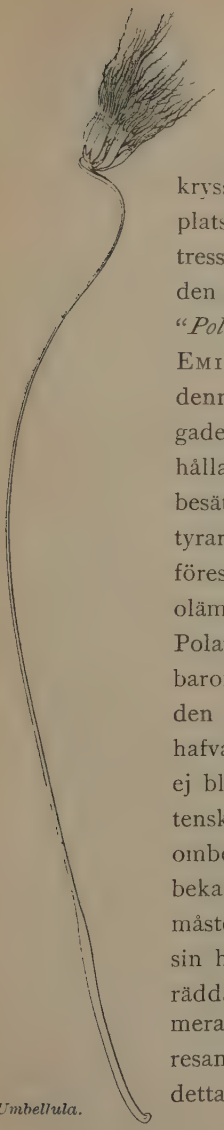

Umbellula.

ande; och vi följde sedan iskanten söderut. Efter tre veckors draggningar i Baffins Bay mötte vi åter Gladan i Holsteinborg. Fries och Nauckoff hade med henne gjort en kryssning kring Disko-ön och besökt åtskilliga platser af särskildt botaniskt och geologiskt intresse. I Holsteinborg sammanträffade vi med den amerikanska arktiska expeditionen i ångaren "*Polaris*" under ledning af kapten HALL och dr EMIL BESSELS. Att ett tragiskt öde väntade denna expedition, därom voro vi nästan öfvertygade genom Bessels skildring af de sorgliga förhållandena ombord: — Hall, en okunnig fantast, besättningen sammanrafsad af hvarjehanda äfventyrare, utrustningen gjord utan hänsyn till Bessels' föreskrifter och i många viktiga stycken alldeles olämplig för en öfvervintring. Bessels ville lämna Polaris och vända hem med oss, hvilket dock baron von Otter ej ansåg sig böra medgifva, enär den amerikanska expeditionen därmed skulle hafva förlorat sin viktigaste man; ty dr Bessels var ej blott expeditionens läkare och dess ende vetenskapsman, utan sades också vara den ende ombord, som kunde göra en ortbestämning. Som bekant dog kapten Hall under färden, Polaris måste öfvergifvas i isen och Bessels förlorade både sin hälsa och större delen af sina samlingar, men räddade sina dagböcker, efter hvilka han sedermera utarbetade en innehållsrik rapport öfver resans resultat. Han lämnade Amerika kort efter detta arbetes fullbordande och lärer sedermera

hafva dött i Tyskland. Från Holsteinborg till St. Johns, Newfoundland, fortsatte vi draggningarna, och sedan vi tillbragt några dagar i sistnämnda hamn, styrdes kosan åter till Sverige.

Utbytet af vår färd i naturhistoriska samlingar var ansenligt, och finnes nu inordnadt i Kongl. Riksmuseum i Stockholm. Deltagarnes personliga utbyte i dyrbara hågkomster var också betydande, och skall stanna kvar hos en hvar af oss för alltid.

Combien 'jai douces ces souvenances!

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

3. Månsken af C. O. E. Lindin.

FROSTBILDER.

AF

HJALMAR EDGREN.

Genom gulröd ambrasky
morgonsolens glimtar skjuta.
Vinternattens skuggor fly.
Ljuset ler mot isköljd ruta.
Urtidsflorans bilder stå
silfverskimrande därpå:

ormbunksblad, som stråla ut
fina nervnät af kristaller,
trän med barr af blanka spjut,
ref af tång likt iskoraller. —
"Bleka vålnader, hvem böd
eder fram ur köldens död?" —

"Lifvet, lifvet självt, hvars glöd
ingen vinterkyla släcker!
Lifvet, som ur köldens död
sina typer återväcker
och i rutans vinterprakt
uppenbarar än sin makt!"

Men med solens högre lopp
mildare dess strålar flyta:
se då lösas åter opp
bilderna på rutans yta,
ormbunksblad och tång och trän. —
"Bleka vålnader, hvarthän?"

"Hän, att snart vid tinad barm
jordens unga vårbrodd nära!
Hän, att i befriad böljas larm
sjunga, sjunga lifvets ära!
Hän, att än vid västerns bryn
jubla ner ur purpurskyn:

hell dig, hell dig lifvets makt,
röjd i köldens bleka växter,
vårens rika blomsterprakt,
stjärnehimlens gyllne texter,
hvarje känsla, hvilken slår
ut i blom i hjärtats vår!"

Allt bättre och bättre.

Humoresk ur det svensk-amerikanska tidningsmannalifvet, grundad på verkliga tilldragelser.

AF

ERNST SKARSTEDT.

SWEDETOWN hade från ett litet svenskt nybygge utvecklat sig till en stor stad med flera kyrkor, flera tidningar, butiker, verkstäder och allt annat, som tillhör ett ordnadt, försigkommet samhälle. Bland tidningarne var "Vaktposten" äldst. Den hade ständigt åtnjutit stort anseende på grund af sitt rikhaltiga, välvalda innehåll samt den oräddhet och talang, hvarmed den förfäktat sitt folks intressen, hägnande alla goda seder och bruk samt förordande endast sådana ändringar i det bestående, som på samma gång kunde anses som förbättringar. Tidningen hade äfven haft framgång i

sitt arbete, och ingen hade hittills satt i fråga dess goda afsikter eller välmeningen i dess förslag. Men i dag rådde synbarligen förstämning bland dess personal. Tidningens tre redaktörer sutto vid sina skrifbord, försänkta i djupa, bekymmersamma funderingar. Och härtill voro några bref skulden, hvilka under de senaste dagarne inhändigats. Hufvudredaktören bröt slutligen den plågsamma tystnaden och uppläste följande skrifvelse, som befunnit sig bland den nyss mottagna posten:

"Ärade herr redatjon. Aldrig hade jag kunat tro att en sådan sörg skule drabba mig på min ålderdoms dagar, då jag nu finner i herr redatjonens nya bock en sådan spalt som vassarne om glaset, i ty att en hvar med sunt förnuft måste se att dessa vassar eller så kallade poetri biter hufvudet af skamen. En dylik bock kan jag icke ha i huset, redatjonen får ursäkta att jag måste kasta ut den eller skeka den tebaks, om det inte köstade så mycke i pöstpörto, men ni får väl se era vägars villa och bätra ert leverne som förvillar folket, i djup högaktning mäster Lars Johnson."

De tre redaktörerna sågo på hvarandra, de mulna anletena öfverforos af ett skimmer, och alla tre brusto ut i skratt.

"Men det är ju alldeles befängdt", anmärkte en af dem. "Icke kunde jag ana, att mina oskyldiga verser skulle ådraga sig så mycket klander! Hvad kan det egentligen vara, som väckt misshag? Jag tyckte, jag aktade mig så noga för att inblanda något, som kunde vara stötande."

"Har du då redan glömt, hvad du själf skrifvit?" frågade hufvudredaktören. "Oförsiktige, lyssna till dina egna ord:

"När bleka kinden du låtit bada
i bittra tårar från ögats bädd,
så kan det kanske ej heller skada
att suga "tårar" från glasets brädd.
Ty *dessa* tårar oss göra glada, —
de andra göra dig sjuk och rädd."

"Men hvad är där för farligt i dessa ord?"

"Farligt eller icke farligt, så ha de väckt anstöt. Skref icke pastor Svan och uttryckte sin förvåning öfver att vi offentliggjort en dikt, som "utan afsky, snarare med välbehag alluderade på det hemska superiet", såsom hans ord föllo. Ha icke andra uttalat sig i liknande anda och t. o. m. undanbedt sig tidningen, endast därför att dina olyckliga verser tryckts på vår press! Det ginge väl an, om alla klandrarne tillhörde den senaste brefskrifvarens bildningsgrad, men du har ju själf sett, att åtskilliga af dem uttryckt sina tankar på ganska hjälplig svenska, och för resten ha våra agenter underrättat oss om, att en ganska stark agitation pågår mot boken, allt sedan konkurrent-bladet "Svenska Pärlan" påstod, att ditt poem var oanständigt. Poemet har blifvit misstydt, dels på grund af okunnighet och fanatism, dels af elakhet, men hur som helst skadar det försäljningen af boken, så att den t. o. m. hotar att gå med förlust."

Ett par månader förut hade Vaktpostens redaktion utgifvit ett dikthäfte, hvari det ofvannämnda poemet "Glaset" förekom. Tidningens hufvudredaktör, som också redigerat dikthäftet, hade ej funnit något anstötligt i dikten i fråga. Han tvärt om ansåg, att den icke saknade förtjänst, men han glömde därvid, att det finnes en ansenlig klass af människor, på hvilken icke den gamla goda sanningen "den renom är allting rent" äger någon tillämpning. Och så kom det sig, att han de senaste veckorna hemsökts med klagoskrifter af ofvan antydt slag. Något dylikt hade han icke förut varit utsatt för, ej heller skulle det få hända mer.

Allting har emellertid en öfvergång, och så småningom sjönk historien om det förment oanständiga poemet i glömska. De kortsynta belackarne tystnade efter hand, boken rönte åter efterfrågan, och allt gick sin vanliga gång. Redaktionen uppvaktades tidt och ofta med insända bidrag, ej minst poesi, såsom vanligt

är vid tidningarne. Mycket, som ej precis tillhörde det bästa, fick dock åka in, sedan det blifvit tillhyfsadt, ofta i sådan grad, att insändarne knappt kände igen sina egna pennalster, när de återsågo dem i tidningen. Sällan förnams något klagomål öfver detta. Insändarne voro i allmänhet belåtna med redaktionens åtgörande. Men på redaktionslokalen var belåtenheten kanske icke alltid lika stor.

En dag, då åter de tre redaktörerna sutto församlade, skrifvande, klippande, rökande och utbytande åsikter angående hvad som borde intagas och utelämnas i den eller den afdelningen af tidningen, inträdde brefbäraren och lämnade en packe tidningar och bref på hufvudredaktörens bord. Redaktören bröt det öfversta brefvet, ögnade igenom det och räckte det till sin närmaste man, redaktör Finn, yttrande:

"Det är visst ett poem. Jag gitter inte genomläsa det nu. Vill du vara snäll och se till, hvad som kan göras åt det."

Herr Finn genomläste brefvet, hvarvid hans ansikte bredde sig till ett godmodigt leende.

"Lyssnen, mina herrar", sade han, "så skolen I få höra. Vi ha här ett poem af den tungusiske skalden Barnyard Rippel i svensk öfversättning af mästerkocken Williams. Poemet heter "Barnaåren" och lyder så här:

'Nog är det föga troligt,
det *kan* ej vara troligt,
det är fastmer otroligt,
att något mera roligt
än barnaårens lekar
jag hafver hafvit haft.

Nu är det mörkt, otroligt
och aldrig mera soligt.
Hvi är det icke soligt?
Det *kan* ej vara soligt,
fastän rätt goda stekar
jag fått och hallonsaft'."

"Håll!" afbröt hufvudredaktören. "Det där är ju komplett vansinne. Hvad menar människan? Förskona mig från att höra mer. Kasta skräpet i korgen."

"Kasta i korgen? Not much. Ett poem af Barnyard Rippel *måste* vara bra, äfven om det vid första påseendet förefaller en smula konstigt."

"Aha! En annan Bellman måhända! Jag påminner mig nu, att Strindberg på något ställe berättar, att en gammal man, som vågat göra någon anmärkning mot Bellman, fick lida därför till den grad, att han på sin dödsbädd testamenterade detta råd till sin son: 'Förneka Kristi gudom, gosse, det får du; mantalsskrif dig som ateist, angrip det regerande konungahuset, men hvad du gör, rör aldrig vid Bellman, våga aldrig hysa några andra än andras meningar om honom' m. m. i samma stil. Är Rippel (det var ju så han hette) en likadan matador, så är det väl bäst att intaga dikten och låtsa oss beundra den, fast jag sannerligen inte begrep ett dyft utaf det du läste upp. Men kanske det är öfversättningens fel. Jag tyckte svenskan lät konstig här och där. Kan du inte förbättra den?"

"Jag vet ej, om jag vågar. Jo, det där uttrycket 'hafver hafvit haft' ändrar jag, det får Williams förlåta mig, för det är ju alldeles på tok, men för resten lämnar jag dikten orörd."

Så skedde. Poemet inflöt i tidningen oförändradt, med undantag af nämnda rad. Två dagar senare ankom följande bref från öfversättaren:

"Herr red. af Vaktposten. Hvad berättigar er att på ett sådant sätt förändra mitt poem, att jag icke kan känna igen mina egna händers verk? Jag fordrar upprättelse. Var god och tillkännagif, att poemet "Barnaåren", sådant det förekom i eder tidnings senaste nummer, icke var öfversatt af eder, med aktning Williams, mästerkock."

Åter slogo de tre redaktörerna sina kloka hufvud tillsamman, men denna gång utan resultat. En ville, att man ej skulle fästa afseende vid Williams fordran; en annan att man borde återgifva hans bref i tidningen utan kommentarier; den tredje att man borde intaga en afvaktande hållning.

Efter några dagar kom ett nytt bref från Williams, affattadt i ännu skarpare ordalag. Då det tredje brefvet kom, fattade hufvudredaktören ett djärft beslut och skref till honom ett bref, hvari han bad om ursäkt för den ofrivilliga tystnaden samt upplyste, att poemet öfverlämnats till biträdande redaktören Finn, och att *om* någon ändring gjorts däri, den gjorts af honom. I följande nummer af "Svenska Blosset" upptogos två spalter af en korrespondens från Williams, af i hufvudsak följande lydelse:

"Ärade redaktion. För några veckor sedan insände jag till Vaktposten en af mig gjord öfversättning af Barnyard Rippels utmärkta poem "Barnaåren", men då den intogs i tidningen, hade redaktionen till den grad förändrat texten, att jag omöjligen kunde känna igen min öfversättning. Jag har tre gånger skrifvit och begärt att få upprättelse, men förgäfves. Jag har endast fått veta, att en viss herr Finn gjort ändringarna, hvilka totalt förstört, vanställt och fördärfvat det ståtliga poemet. Härigenom anser jag en oersättlig skada ha vederfarits mitt namn, och jag fordrar att red. af Svenska Blosset, som ju ifrar för allt rätt, sant och skönt, hjälper mig att återvinna mitt förlorade anseende bland mina landsmän. Till den ändan begär jag, att tidningen vill aftrycka 1. Rippels poem i dess oförfalskade tungusiska dräkt, 2. min öfversättning utan Vaktpostens ändringar, 3. min öfversättning med Vaktpostens ändringar. Därigenom sättas läsarne i stånd att själfva bedöma den smälek, som jag utsatts för, och se, hur mycket bättre min öfversättning var än Vaktpostens förfalskning däraf.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

4. Porträtt af X. Af C, O E. Lindin.

1. *Solibundi* af Barnyard Rippel.

Kalonga minja tuschi
talonga tinga tuschi
balonga singa tuschi
turunga bonga ruschi
maso taro tarigi
kalingi tangi täfft.

(Andra och följande verserna bry vi oss icke om att återgifva).

2. *Barnaåren* af Rippel. Mästerkocken Williams' öfversättning.

Nog är det föga troligt,
det *kan* ej vara troligt,
det är fastmer otroligt,
att något mera roligt
än barnaårens lekar
jag hafver hafvit haft.

(Vi utelämna andra och följande verserna).

3. *Barnaåren* af Rippel. Vaktpostens förändring af mästerkocken Williams' öfversättning.

Nog är det föga troligt,
det *kan* ej vara troligt,
det är fastmer otroligt,
att något mera roligt
än barnaårens lekar
jag någonsin har haft.

(Andra och följande verserna utelämnas).

Jag vädjar nu till hvarje rättsinnad landsman, om jag bör med tystnad bära en sådan skymf. En hvar kan se, hur skändligt jag blifvit behandlad, och hur hänsynslöst man tagit sig friheten fara fram med min öfversättning, på skandalöst, vandaliskt, helgerånande sätt ruinerande, sköflande, förstörande den.

Högaktningsfullt

WILLIAMS, mästerkock."

Sedan man på Vaktpostens kontor tagit del af denna i sitt slag märkliga harang, drogo de tre hårdt pröfvade redaktörerna en djup suck. Därpå reste sig hufvudredaktören i hela sin längd, snöt sig, hostade, drog ett bloss ur sin långpipa, satte glasögonen till rätta, upptog ett papper ur bröstfickan på sin rock, harskade sig och höll följande tal:

"Bröder och kamrater. Det är sanning, att vi ha blifvit pröfvade, men lika sant, att vi gjort vårt bästa för att uppehålla vår tidnings, vårt språks, vårt folks och våra idéers anseende. Icke kunna vi rå för, att folk misstyder våra tankar och uttryck eller envisas att skrifva pekoralier. Jag kan emellertid glädja er med den underrättelsen, att en vår ämbetsbroder, ehuru oss personligen obekant, offentligen tagit parti för oss och påpekat mästerkocken Williams' kortsynthet, ådagalagd dels i hans äflan att öfvergifva den kött- och benhackningskonst, som han sitt yrke likmätigt borde utöfva i köket, och i dess ställe skutta omkring på pegasen, dels i hans oförsiktighet att genom sitt långa bref till Svenska Blosset blottställa sig själf för allmänhetens löje. En tröst är det för oss att veta, att han antagligen icke vidare kommer att uppvakta oss med någon barnaårs- eller annan poesi. Men, mina vänner, vår kalk är synbarligen icke tömd ännu. Jag har här ett bref från en annan tvifvelaktig musernas gunstling, hvilken hembjuder till offentliggörande ett poem, hvari han söker bevisa, att hästarna äro mera berättigade till himlen än någon människa. Dikten är nog i poetiskt afseende vacker och därtill ultra ortodox, men kan, som jag fruktar, lätt bli misstydd och ådraga oss obehag. Jag har ännu ditt poem i allt för friskt minne, bror Finn, för att utsätta vår tidning för någon fara. Nödvändigheten bjuder oss att vara försiktiga. Men jag vill, ifall det roar er att höra, uppläsa några af hästbeundrarens verser. Så här börjar han:

'Om någon skall himmelen ärfva,
säg mig, om du kan, hvem det är!
Månn' den, som har lyckats förvärfva
förmögenhet på en affär?

Om någon — — — — — —
kanske det är den, som har makt
att lösa hvar vetandets härfva,
som forskning i ljuset har bragt?

Om — — — — — — — —
säg, faller på kungen ditt val,
som kan millioner fördärfva
och störta i armod och kval?

Om — — — — — — — —
du väljer kanske bland ditt folk
de krigsmän så bistra och kärfva,
som handskas med bomber och dolk?

Om — — — — — — — —
du röstar törhända på den,
som själar åt kyrkan vill värfva
och kallar sig människovän,

som kommer med hugskott så djärfva,
som blindt du skall hylla och tro,
såvida du önskar att ärfva
evinnerlig glädje och ro?

Med gissningar är jag nu färdig,
men tror ej, vi än träffat rätt.
Jag tror ej, att *någon* är värdig
en himmel bland människors ätt.'"

LIFVETS LOTTER.

AF

FREDRIK.

Skämtets, lyckans, glädjens bild och fröjdens,
alla blomstersirade, jag såg
länka sig i guldmoln ifrån höjdens
glans till jorden, som i dunkel låg.

Sina skära blomster med petaler
af kristall det blida skämtet lät
stilla falla, där för barnet faller
dager, som af ingen skugga vet.

Lyckan åter ägde eldigt röda
rosor, dem hon ömt i kransar band
för ett par, hvars hjärtan hon såg glöda
af en stark och svärmisk kärleks brand.

Kom så glädjen med en doftrik krona
såsom gärd åt en, uti hvars sång
hoppets stämma ljufligt hördes tona —
hopp om frihet efter tidens tvång.

Sist kom fröjden ner igenom åren
att med hvita blomster pryda en,
som med frid i brusten blick på båren
log åt döden och förgängelsen.

"I vakteldens flämtande sken trådde den mörka gestalten en allt annat än gratiös jig till sin egen fantastiskt vemodiga negermelodi".

Penntecknıng af Olof Grafström.

En förrymd slaf.

Verklighetsbild

AF

HJALMAR EDGREN.

Det var nere i Virginien 1862. Sent en kväll återkom jag från en förpostrund till hufvudstyrkan utanför det nyss eröfrade Sewall's Point. Vaktelden lyste mot den mörka himlen, och kring dess sken trängde sig med tecken till stor munterhet en krets af soldater. Jag gick in i ringen för att se, hvad som var å färde. Förlustelsen befanns då utgöras af en ung neger, som för de samlade utförde en negerdans. Detta var ju i och för sig intet ovanligt, men litet roar soldaten i fält, och intresset stegrades nu däraf, att den dansande var en förrymd slaf, som just räddat sig inom våra förpostlinier.

I vakteldens flämtande sken trådde den mörka gestalten — jag kan se honom som i går — en allt annat än gratiös jig till sin egen fantastiskt vemodiga negermelodi. De nakna fötterna stampade nästan spasmodiskt marken. Händerna klappade högljudd takt mot knäna. De trasade och leriga byxornas klutar slängde äfven de i takt. Det magra, halfnakna bröstet häfdes våldsamt. Svetten pärlade från det svarta, kantiga anletet, som sken af idel beredvillighet, medan de hvita ögongloberna rullade fram och åter med frågor af oro snarare än fröjd. Rundt om-

kring muntert skratt, gåpord och grofkorniga kvickheter. Det var ingen finkänslig publik denna soldatesk, som för tillfället råkade bestå mestadels af råa irländare. Knappt var en dans slut, så manades den trötte fram igen utan miskund. De tjocka läpparna öppnade sig till ett bredt leende af beredvillighet och skeno som ett par halfslocknade kol mot de hvita tänderna och de svarta dragen. Och så bar det åstad igen. Det var ej mera ett nöje, det blef en jagad hind.

Var då detta den drömda frihetens härlighet? Han var endast en adertonårig yngling, som väl undsluppit slafpiskan, men som också lämnat alla och allt han fäst sig vid, som efter undgångna faror nu stod ensam i världen, uttröttad, medellös, okänd samt begabbad och jagad till döds för att roa hjärtlösa främlingar. Han sökte väl skina belåtenhet; men kanske ändå den där lilla kojan i södern, där han varit en like bland likar, där måhända en mor och syskon nu gräto för honom, och där han så nyligen utan speord dansat af lutter, ohämmad, böljefri hjärtefröjd, stod upp med oändlig saknad i hans minne. Kanske till och med ägarens tillfälliga hårdhet ej hade samma gadd som främlingarnas gyckel.

Dylika tankar föresväfvade nog mer än en, fast de att börja med ej fingo uttryck. Slutligen framträdde dock ur ringen en, som tog den förrymde slafven afsides för att skydda honom och underrätta sig om hans omständigheter. En hård slafherre, men kära anförvanter. Frihetens dunkla, förtrollande löften. Inre strid. Rymning, faror och till slut — den första läskande frihetsdrycken!

Under kriget ägde hvarje officer ett visst anslag för uppassare. Jag råkade vid detta tillfälle ej äga någon sådan. Jag kunde ju våga experimentet och förvandla den förrymde slafven till kalefaktor. Ville han? Ett anlete af vidt skinande erkänsla.

Väl ej att han förstod sysslans betydelse, men han förstod ett vänligt ord. Följde så en genomgående skrubbning, en ny dräkt samt bibringandet af de första begreppen om later. Och där stod nu den förrymde slafven "Georg Washington" — ty sadant var hans ringa namn — en välbeställd uppassare i unionshärens läger, väl ännu otymplig nog att tillfredsställa en tillbakablickande darwinist, men också villig och läraktig nog att tillfredsställa en framåtblickande.

Månader gingo. Mitt regemente var förlagdt i en sumpig trakt nära det eröfrade Norfolk. Febrar utbröto. Vid ett tillfälle, då jag gifvit min uppassare några dagars orlof, angreps jag af en elakartad tyfus och flyttades från lägret till en privat bostad i Norfolk. Dagar och nätter låg jag i ett halft yrande tillstånd. Men, oaktadt min värd var en sydstatsbo, yttrade jag ej en önskan, som ej genast fylldes, och lämnades jag aldrig utan tillsyn. Då jag var på bättringsvägen, och han en dag kom i mitt rum, tackade jag honom för hans frikostiga omvårdnad om en främling i hans fienders tjänst. "Tacka ej mig", blef svaret. "Det är er uppassare, Georg, ni har att tacka". — "Georg?" svarade jag. "Han var ej i lägret, när jag fördes därifrån". — "Det är sant", "men när han kom åter och hörde, att ni var sjuk, letade han sig hit och har här vaktat dag och natt utanför er dörr och sett till, att ni ej saknat något. Han måste vara er bra tillgifven den Georg!" — Och så fick Georg, hvad han ej vågat begära, komma in i sjukrummet och se sin "Massa".

Ej långt därefter var jag åter i lägret, frisk som förr. Vi fingo en kväll order att ofördröjligen begifva oss till en vid pass sexton eng. mil aflägsen strategisk punkt, som hotades af fienden. Det blef den drygaste marsch vi erfarit. Ett häftigt regnväder uppstod och uppblötte de leriga vägarna. Vid tolftiden på natten nådde vi efter nio mils marsch, trötta och genomvåta, en liten by

af några hus, som stuckits i brand af fientliga ströfpartier. Intet skydd var därför att finna. Regnet fortfor, och de, som ej sändes på förposttjänst, vakade och torkade sig så godt de förmådde kring glöderna af de nedbrunna husen. Tidigt nästa morgon bar det åter åstad, och mot middagstiden nåddes efter ytterligare sju à åtta mils sträfvande öfver uppblötta vägar den punkt vi skulle betäcka. De, som ej fingo nöjet att sändas ut på vedettkedja, sjönko, efter intagna förfriskningar, uttröttade i djup slummer. Men knappast hade den begynt, förrän vi väcktes af skottväxling och skyndade till vapen. Förposterna drefvos in; och fienden befanns anrycka i sådan styrka, att skyndsam reträtt blef af nöden. Återigen öfver de usla vägarna med här och hvar ett uppehåll att hejda de framskjutna fientliga tiraljörerna. Mot kvällen nådde vi förra nattens lägerplats. Att stanna mer än för en kort rast dugde ej. Men så misslynta voro nu de trötta och blåsfotade trupperna, att många högt muttrade, det de ej ville gå ett steg längre, utan hellre stanna och slåss till det sista. Kapotter och ränslar bortslängdes. Skor och stöflar likaledes, då mången föredrog att marschera barfotad. Men då "Framåt!" som här betydde bakåt, ljöd, ville ändå ingen blifva efter. Vid hvarje liten rast sjönk man ner, där man var, på vägkanten och föll i ögonblicklig sömn, tills åter "Forward!" ljöd. Blef man efter, var man glad att orka nå sin trupp nästa lilla rast. Jag sökte Georg för att få min kappa till underlag, innan jag hvilade på den blöta vägen. Men ingen Georg fanns. Han, den trogne, var och förblef borta. Var han fångad? Skjuten? Vilsekommen? Ingen visste. Sent på natten nalkades vi emellertid vårt permanenta läger och fingo förstärkning af utsända trupper, som hört den allt emellanåt upprepade elden. Tält och hvila smakade makalöst den natten, om ock trötthetén medgaf endast en sorts feberaktig slummer. Tidigt nästa morgon väck-

tes jag af tysta, varsamma fjät, som nalkades min säng, och då jag öppnade ögonen, stod framför mig — Georg med blankade stöflar och ännu mera blänkande ögon! Han hade blifvit efter och för att ej tillfångatagas dolt sig bland snåren samt på egen höft funnit vägen hem och väl hemma funnit 'Massas' blankborste och stöflar.

Någon tid därefter låg mitt regemente i skyttegroparna utanför Suffolk, som hotades af general Longstreet med en stark armékår. Rebellerna voro inom skotthåll, och dagligen pågick skottväxling mellan de fientliga linierna. Georg var nu en favorit inom kompaniet och hade, ehuru fortfarande min kalefaktor, upphöjts till den tillfälliga värdigheten af matbärare från det bakom jordvallarna belägna lägret till kompaniets officerare i skyttegroparna. Men ännu var Georg ingen hjälte, åtminstone i den vanliga och alltför trånga bemärkelsen. På färden från lägret var han utsatt för den fientliga elden, hvilken begärligt koncentrerades mot hvarje lefvande föremål, som dristade visa sig öfver skyttegroparnas krön. Och hans vidunderliga krumbukter när 'hiss!' eller 'bu-u-u-u-u!' hven om örat, hans misslyckade försök att med bevarad måltid limma sig osynlig vid markens yta, hans slutliga akrobatiska prof, när han förfärad, men alltjämt grinande beredvilligt, dök ned i skyttegropen och ödmjukade sitt hufvud, gaf anledning till ej ringa munterhet på stackars Georgs bekostnad. Stundom gingo vi, för att bespara honom hans hjärteångest, själfva upp till lägret och bragte "grub" för våra kvarlämnade kamrater. Vi hade då godt tillfälle att på den äfventyrliga färden, som visst ej alltid lyckades för alla, förstå, hvarför Georg tyckte den vara mera törn- än rosenbeströdd och mera inbjuda till ödmjukhet än högborenhet. Emellertid vann äfven han så småningom i värdighet.

En dag fingo vi befallning att storma fiendens belägrings-

verk. Det blef en ytterligt het, men resultatlös strid. Vårt regemente förlorade på ett par timmar i döde och sårade nära en fjärdedel af sin tjänstbara styrka. Till min förvåning såg jag Georg bakom anfallskolonnen följa sin herre, och detta utan krumsprång. Det var nu ej enskilda skott, utan en ström ; och detta uthärdade man alltid bättre, helst som ett kontinuerligt två-timmars bocksprång ej låter sig utföra. Bättre midt i vattnet än ett nervretande kallstänk, som hvarje badande pojke vet. Nu hade emellertid Georg haft sitt ordentliga elddop.

Några dagar senare, efter det Longstreet dragit sin färde med oförrättadt ärende, och allt var lugnt igen för en tid, stod Georg rakare i ryggen än vanligt inför mig i mitt tält och talte : "Löjtnant, jag vill bli soldat ! Tillåter Ni mig ?" — "Georg", svarade jag, "du är ingen slaf mera. Jag värderar både din tjänst och dig själf. Men det hedrar dig, att du vill bli soldat och kämpa för ditt folk. Gör, som dig synes bäst !" Och Georg gjorde hvad som syntes honom bäst. Han begaf sig till Norfolk och inmönstrade i ett negerregemente. Jag skulle vilja förtälja hans senare öden. Men detta är en verklighetshistoria. Georg försvann ur sikte, och jag har aldrig lyckats få höra ett ord vidare om honom. Mer än en Georg Washington har jag hört om sedan dess, men då jag gjort förfrågningar, har han ej befunnits vara den rätte. Föll den rätte i striden ? Öfverlefde han den, att med sitt hjärteblida sinnelag njuta af den frihet, för hvilken han kämpat ? Jag vet ej. Jag vet blott, att jag har honom i kär hågkomst, och att hans minne hos mig vidmakthållit den tro, att äfven den mörke negern har anlag, som äro ljusare än hans färg.

OSCAR II.

OSCAR II

såsom skald och tänkare.

AF

C. F. PETERSON.

Mitt fosterlands monark är konung i tvenne världar. I kraft af sitt lands successionsordning för han spiran öfver de nordiska brödrafolken, och i kraft af den gudomliga ordning, enligt hvilken snillet och smaken gått i arf till honom, innehar han en af tronerna i andens vida rike. Och i detta afseende står han nästan så godt som ensam ibland sina krönta bröder i Europa. Och hvilken afundsvärd ställning! Hur lycklig han som kan glömma sin historiska rätt att regera nordanlanden och nedlägga detta mandat utan att därför behöfva förlora ett grand af den aktning och hyllning, som intelligenta män och kvinnor alltid och allestädes villigt

hembära den öfverlägsna förmågan, sak samma hvar den förekommer — hos kungen eller undersåten, inom monarkiens gränser eller under republikanismens fana. Kung Oscar är skald, och skaldskapet kom icke med kronan och spiran. Det nedsteg längs en helt annan linie, det kom från höga gudar, innan han ännu visste, att han skulle sitta på sin faders tron. Den Bernadottska ätten är en snillrik ätt. Men det i arf gående snillet uppenbarar sig icke alltid på samma sätt. Det modifierar sig i sin fortplantning, det till- och aftager i både art och grad, liksom för att lämpa sig efter olika tiders och förhållandens kraf. Hur kärt är det icke för hvarje svensk att kunna säga, att det snille, som stamfadern för det närvarande svenska konungahuset visade som soldat i de napoleonska härarna, väl förändrat art men icke aftagit i grad hos den ättling, som nu i tjugu sju års tid prydt Gustaf Vasas och Gustaf Adolfs tron. Med afseende å farfaderns och sonsonens olika gåfvor skulle man kunna säga, att skillnaden härrör från de olika historiska skeden, under hvilka de löste sina respektive uppgifter. Den förre framträdde som en handlingens man i sitt fäderneslands blodigaste år, den senare kom som en tankens och ordets och intager sitt fosterlands tron midt under den djupaste och ljufligaste fred, som Sverige någonsin njutit. Bernadottes svärdshugg i den franska revolutionen ha förvandlats till klingande sånger hos Oscar i den vittra leken.

Man har ofta hört, att denne konung är den vittraste ibland Europas nutida monarker. Den komplimangen gör honom icke full rättvisa. Hvarför icke säga, att han är den vittraste i Sveriges hela konungalängd och en af de vittraste af alla, som burit europeiska kronor.

Man spörjer ibland, om han är svensk i själ och hjärta, denne Svea-drott, som ju ändå har ganska godt franskt blod i sina ådror. Ja, det har han både som regent och enskild bevisat.

Spörj den sans och måtta, den takt och värdighet, hvarmed han i det ena fallet fört den svensk-norska unionsidéens talan gent emot det norska söndringssträfvandets ofta öfver måttan hänsynslöse män, och spörj i det andra fallet hans sångmö. Spörj "Östersjön", spörj "Flaggan opp".

"Du blånande haf, som mångtusende år
mot Skandiens klippor har slagit,
som brutit din boja hvar gryende vår
och frigjord i fjärran har dragit:
dig äguas min sång, ty jag längtar ditut,
där böljorna slå emot skären."

En ung vikingason med tusenåriga anor i Norden skulle ju icke kunna älska Östersjön högre än den, som gaf sin känsla luft i denna dikt. Och den svenska flaggan, hvem har älskat den högre än han, som sjöng:

"Svaja högt, du trogna svenska flagga,
ärad, fruktad, som förut!
Må du städ's, där blåa böljor vagga,
härligt veckla dina färger ut,
fri som förr till tidens slut."

Låtom oss emellertid minnas, att det är *svensken*, som här sjunger ut sin kärlek för den blågula duk, som äfven vi svenskamerikaner efter ett halfsekels kamp å en främmande jord ännu älska med en kärlek innerligare, ehuru därför icke trognare, än den, som fäster oss vid den stjärnströdda flaggan. Som diktare flyger annars kung Oscar med sin ande vida utöfver Sveriges minnen och gränser. Sann skald som han är, känner hans sångmö egentligen intet annat hemland än det, som är gemensamt för oss alla, ty

"under sångens vida fana
samlas alla i en skrud.
Västerns röde son och greken
lätt förbrödras af dess ljud."

Och om skalden kan ju för öfrigt sägas, hvad Wallin sagt om friheten:

> "För dig har hafvet ingen bredd
> och jorden inga antipoder."

Till denna diktkonsts höga skola hör kung Oscar. Af hans sånger framgår tydligt, att tiden icke fått något försprång för honom. Konservativ i hälsosam mening såsom regent, är han progressiv såsom skald och tänkare. Han vet, att idéen, sådd i dag, kan skördas i morgon. Därför drager han icke i betänkande att strö sköna tankar längs sin konungsliga bana, liksom *han* kanske mer än mången annan i hans ställning omhuldar andras sådd af samma slag. På grund däraf är han också angelägen om att ingen idé, hans eller andras, skall brådstörtadt spira upp såsom en vrångbild af sitt eget väsen.

Det skulle kunna sägas, att denne konung såsom skald bär släkttycke med Sveriges tre största nutida diktare: den för ej så länge sedan hänsofne Viktor Rydberg samt Carl Snoilsky och C. D. af Wirsén. Han erinrar oss i vissa dikter om den förres tankedjup, i andra alster möter man samma kristallklarhet i diktionen som hos Snoilsky och i åter andra röjes det andliga siareskap, som utgör det kännetecknande draget hos Wirsén. Han representerar alltså på sitt sätt det bästa hos hvar och en af desse, på samma gång som han därmed förenar något alldeles nytt i sin uppfattning af de ämnen, han i bunden form behandlar, något som den med hans poetiska skaplynne bekante igenkänner på det kungliga draget.

Det var förmodligen "according to the eternal fitness of things", som Sverige fick en sådan konung just med den tid, då det var beredt att njuta en långvarig freds sköna segrar. Mitt fosterland har under dessa tjugu sju välsignelserika år haft, bland andra fredens förmåner, äfven den att se sin konung lika mycket

på parnassen som på tronen — en kung med spiran i den ena handen och lyran i den andra, en härskare, som styrt sitt rike kanske mer "with the the sweet reason of divine genius" än med den politiska konvenansens stadgar i form af konstitutionella bestämmelser. Han har aldrig öfverträdt de senares område, men han har, olik så mången annan regent, kunnat beträda det förra gebitet, där han för hvarje tänkare visat sin gudagifna rätt att vara kung. Sången, om ej ordet, är alltid mäktigare än svärdet. Den franska marseljäsen var för Bernadottes sak mer än en half million bajonetter. Den fredens marseljäs, hvarefter Sverige snart i ett hundra år tågat, har för detsamma vunnit många gånger mer, än det på två tusen år vunnit med svärdsslag och ledungsfärder. Låt vårt älskade fädernesland i Norden i ännu ett hundra år regeras af den anda, som varit själen i Oscar II:s styrelse, och dess rykte skall bli hvad Greklands en gång var i fråga om konst och vett och sång och allting annat, som höjer och förskönar lifvet.

Ingen lär våga bestrida, att Sveriges folk varit höjdt med denne sin konung. Ja, vårt fosterland har varit stolt öfver honom. I likhet med sin närmaste föregångare hade han, olik sin far och farfar, för första gången sett dagen å den jord, som blef hans rike, hvilken omständighet naturligtvis utgjort en af de ömma strängar, genom hvilka den ömsesidiga stämningen hos honom och bland folket alltid varit mera innerlig och naturlig, än förhållandet kunde vara, så länge det ingick i massans medvetande, att den, som satt på tronen, tillhörde i kraft af sin börd en annan nation. Visserligen är icke svensken den, hvilken förnekar utländingen sin hyllning, men den svenska egenskap, som framträder i öfverdrifven artighet för den främmande, är dock aldrig så djup, så ädel och så långlifvad som den kärlek, han städse bevisar den landsman, som med sin "gudagifna" rätt styr

honom mildt och klokt. Han är, säger man, icke så "folklig", som hans äldre broder var. Kanhända, om med *folklig* förstås det där fria draget i karakteren, som yttrar sig i fria ord och rörelser. Men hvad betyder då det? Att vara *mänsklig* är en högre egenskap, som får tusenfaldt högre vikt, då den tillåtes ingå i regentens handlingar. Det upphöjda sinnet är mer att sätta värde på än den nedlåtande s. k. folkligheten. Rättvisan går i den rena tankens värld framför nåden, och i monarkens rike blickar den vise medborgaren med större förtroende upp till den kröntes *hufvud*egenskaper än till hans hjärtegry. Man har beskyllt Oscar II för att vara konservativ. Välan, däri behöfver icke ligga något ondt. Konservatismen är oftare än liberalismen en samvetsegenskap. Den *bör* åtminstone alltid vara lika stor som ansvaret och följaktligen större på tronen än på folktribunen. För öfrigt kan — och hvem vet om ej detta ofta nog varit fallet i denne konungs tid — den ädla liberalism te sig i konservativ dräkt för att så mycket säkrare, om än långsammare, nå sitt mål. Hvarje tanke, som med rätta gör anspråk på att vara en sådan, är i sitt innersta väsen liberal i detta ords bästa mening och såsom sådan vill den fram. Men den bryter icke sin väg med våldsåtgärder oftare, än den ädla sakens lif beror därpå, och då de föremål, som måste gifva vika, med sitt fall icke tillskynda världen någon egentlig förlust. Visdomen, liberal på detta sätt, är konservativ på det andra sättet — i den hänsynsfullhet, hvarmed den vill göra sig gällande. Dessutom måste en regents liberalism aldrig bedömas utan afseende på kulturtillståndet hos det folk, som är hans. En handling, som skulle göra den ryske tsaren historiskt stor såsom frisint, skulle, om den utfördes af en svensk monark, passera obemärkt. Skälet är tydligt, det ryska folkets politiska anspråk äro så små, och hvad som af tsaren göres blir därför så stort, att man vid honom fäster begreppet

om allt, som är liberalt. I Sverige däremot har den högre kulturen skapat så höga kraf, att en tio gånger så frisint man som tsaren kan synas alldeles för konservativ, när han just på grund af sitt folks redan uppnådda utveckling, måste med varsammare hand och sinne pröfva halten af de reformer som föreslås. Och med tankedjup och gedigen mångsidig bildning torde följa denna monarkens politiska försiktighet, som låter hvarje idé fullt mogna, innan den tillgodogöres för staten och den odling, den representerar.

Äfven måste bemärkas, att Oscar II tillträdde regeringen i ett på särskildt sätt kritiskt skede i Europas inre kulturella lif. De kontinentala arbetarerörelserna hade varit främmande för Sverige före hans regeringstid. Men ungefär samtidigt med hans omhändertagande af styret var, vill det synas, det svenska folket vaket för ett det lifligaste deltagande i denna det nittonde seklets klassfejd. Det ingår i denna fejds program att anfalla alla monarkiska och traditionella institutioner. Man anser tronen såsom den bastilj man först bör anfalla och rasera, och det blir då ingen lätt sak för det krönta hufvudet att vinna eller behålla folkgunsten. Och dock torde man väl kunna säga, att denne konungs hjärteegenskaper, för att nu komma till dem, lagt sig ganska vackert i dagen under denna inre oblodiga strid mellan de mycket ägande och de intet hafvande. Kanske det är, näst unionsfrågan, denna arbetarefråga, som åtminstone hos honom personligen vållat den största oron. Men ingen kan lägga vid hans tronfot beskyllningen, att han stått i vägen för den arbetets sak, som varit före. Arbetsfrågan är en kulturfråga mer än en dagens politiska. Därför har han icke kunnat med någon särskild kunglig akt befrämja och befästa de nya anspråken; men hans kungliga ord har vid många tillfällen uttalats till förmån för den stora tillbakahållna klass, som vill fram för att smaka

lifvet i fullare mått och friare former, än de inrotade klassfördomarna hos det sociala öfverlagret unnat den. Det är där, som Oscars ädla och förfinade men också något oförstådda humanitet krönt honom till en värdig konung för den tid och det folk, hvarmed han haft att göra.

SKEPPSBROTT.

Fragment af en lifssaga

AF

ERNST W. OLSON.

Det var en gripande dyster historia han berättade mig, min vän Georg Wallmark, en afton, då vi efter en dags hjulridt ute på landsvägarna pustade ut på krönet af en kulle vid sjön. Det var vårt gemensamma intresse i hjulsporten, som först dragit oss till hvarandra, och vår bekantskap hade sedan vuxit till förtrolighet. Det fanns en tillsats af romantik och poetiskt svärmeri hos Georg, och den obeskrifliga vårkvällen med daggdoftande gräs och böljelek vid strand och en strimma af månglitter österut tycktes väcka slumrande minnen och göra honom meddelsam. Om triviala saker kunde han skämta uppsluppet, och han var ofta rolig-

hetsministern i ett gladt kamratlag, men dess emellan var han tystlåten och sluten inom sig själf.

"Jag ligger och tänker på ett *skeppsbrott*", kom det plötsligt till afbrott på en lång tystnad.

"Hvarför det just nu, en så vacker kväll?" frågade jag.

"Jo, för det var så eget med det. Det förefaller mig som en plötslig kantring i vindstill sjö. Det är en *själs* förlisning jag syftar på, och jag tror nästan att mitt lifs lycka därvid också gick i kvaf.

"Men bästa du, inte förtviflar väl *du* på lifvet!" sökte jag trösta.

"Nej, jag *vill* det inte, men sorgen öfver en stor förlust har lätt för att drifva en därtill."

Af grannlagenhet teg jag och inväntade en oombedd fortsättning.

"Vill du att jag berättar dig historien? Jag känner rent af ett behof att berätta den. Den är hittills min hemlighet, men *behöfver* inte vara det."

Jag försäkrade honom om mitt intresse, helst jag märkte, huru angeläget det var honom att meddela sig rörande något, som låg honom tungt på sinnet.

Han berättade då följande:

På sena åttiotalet gjorde jag en resa till gamla Mexiko. Vår firma hade på ackord konstruktion af en del broar vid Internationalbanan och skickade några ingeniörer dit ner för att undersöka terrängen. Eftersom jag just hade en månads semester till godo, följde jag med. Mexiko är ett stycke sagoland, som du vet. I min barndom hade jag läst med spändt intresse om Montezumas land, och hurusom den ymniga naturen där smyckar ruinerna af en fornstor tid med festonger af vildvin och klematis, som om samtiden ville försona hvad forntid brutit

genom att nedlägga sina kransar på dess graf. — Det där minns jag visst ur en bok.

På tåget satt jag första natten i en af de där fällbara stolarna — den bästa komfort tåget erbjöd — och försökte förgäfves tillkämpa mig lite sömn.

Då föll där en bok till golfvet från stolen midt emot. Med en förstulen blick på ägarinnan, som sof godt som ett barn i sin stol, tog jag upp boken och ögnade öfver titelbladet. "Fröken Jennys Konditioner" stod där, och öfverst i hörnet "Lillian B—", nå ja, tillnamnet ber jag få behålla för mig själf. Min nästa blick stannade på *henne*. Hon var en nätt uppenbarelse med hvithyllt, lagom fylligt ansigte med ljusblondt hår. Halfmörkret i kupén förmådde ej riktigt fördunkla de ljusa dragen.

Jag kände min fräckhet tillväxa under betraktande af detta icke barnsliga, men ändå ej fullt kvinnliga ansikte. De slutna ögonlocken och denna ovanligt fagra hy påminde om ett marmorhufvud med sina ofullbordade, liflösa ögon.

Min nyfikenhet var väckt, och jag beslöt tjufläsa lite om fröken Jenny. Berättelsen fängslade mig, och jag förstod nu, att det icke var lektyrens fel, att ägarinnan somnat, men väl den sena timmen — klockan var tre på morgonen. Alltnog, klockan sex kände jag fröken Jennys lefnadsöden.

"Men fröken Lillians då?" invände jag nyfiket för att påskynda berättelsen.

Jo, då morgonsolen vid en kurfva på banan kom att sticka henne i ansigtet, slog hon upp ögonen så snabbt, att det liksom knäppte till i ögonlocken. Och sådana ögon sedan! Absolut morgonblå. Kan man tala om en blixt från klar himmel, så var denna blick en sådan.

"Förlåt, min fröken", sade jag och räckte fram boken, "den

här föll i golfvet i natt, och det blef mig en förevändning att formera bekantskap med fröken Jenny.

"Gärna, min herre — och *landsman*, märker jag. Hvilken öfverraskning! Kanhända — hm — fröken Jenny behagade presentera oss."

Jag begagnade mig af det så fint antydda privilegiet och uppgaf mitt namn, åtföljdt af ett par knapphändiga upplysningar om min person.

"*Ert* namn", tillade jag, "har fröken Jenny där redan skvallrat om. Vi bägge ha för resten haft några ytterst angenäma timmar tillsammans."

"Ni gör mig nästan afundsjuk — på *henne*. Men nej, därtill har hon varit alltför snäll med att förkorta denna odrägliga resa öfver prärier — prärier — och prärier."

Härvid kastade hon en snabb blick genom kupéfönstret på det förbiilande landskapet, som verkligen var enformigt nog.

Vi voro strax framme vid frukoststationen, och jag fick bjuda henne på en kopp kaffe och hvad annat järnvägshotellet förmådde, men då detta var det tarfligaste tänkbara, togo vi skadan igen på konversationen.

Jag hade presenterat mig som ingeniör.

Hon var *ingenting*, förklarade hon, bara rätt och slätt en flicka som flickor äro mest.

Detta kontrasterande *ingenting* kom så oskyldigt och naivt, att det snarare smickrade än sårade min lilla fåfänga.

Hon visade sig vara en ovanligt anspråkslös och resignerad natur, men det var en resignation förenad med energi, lifslust, ambition. Hon röjde alls icke invalidens hjälplöshet och indolens, ehuru hon var på väg till sydkusten för att i dess stadgade klimat söka bot eller lindring för ett lidande. Sin sjukdom betraktade hon som en tillfällig svaghet, som man kanske kunde

ursäkta henne på allmänna grunder, icke som ett betungande kors. Hon hade en käck, frimodig syn på lifvet, och hon föresväfvar min inre blick än i dag såsom hoppets och lifsglädjens inkarnation.

Vi fingo godt om tid att samspråka. I litteraturen, så väl den svenska som den engelska, var hon rätt väl hemma. Därifrån kommo vi in på de vitala problemen. Ung som hon var — nyss tjugo år fyllda — ådagalade hon en erfarenhet af lifvet och en mognad i omdömet, som skulle förefallit pedantisk i frånvaron af ett visst något, som gaf vid handen, att erfarenheten var hämtad ej blott ur böckerna, utan till dels gripen direkte ur lifvet.

I religiöst hänseende var det förnämligast den "glada kristendomen", kärlekselementet, barmhärtigheten, som gjort intryck på hennes själ. Dogmernas betydelse förmådde hon ej fatta. Lärotvister beklagade hon såsom ett onödigt ondt.

Förgäfves sökte jag visa henne bristerna i hennes uppfattning. Jag påpekade nödvändigheten af system i religionsläran liksom i allt annat. Sanningen löpte alltid fara att förfalskas och uppblandas, och kontroverser tjänade vanligen till att bortrensa tillsatserna. De moderna angreppen mot dogmerna födde vanligen otro och andlig villervalla. Det gåfves öfverhufvud ingen praktisk kristendom, som icke är fotad på den teoretiska. Man misstoge så lätt de många nya rörelserna för "uppenbarelser", nya, klarare insikter i sanningen. De nya ljusen visade sig dock merendels snart vara andliga irrbloss, hvilka man följer med risk att komma alldeles vilse. Hvilken vore väl den förnämsta af de krafter, som arbeta på att grusa det gamla mångbepröfvade och stadfästade, det hittills bästa vi ägt af sanningen, om ej just den, som hvarken vill eller kan uppbygga något i stället, — tankens anarki?

Jag erinrar mig detta så mycket tydligare, som de följande

händelserna just utgjorde en så sorglig bekräftelse på hur det kan gå, när tanken ledes på villoväg af just dessa irrbloss.

Nåväl, under det dygn, som jag ännu hade nöjet af fröken Lillians sällskap, tog jag ett så varaktigt intryck af hennes öppna, behagliga väsen, att min känsla för henne strax öfvergick från blott aktning till ett slags obestämd beundran — kanhända det redan mognat till full tillgifvenhet, ehuru jag ej ännu vågade bekänna det ens för mig själf.

I Houston skildes våra vägar. Hon reste ner till kusten, och jag fortsatte kosan mot sydväst. Dessförinnan hade jag lofvat att göra uppehåll och besöka henne på min återresa om ett par veckor — "i fall tiden medgåfve det", tillade jag, för att icke synas allt för angelägen, men inom mig kände jag, att jag därtill *måste* taga mig tid.

Jag tillbragte några angenäma dagar bland gamla Mexikos yppiga sydlandskap, strödvade ensam omkring bland gamla ruiner från ingen vet hvilken tid, framlockade ett och annat eko af sånger från fjällhögan nord ur söderns rankprydda hällar, konverserade än med de dåsiga halfblodsinfödingarne i byarna, än med grönsiskorna i skogen, — jag redde mig nästan bäst med de senare.

Men ett, tu, tre var jag åter inom våra egna gränser och ångade med ett blandadt tåg, bestående af expressvagn och rökkupé, ned från hufvudbanan mot kusten.

Då jag stiger af tåget vid det mikroskopiskt lilla samhälle, som bildade bibanans ändpunkt — är icke Lillian mig till mötes på perrongen!"

"Men ni väntade ju inte alls någon?" erinrade jag.

"Nej, men här nere står lifvet så stilla, att man rent af längtar efter det här tåget emellan som det gör sina turer, en på dygnet."

Hon gjorde en rörelse mot den lilla flock nyfikna, som stodo

rundt omkring och slukade lokomotivet och de två vagnarna med ögonen och sedan togo mig, såsom den enda främmande passageraren, till efterrätt.

"Tänk, att hela tjugu fem procent af befolkningen hedrat er med att möta vid tåget", fortsatte hon med ett litet elakt löje i de blå ögonen.

Det var rent märkvärdigt, hvad de ögonen hade blånat ytterligare dessa tvenne veckor.

"Nej, kära ni, det är nog inte mig uppmärksamheten gäller, utan den där", parerade jag och pekade på en jättestor sköldpadda, som med hopbundna ben låg där och väntade på transport, omgifven af en hel mängd beundrare.

"Jo, ni må tro, att det inte är någon rikedom på förströelse här. Man måste passa på, när någonting ovanligt erbjudes."

På den korta vägen till utkanten af denna lilla *town*, som äfven den minsta by får heta, var riktigheten häraf lätt konstaterad. Detta var sannerligen ingen bikupa. Allt var stilla och tyst som på en kyrkogård.

Lillian var underhållande språksam.

"I början var det här lugnet rent af odrägligt. Här dör jag inom tre veckor, tänkte jag. Men nu äro de två förbi, och jag mår bättre än på länge. Doktorn förordnade ju också lugn. Jag har redan skrifvit och tackat honom för det. Här är för öfrigt så vackert, att det ersätter mycket som eljes skulle saknas."

Efter intagen supé, som bestod af färsk fisk direkt ur sjön och ostron från det lokala kylmagasinet, promenerade vi ut ett slag bland de sydländskt täcka omgifningarna.

Det var midt i söderns förtjusande blomstersäsong — april. Aftonbrisen var snarare sval än ljum och viftade med sakta vingslag tusende blomsters dofter öfver nejden. En vårafton i

södern är smekande, berusande ljuf, och naturen hade utvalt den allra ljufvaste åt oss.

Vi gingo arm i arm i den korta skymningsstunden och njöto af den härliga aftonen, den tjusande omgifningen och — jag af en känsla, som om den vänaste huldra ledsagat mig genom förtrollade parker. Vi vandrade under cypress och sykamor och blommande magnolia och under gamla knottriga lifekar med sina långa grå skägg af hängmossa. Hon "ryckte gubbarna i skägget", hvar helst hon nådde till. Här stod en dvärgpalm och höll upp sitt lilla knippe af stora, glänsande blad. Äfven den personifierade hon.

"Jaså, lilla pysen står här och säljer solfjädrar. Då ta vi väl en."

Hon bröt af ett blad och fläktade sig med det.

Längre fram stod en stackars trädruska, som var alldeles öfvervuxen med vildvin.

Det såg ut som en grön, alltför stor vintermössa på en liten parfvel, tyckte hon.

Kaktusar, vuxna stora och höga, stodo och lyste gröngrått med sina stora, köttiga blad.

"Det är ju tjocka gubbar, som stå och räcka fram sina breda näfvar i granna bälgvantar till hälsning", fantiserade hon igen.

"Men tag dem i hand, så får ni allt ett vackert göra att plocka bort taggarna."

Af vinrankan plockade hon en väldig klase drufvor, stora som våra bästa Concords här uppe, och bjöd mig den. Jag stack ett par af de läckra bären i mun.

"Brrr! Det var kvintessensen af allt surt." Hon skrattade nu åt mig, men hade förut själf blifvit lurad på samma sätt.

Plötsligen stötte vi på en stor, rund kringmurad håla i marken.

"Hvad är det här — en jättegryta?"

"Inte illa gissadt! Det är en gammal vattencistern. Här finns en massa sådana. Se, detta var en gång en rätt betydlig liten kuststad, men så kom en oerhörd storm med öfversvämning och bortsopade alltsamman.

Detta skedde mycket riktigt en gång på 60-talet, jag minns inte hvilket år. Då förstördes åtskilliga småstäder vid kusten där nere, och dessa solidt murade vattenbehållare äro de enda kvarlefvorna. Det öfriga var bara illa byggda hus och kåkar, som lätt bortsköljdes.

Jag tyckte det var ett riktigt fynd midt inne i vilda skogen. Cisternen tycktes djup och mörk. Jag lade mig på knä och ropade ned i tomrummet, som när vi som pojkar ropade i en tom tunna:

"Hör du! Är du där? Hvem är du?" Det klang så likadant. Då jag tittade upp och mötte hennes leende blick, kände jag mig som en stor pojke. Men experimentet roade henne, och hon ville prompt försöka det själf. Hon ropade en gång, flera gånger och dock för hvar gång allt djupare ned. Någon fara var det kanske inte, men jag kände mig likväl tryggare, när jag lagt armen kring hennes midja. Hon *kunde* ju mista jämvikten. Barnsligt yster och oförvägen fortsatte hon leken.

"Det låter så spöklikt och främmande", tyckte hon, "liksom röster från de omkomna."

"Nej, hör nu, lilla fröken, hvarför bråka med det flydda, då nuet är så skönt?" afbröt jag, och för att bryta förtrollningen ref jag loss ett ostronskal, af hvilket det fanns en stenläggning rundt omkring brunnen, och kastade det i djupet.

"Åh, det var ju inte djupt alls, och jag som tyckte mig kunna blicka långt, långt ner genom det mörka gapet. — Nå, så åter-

vända vi väl till det närvarande. Visst är det skönt nu alltid."

"Ja, när man är ung och . . ."

"Nej, det där är ju så banalt!"

Hon gjorde en liten skälmsk grimas, hvarvid kindens grop framträdde mycket tydligt. "*Jag* menade just nu i kväll. Eljes har här ju varit så ödsligt."

"Men *en* fluga gör ju ingen sommar. Jag . . ."

"Då kallar jag er den första flugan. När den kommer, är det åtminstone *vår*."

Hennes lilla anspelning gjorde mig smått förbryllad. Var hon *så* pass fägnad af mitt sällskap? I brist på en passande replik föreslog jag att fortsätta promenaden ned till stranden af hafsviken, som skymtade fram mellan träden. Jag bjöd henne min hand och med ett litet graciöst hopp stod hon vid min sida. Jag behöll hennes hand i min — en mjuk, men fast liten hand, som jag tyckte mig inte kunna släppa, och vi gingo svängande med händerna som två stora, blyga barn. Vid stranden låg en båt rent som på beställning, och vi gjorde hvad inte en på tusendet i samma läge skulle försmått — vi rodde ut.

Det var just i dubbeldagern, hälften dagsljus, hälften månsken. Högt öfver våra hufvuden lyste månen elfenbenshvit, och båten gungade lätt öfver de svaga dyningar, som gingo mot land. Vi rodde ett godt stycke ut på den lilla viken, som var ganska grund och för öfrigt skyddades mot hög sjö af långa, smala landtungor några mil utanför den inre kustlinien.

Hon satt i aktern och lekte med handen i det ljumma vattnet och sökte fiska upp tofsar af flytande sjögräs. Ena klädningsärmen var något uppdragen och satt stramt om en liten fyllig, bländhvit arm af oklanderlig plastik.

"Får jag inte hjälpa er att ro tillbaka nu?" bad hon, då de dunkla lampskenen från fönstren blifvit nästan osynliga. Hon

räckte mig sina små våta händer, och jag praktiserade henne till mig på midtelsätet, hvarpå vi togo hvar sin åra.

Jag väntade mig ett makligt göra med att hålla jämna tag med henne, men hon rodde som en hel karl, och jag hade fullt upp med att hålla riktningen.

"Nu hvila vi på årorna", föreslog hon, sedan vi rodt på skarpen ett långt stycke. "Jag ville bara visa, att jag *kunde*."

"Ni ror som en skärgårdstös, ni", sade jag, "hvar har ni lärt det?"

"Hemma i Minnesota. Det fanns sjöar rundt omkring där vi bodde. Jag kan simma också, skall ni tro. Härifrån till land vore en småsak. Jag räddade en gång en gosse från att drunkna. Det var hans pappa, som sedan höll mig i flickseminariet."

Och från det ena till det andra fick jag veta en hel del rörande hennes barn- och ungdomsår, allt berättadt med älskvärd naivitet.

Innan vi hunno i land hade jag fattat mitt slutomdöme om Lillian.

Hon var icke alls någon "vanlig flicka", trots sin egen försäkran vid vår första bekantskap. Hon var — ja, icke precis mitt ideal, men jag kände, att aldrig skulle någon komma detta närmare än hon. Hon förenade inom sig lifsglädjen med allvaret, intelligens med älskvärdhet, god uppfostran med ett flärdfritt väsen, pietet med fördomsfrihet, kort sagdt — ett ädelt inre med ett behagfullt yttre, hvad mer ville jag väl vinna?

Timmen var sen och kvällen gudaskön, då vi stego i land. Vi hade ej tagit många steg, då en fågelsång med många variationer klingade ur skogen.

"Nej, hör så vackert härmfågeln sjunger!" utbrast hon förtjust. "Det är söderns taltrast. Han sjunger ofta så där i sena

natten. Jag tror han *måste* sjunga ut, närhelst lusten faller på honom. Det är så hans natur."

"Fröken Lillian, äfven jag har en ton jag gärna ville sjunga ut för er, vill ni lyssna till den?"

"Med nöje! Tänk, om ni kunde just min lilla älsklingsvisa:

'Hvar skog har nog sin källa,
hvar äng sin blomma har;
hvart hjärta har sin saga
från flydda ungdomsdar'."

"Nej, nu missförstod ni mig. Det är nog min egen visa jag ville kväda. Fast den, liksom taltrastens, har sjungits så mången gång förut."

"Jag tror inte jag förstår riktigt."

"Nå då så — lilla stygga, rara flicka, jag älskar dig — *dig* högre än allt", stammade jag ungefär. Kanske var det inte fullt så redigt.

Hon släppte min arm, tog ett steg bort och stod ett ögonblick tyst.

"Jaså, ni har gått och drömt ihop den komplimangen nu!"

"Så grym ni är!"

"Grym! Säg hellre nådig. Jag vill spara er sorgen öfver ett förhastande. Huru skall jag veta, att stackars lilla jag förmår fylla ert stora, ädla hjärta?"

"Tala icke så, jag ber! Jag känner er tillräckligt väl för att . . . ."

"Tycka om mig något, kanske, och i ett kort känslorus försvärja er kärlek", vidfogade hon. "Äfven jag högaktar, ja, kanhända håller af er. Men låtom oss vara förståndiga. Afståndet är ju kärlekens pröfvosten. Må det bestämma våra känslors äkthet. Hvarför binda oss af ett öfveriadt löfte, som vi måhända senare ville offra allt för att få upphäfdt? Vill ni icke ha

fördragsamhet med mig — med hvad ni kanske betraktar som en ren kvinnonyck — och vänta?"

Hon pläderade vältaligt, med rörande patos. Ett ögonblick förut var jag färdig att förtvifla vid minsta tillstymmelse till afslag. Nu kändes det nästan som en ynnest att få vänta. Jag lofvade det och beseglade mitt löfte med en kyss på Lillians rena, lugna panna, som så fullkomligt behärskat mitt stormande rebelliska hjärta.

* * *

Påföljande morgon reste jag.

En liflig korrespondens öppnades, och i behållning däraf har jag en packe bref, som inte köpas för guld. Jag behöfver blott tillägga, att Lillian återvann full hälsa och icke en molnfläck skuggade vår lycksalighets himmel, då vi efter sju månaders pröfvotid stämde möte i hennes föräldrahem och svuro tro och lofven.

Ett par lyckliga dagar, och så måste vi ånyo skiljas.

Strax därefter reste hon hemifrån och tog anställning som sköterska vid ett soldathem. Hon ville med någon trägen sysselsättning förkorta vår väntanstid.

Men här börjar den glada historien att fördystras. Hennes bref började att förråda grubblerier öfver vissa religiösa och andra spörsmål, i synnerhet rörande problemet om det mänskliga lidandet. De arme, som fått sår i striden för fosterlandets sammanhållning och mänskliga rättigheter, hvarför skulle de lida sedan allt framgent till sin dödsstund? Hvarför förmår läkekonsten så föga mot de kroppsliga lidandena? Kan det vara rätt beställdt med den konsten? Är det icke för resten själen, som lider, icke kroppen? Borde då icke de sjuke undergå själslig i stället för kroppslig behandling?

Sådana voro de frågor hon i sina bref framställde och utvecklade, ofta högst sinnrikt, men dock mestadels från orätt utgångspunkt. Jag misstänkte, att initiativen till allt detta vore att söka annorstädes än hos henne själf, och fortsatte att bäst jag kunde vederlägga de framställda åsikterna och afslöja deras falska innebörd.

Jag erinrar mig några af de uttryck hon brukade i sina bref.

"Läkare—hvad viljen I med era salfvor och gifter och tänger och lansetter? Kan själen taga in medikamenter? Kunnen I operera på anden, som lider? Det är allt humbug! Jag förstår det nu. Mina nya vänner ha visat mig nya synpunkter. Gud är allt i allo. Materien är intet utan själen däri, som är Gud. Gud är god. Lidandet är ondt. Det goda förnekar det onda och Gud förnekar lidandet. Står man i rätt förhållande till Gud, slipper man lidandet. Stige därför inför Gud i bön med tro och tillförsikt en hvar, som lider! Det är den enda helbrägdagörelsen."

En dag kom ett bref på blott några rader. Där stod blott:

"Älskade, kom säkert hit till den förste. Då blir det för vår lilla hop af rättrogna ett saligt möte. Ack, så outsägligt härligt!

Din öfverlyckliga Lillian."

Brefvet nådde mig för sent för att jag kunnat följa dess maning. Jag svarade och mottog om ett par dagar ett annat — från hemmets föreståndarinna.

Tänk dig med hvilka känslor jag läste — det var min lyckas dödsdom:

"Oct. 1, 189—.

"Miss Lillian B— has become suddenly demented and was to-day sent to the asylum at M—. She had the fixed notion that something great would take place to-day and has sat up several

nights writing letters to her friends asking them to come. Her insanity takes a cheerful form. She talks pleasantly, laughs and sings, but all in a random manner. She has lately been much impressed by the theory of faith-healing and was closely allied with a local circle of adherents to that faith." *

Jag reste med första lägenhet till den uppgifna asylen.

Hvilket möte!

"Hvarför kom du icke, min egen bror, då jag skref?" förebrådde hon mig och tryckte två kyssar på min kind. "Då skulle äfven du fått ingå i denna sälla boning. Nu är du utesluten för alltid. — Nej, kanhända, om du afsvärjer dina gamla gudar, dina vetenskaper, äfven du kan få inträde. — Jag har funnit min själshvila hos min själs moder, hon som skrifvit boken med det nya evangeliet. — Ave Maria! — Det är den nya Maria, större än den förra."

Så fantiserade hon och mycket därtill. "Min egen bror" kallade hon mig. Jag kom mig ingenting för. Hvad kunde jag också uträtta? Min dom var redan skrifven. Detta var blott inseglet. Jag hade med egna ögon sett hennes förr så klara förståndsljus flämtande, slocknande. Hon log och jollrade stundtals obegripliga saker, som om hon umgåtts med osynliga väsen. Den var förfärlig denna glädtighet midt i den dystraste tragik.

"Lillian — farväl!" sade jag till sist och tillade: "Får jag komma igen i morgen?"

"I morgon? — Nej, då vill jag vara allena med min själs moder. Men i öfvermorgon! — Ack vänta — låtom oss först

* Brefvets lydelse: "Fröken Lillian B— har i dag blifvit plötsligt sinnesrubbad samt afsänd till asylen i M—. Hon hade en fix föreställning att något stort skulle inträffa i dag. Hon har suttit uppe ett par nätter och skrifvit till sina vänner, uppmanande dem att infinna sig här. Hennes sinnessjukdom yppar sig i en viss upprymdhet. Hon språkar muntert, skrattar och sjunger, men nyckfullt och sväfvande. Hon har på senare tiden tagit djupt intryck af läran om troshelbrägdagörelse och var intimt förbunden med en härvarande krets anhängare af den läran."

sjunga. Ingen får lämna Sions portar utan sång. Och så sjöng hon, själfullt, bedjande den stämningsrika hymnen:

"Abide with me: fast falls the eventide;
The darkness deepens; Lord with me abide:
When other helpers fail, and comforts flee,
Help of the helpless, O, abide with me."*

Tillintetgjord, hjärtkrossad lämnade jag asylen. Det blef mig omöjligt att förnya besöket, och jag reste utan att ha återsett min förlorade.

Men det hemska minnet af detta möte förmildras i mina lönliga stunder af den sångens af känsla dallrande slutrefräng:

"Help of the helpless, O, abide with me."

* * *

Tiden gick och hospitalsläkaren höll mig genom periodiska bref underrättad om Lillians själstillstånd. Efter nära ett år lät han förstå att en förbättring börjat inträda. Han lämnade henne ganska stor frihet, och hon fick handhafva sina med egen hand förvärfvade små medel.

En morgon var hon borta. Det utröntes att hon rest med tåget, men för öfrigt visste man intet. På hennes toalettbord låg en biljett med orden: "Jag går ur förgården in i det allra heligaste. Söken mig icke! Men den som tror han följer mig efter. — Broder Georg, kom!"

Några dagar därefter berättade en tidning från en stad vid Mississippi att någon sent en mörk kväll sett en kvinna kasta sig från broräcket ned i djupet. Skyndande till stället hade han

* "Blif du mig när, när det till afton skymmer;
då skuggor falla, du min tillflykt är.
När annan tröst ej finns, till dig jag rymmer,
du är min hjälp, o Herre, blif mig när."

sett endast blanka böljor genom mörkret, men på räcket satt en hvit lapp fästad. Där stod den dystra lifssagans slutord:

"Så har jag ändtligen nått den stora floden. Genom dess böljor går vägen från dödskvalen till lifvets sal."

Där under stod *hennes* namn, och sedan dess är hvarje spår igensopadt. — — — — —

Georg slutade att berätta, och vi sutto bägge tysta och sorgmodiga en lång stund.

Sedan rann honom i minnet den enkla lilla sången, som hon kallat sin älsklingssång, och han framstammade orden, tills gråten kväfde hans stämma:

"Och skogens källa sinar,
och ängens blomma dör,
men — hjärtats tysta saga
ej någon — tid — förstör —"

ASK NOT.

From the Swedish

OF

C. F. A. HOLMSTRÖM.

Translated by Fredrik.

Ask me not if I love. The eye is telling
The inmost of a soul. Look in my eye.
A fervid flame my soul is now expelling,
And to your question that is my reply
Look at my brow, paled by a secret yearning.
See how my bosom heaves. What's beating there?
A heart of love and longing ever burning,
A heart that joy and pain together bear.

Ask me not why I love. As well be asking
The rose bud why it, when the sun appears,
Delightfully receives its heat while basking
In genial splendor. Ask it why in tears
The eye it closes when the sun is waning
In clouds along the great Hesperian slope.
For only thus am I the soul-life gaining
Less which my days are void of light and hope.

Ask me not w h o I love. Let me be dreaming
The brief sweet dream—that do me not deny.
Between the states of being and of seeming
You know the difference not, and nor do I.
In the dark night of life my love is leading,
A ray that light and heat does radiate.
In that my heart shall find what it is needing,
Shall find its heaven, whether soon or late.

You say I m u s t reveal my secret, showing
The object of my fervent passion. Go
Then where the little crystal stream is flowing;
And having reached the fount, ask it to show
My dear one. Looking down into the glassy
Blue billows of that well your eye shall see
The beauteous image of my dearest lassie;
And ask yourself if she once mine shall be.

BILDER UR DET SVENSK-AMERIKANSKA NYBYGGARELIFVET.

AF

ARON EDSTRÖM.

I. Ett underligt språk.

Efter en färd, som varat något öfver tre veckor, hade mina reskamrater och jag ändtligen hunnit målet för vår resa och hamnat hos förut utvandrade bekanta i ett af Minnesotas äldre svenska nybyggen.

Det var på pingstaftonen vi hunno fram. Våren hade just börjat sitt inträde, så att vi fingo ett gynnsamt intryck af landet, när vi ändtligen fingo lämna flodångaren och öfver "bluffarna" kommo ut på den dels öppna, dels skogbeväxta slätten. Något nytt var det dock att finna trakten vara till största delen en obruten vildmark, visserligen skön i sin rika, yppiga vårgrönska, men på samma gång liksom trånande efter ett skönare, ljufligare lif. Här

och där låg en nybyggares enkla stuga omgifven af små tegar — början till de numera vidsträckta odlade ägorna. Vårarbetet var i full gång öfver allt och bedrefs — något äfven för oss ovanligt — med oxar. Blott få af nybyggarne uti det samhälle, dit vi nu anländt, hade kommit sig så pass upp, att de haft råd att skaffa sig hästar.

Vårt värdfolk, som genom bref beredts på vår möjliga ankomst, mottog oss på det hjärtligaste och visade oss gammalsvensk äkta gästfrihet. Meddelanden om hvarjehanda svenska och amerikanska förhållanden samt händelser utbyttes genast efter det vi befriat oss från våra resväskor och fått såsom första förfriskning inmundiga den oumbärliga kaffetåren.

Å vår, de nykomnas, sida gick emellertid samtalet ej så ledigt och lätt, som när vårt värdfolk och vi fordom språkade med hvarandra i det gamla Sverige. Och orsaken därtill gissar läsaren utan möda. Vårt värdfolk hade under de fyra eller fem år, som de före oss vistats i Amerika, riktat sitt svenska hvardagsspråk med en massa engelska ord, hvilkas betydelse vi icke förstodo, och gång på gång fingo vi bedja om förklaring öfver ett och annat ords betydelse, innan vi kunde fortsätta samtalet.

Vi hade, som ofvan nämnts, hunnit fram på pingstaftonen. När det led mot kvällen, började far och mor en enskild rådplägning i vår närvaro angående kosthållet följande dag, som ju enligt gammal svensk sed räknades som en stor högtid. Det måste då, och ej minst för de kära gästernas skull, vara bättre bord och särskildt behöfdes färskt kött utom den färska fisk, som hvilken dag som helst kunde metas upp ur den närliggande sjön.

"Vi få väl 'killa kocken'", sade far.

Det där lät hemskt. På resan öfver hafvet hade vi bland flera från sjömännen uppsnappade ord lärt oss, att "killa" betydde

"aflifva". Men "kocken"? Menades härmed gamla farmor, som gick där så stilla och blid, pysslade om matlagningen i köket och syntes ägna barnbarnen sin ömma vård? Nej, så barbariskt kunde väl ej vårt värdfolk hafva blifvit på några få år, att de sjunkit ned till människoätare. På vår fråga, om med "kocken" menades farmor, svarade husfadern:

"Å nej, 'kocken' dä ä tuppen, dä."

Det var en besynnerlig svenska, som talas här i Amerika, tyckte vi, eller kanske är det engelskan, som låter så besynnerligt?

Följande dag, pingstdagen, var det mässfall i den sju eller åtta mil aflägsna lilla svenska kyrkan, hvarför vi samt och synnerligen stannade hemma hos vårt värdfolk. Tröttheten efter resan hade i det närmaste försvunnit efter föregående natts hvila, och vi kunde nu mera fritt och ledigt språka med vår värd om hans öden i nya världen.

Dessa skildrade han i ungefär följande ordalag:

Han hade under de två första åren arbetat i loggkampar om vintern och på sågmöllan om sommaren för att mäka månni att köpa land för. När detta lyckats honom, byggde han livinghus och stäbel och köpte sig två stirar, en ko och två piggar. Med stirarna bräckte han fil, så att han skulle kunna få kropp redan samma sommar, och det lyckades bra. Följande vinter arbetade han återigen i loggkampen och mor tentade till farmen och stäbeln, medan farmor kärade om barnen och hjälpte mor i kitchen. Sedan dess hade han ej behöft vara borta. Mor och han hjälptes åt hvarje dag på filen sommaren igenom, och därför hade de nu fått den (filen) så stor, att den mäsjurade minst tventi äcker och gaf familjen nog fid för året. Från stäbeln fick han numera allt hvad de behöfde af mit, milk, ägg och butter, och af kroppen kunde han redan sälja en del, så att han mäktade köpa

klåtings och båtar (boots), kåffe och sugger för husets behof. Allt hade törnat ut så bra för honom som han rimligtvis kunnat önska sig.

Denna skildring, här och där rätt svårbegriplig, lämnades oss på morgonkvisten. Om en stund kom husmodern, blid och vänlig, och bjöd oss på "bräckfäst" samt frågade:

"Har ni slipat väl i natt?"

"Vi ha icke slipat alls utan sofvit som stockar."

"Ja, det var just det jag menade, att ni sofvit godt. Well, hur filar ni nu på mårron."

"Vi fila icke alls. Det är ju helgdag, och då arbetar man icke."

"Å, så dum jag är som inte kommer ihåg, att "fila" är inglish. Hur mår ni då?"

"Jo, tack, mycket bra!"

Var det svårt för oss gröngölingar att fullt fatta meningen af vårt värdfolks rotvälska, så blef det ännu värre på eftermiddagen, då en från Småland härstammande granne kom för att, som han sade, få "njus från Sveden".

Hans frågor voro stundom så svårbegripliga, att vår värd fick tjänstgöra som tolk, och det roliga inträffade då, att den senare pratade en värre rotvälska än på förmiddagen. Det märktes tydligt, att han i språkväg hade en förträfflig skolmästare i småländingen.

Denne ville veta, om hard taims rådde i Sveden, om det skulle bli war mellan de svids och de dutsch, om hur stor sälleri (salary) farmarne i Sveden päade sina drängar och pigor nu för tiden, om priser på smalgränen o. s. v. Det var en examen, som i sanning nödgade oss att hafva tankemaskinen i bästa ordning.

Men så började småländingen själf berätta om saker och ting i Amerika, naturligtvis i den välloffiga afsikten att göra oss förtrogna med de nya förhållanden, i hvilka vi nu kommit:

"Ju must täk god kär af jur hält, just i de beginning, annars kan ju inte expekta att lefva lång, ty klimatet är different from det i Sveden", sade han. "Jag var sick i två summers, bekas jag icke tog kär af mig i de beginning. Annars är klimatet inte att kompläna öfver, och mönna pörsens säga, att det är lika godt som i Sveden. Men purti hard work är det att get alång i Amerika, det kommer ju att faind aut. Jag hör, att ju tänker gå till rällråden to work. Ja, där mäkar en nock god bissness, bara en får remäna frisk. Men verri hard är det, ska jag säga, att slipa i tents på bluffar mellan svampar i de summertajm och fäjta med muskiter mornings och evnings. Mot muskitera hjälper nåtting så well som att smoka i kampen, ty smok likar de inte ät all. Bästa bissnesset om vintern för ju är nock att work i de woods eller kutta kårdwood för farmers. Ju kan nock inte örna så möch månni om vintern som in the summer, men ju kan at list säva jur månni, och inte spänna dem på bårdinghus och saloner, om ju fixar tings så, att ju är bissi all de jir (year) raund. God luck, bojs, ju vill gätt lång åll räit!

Ofvanstående får vara nog såsom ett prof på det språk, som talades af icke så få landsmän för omkring trettio år sedan. Sedan dess har, dess bättre, språket blifvit renare — i allmänhet taget —, så att det numera är tämligen sällsynt att träffa en svensk, som kläder sina tankar i en så jämmerlig språklig form, som den här ofvan antydda.

II. Min första jul i Amerika.

Om du, som läser detta, har haft din vagga och tillbringat din barndom och ungdom uti "det härliga landet i Nord", behöfver du ej erinras om hvilken betydelse julen där har, hvilken glädjens fest den är för unga och gamla, hvilken obeskriflig stilla frid

den medför så väl i slott som koja, och huru den omgifves af ett poetiskt rosenskimmer, någonting öfvernaturligt och gudomligt, såsom ingen annan högtid på hela året.

Sveas här i Amerika födda ättlingar, hvilka äro nog lyckliga att äga sina hem i större och äldre svenska samhällen, kunna på det sätt julen numera firas, visserligen få en svag föreställning om dess betydelse såsom högtid i det gamla fäderneslandet, men fulla innebörden af den helgdagsstämning, som där förlänar åt julen dess enastående behag, kunna de icke fatta; ty därtill är julfirandet i Amerika dels allt för kort och dels för mycket prosaiskt.

Såsom högtid betraktad var julen för omkring trettio år sedan föga känd och ännu mindre firad af de infödde amerikanerna, hvilka då för tiden mera än nu angåfvo den ton och riktning, som invandrarne troget och alltför slafviskt följde.

Orsaken härtill låg uti den ringaktning och motvilja, som de reformerta kyrkorna — till hvilka de infödde i allmänhet hörde, därest de alls brydde sig om andliga saker — hyste för allt "ceremoniellt och katolskt", hvartill bland annat räknades alla helgdagar, som inföllo på andra dagar än söndagar. Häraf kom, att juldagen icke af dem firades utan räknades såsom en vanlig söckendag och ägnades åt hvardagligt arbete. Och många svenskar togo med eller mot sin vilja seden efter amerikanerna.

Sedan dess har mycket förändrats i seder och åskådningssätt. Allt eftersom tiden gått, har julen mer allmänt börjat firas och numera vunnit burskap som en stor högtid hos de annars så prosaiska amerikanerna. Att så skett, grundar sig på den pietet, som invandrarne från lutherska länder — Tyskland, Sverige, Norge och Danmark — visat för sina gamla hemlands sedvänjor, hvartill äfven hörde julens firande på gammalt vis. De af tyska och skandinaviska lutheraner år efter år anordnade julfesterna i

kyrkorna, feststämningen i hemmen, där julgranen liksom i gamla världen fick sprida glädje åt gamla och unga, allt slog an på amerikanernas sinnen, så att de efter hand började följa "utländingarnes" sed.

Man hör numera sällan en infödd amerikan klandra julfirandet och hvilan från arbetet på juldagen, hvilket däremot ofta hände för en mansålder sedan. Amerikanen har däremot nu för tiden kommit så långt, att han gärna är med om att fira julen på sitt vis och så godt han förstår det, det vill säga, på ett "funny" och larmande sätt.

Sin första vinter i Amerika, och därmed äfven jul, tillbragte författaren långt inne i Minnesotas urskogar. Sent på hösten samma år, som han kommit hit, tog han anställning hos en skogsafverkningsfirma och tågade, sedan arbetslaget blifvit fulltaligt, till det timmerläger, där arbetet för vintern skulle utföras. Färden, som skedde till fots, tog fyra hela dagar och var ganska tröttande, emedan förmannen, "bossen", som var en amerikan, forcerade marschen och icke tålde något söl.

Om lifvet i urskogen är icke mycket att säga. Hvarje dag var den andra lik. Hvar och en i arbetslaget hade sin särskilda syssla att utföra. Där voro trädfällaren, vägrödjarne, timmerkörarne med biträden, sågarena samt vägunderhållaren. Allt gick som ett urverk. Arbetet började i dagbräckningen och fortfor, med undantag af en timmes rast för middag, till skymningen.

Med det sällskapliga umgänget arbetarne emellan var det både si och så, och det af det enkla skälet, att arbetslaget omfattade flera nationaliteter: svenskar, norrmän, tyskar, fransmän, irländare och amerikaner. Det hårda och ihållande arbetet förtog lusten hos litet hvar till gladt samkväm under vinterkvällarna, och dessutom lade okunnigheten i engelska språket hinder

i vägen för trefliga samspråk öfver lag. Följden vardt, att hvarje nationalitet bildade ett kotteri för sig. Det enda, som intresserade hela arbetsbesättningen, var tyskarnes och fransmännens sång och en skämtsam amerikans putslustiga upptåg.

Trefliga afbrott i det enformiga lifvet i skogen bildade ankomsten en gång i månaden af proviantforor, hvilka medförde bref, tidningar och underrättelser från den yttre och, som det syntes oss, aflägsna världen. Tillfälliga besök i timmerlägret af i trakten boende indianer lämnade oss anledning att på nära håll studera dessa naturbarn. Och de voro helt fredliga och sägo gärna, att man inlät sig i byteshandel med dem.

Vi hade kommit ett godt stycke fram i december månad, och julaftonen närmade sig. Obekant med den då rådande amerikanska åsikten om julen såsom högtid, afbidade jag med en viss spänning, huru vår förman skulle ordna det för den stora högtidens firande uti vårt tillfälliga hem i urskogen.

Men dagarna kommo och dagarna gingo, den sista proviantforan för det snart lyktande året anlände utan att medföra annat än de vanliga förråden, och som arbetet fortgick i det gamla nötta spåret, började jag undra och frågade mig själf, om vi, när allt komme omkring, skulle nödgas försaka all julglädje. En kamrat, som vistats flera år i Amerika, upplyste mig, när jag en dag i veckan före jul delgaf honom mina tankar, att för oss blefve det ingen högtid, ingen hvila på juldagen, utan denna skulle ägnas åt arbetet liksom hvarje annan söckendag. Det var så seden här i Amerika, och den finge vi följa.

Ingen jul! Det ordet verkade en svår beklämning i mitt hjärta. Såsom barn och yngling hade jag uti det gamla fosterlandet hvarje år fått deltaga i julfirandet och med fullaste hjärta hängifva mig åt njutningen af julens rena och ädla fröjder. Lifligt påminde jag mig de tillrustningar, som man redan många

veckor i förväg gjorde i hvarje hem, herrgård som torparstuga, för den stora högtiden. Jag mindes julslaktningen, bryggandet af julölet, julbaket samt hundrade andra sysslor, hvilket allt räknades till julstöket. Arbetet var ofta hårdt och räckte understundom långt in på nätterna, men utan knot, fastmer med glädje underkastade man sig allt besvär för att, då julen kom med sina osynliga gästande andar, ägna sig åt friden och hvilan och njuta af fridsfurstens kärlek.

För första gången i mitt lif skulle jag nödgas undvara julglädjen! Därom var intet tvifvel. Vi hade kommit in i julveckan, och allt förblef oförändradt i timmerlägret. Så kom julaftonen. Denna var en strålande vacker dag med lagom köld, just en sådan dag som man älskar att tänka sig julaftonen. Minnena från det land och hem, som jag åtta månader förut lämnat, bestormade håg och sinne. Ack, huru gärna hade jag ej velat, om blott för några dagar, vara tillbaka till mitt gamla hem för att få vara hos och med kvarlämnade kära anhöriga dela festglädjen! Huru jag under denna sinnesstämning sträfvade igenom denna dag, minnes jag icke, endast det att arbetet föreföll mig tyngre än annars.

Så kom kvällen, och vi fingo för den dagen lämna mödan och slitet, men huru ödsligt och tomt föreföll mig icke "loggkampen" vid inträdet i densamma, ehuru den annars var ett kärt tillflykts- och hviloställe. Ingen julgran med strålande ljus hälsade oss. Det långa träbordet stod dukadt med den vanliga hvardagsmaten. Tysta intogo vi alla vår kvällsvard, och när denna inmundigats, hade trötthetен fått sådan makt med mig, att jag icke orkade reflektera mycket öfver det ödsliga lifvet midt under årets gladaste fest.

Jag märkte dock, att jag var långt ifrån den ende, som kände saknaden och tomheten i vår belägenhet. Försjunkna i tankar

sutto vi här och där i stugan. Tre eller fyra katoliker, som voro med i arbetslaget, syntes då och då göra korstecknet, medan deras läppar rörde sig, och en fransk yngling, hvilkens känslor förmodligen voro lifligare än de öfrigas, tummade under flera minuter ifrigt på ett radband, under det hans ögon stodo fulla af tårar. Den ende, som visade orubbadt lugn, var förmannen, hvilken satt bredvid den stora värmkaminen och belåten rökte sin pipa.

I vanlig tid, kanske tidigare än annars, gingo vi till hvila och väcktes på morgonen af kocken, som enligt bruket slog på en stekpanna. Det var nu julmorgonen, den stund då festfirande skaror fyllde templen och med mer än vanlig hänförelse deltogo i den sköna Herrens gudstjänst. "Var hälsad sköna morgonstund", ljöd det för min själs öron, och högljudt hade jag velat sjunga denna härliga hymn; men här i urskogen hade vi ju ingen jul, och den kalla och nakna verkligheten manade oss att snart tänka på annat än julsång och gudstjänstfirande. Till bords att intaga frukost och sedan ut i det hvardagliga slitet och släpet!

Det är öfverflödigt att nämna, att mina tankar och känslor voro under denna dag tämligen likartade med gårdagens; men då förhållandena ej kunde ändras, kändes arbetet på sätt och vis numera såsom en lisa, emedan det ej tillät mig att försjunka i allt för sorgsna tankar. Och allt efter som timmarna skredo undan, blef det för mig så småningom drägligare att bära förlusten af julfröjden med dess feststämning och stilla frid. Men tungt hvilade den tanken på mitt sinne, att jag måhända för alltid sagt farväl åt julfirandet på svenskt vis.

Många år hafva svnnnit hän sedan denna min första jul i Amerika, De julhögtider, som jag sedermera genomlefvat, hafva firats i mera civiliserade och trefligare omgifningar. Jag har sedan dess många gånger fått deltaga i julfirandet i festligt prydda

kyrkor samt i trefna hem bland glada människor och jublande barn; men ehuru jag med tacksamhet tänker på, huru förhållandena ändrat sig till det bättre, glömmer jag aldrig den ofvan omtalade glädjefattiga julen i Minnesotas urskogar.

III. Sockenstämman.

Ett af de roliga minnen, som författaren af dessa rader äger från sina första år i Amerika, är besöket vid en sockenstämma, den första han bevistade, sedan han vändt det gamla fädreneslandet ryggen.

Såsom yngling, och en tämligen vettgirig sådan, hade författaren flera gånger varit närvarande vid både socken- och kommunalstämmor i hembygden och därvid fått en ganska djup vördnad och stor respekt för dessa folk- och kyrkoriksdagar i smått. Annat var ej heller gärna möjligt, ty ehuru herrar och myndiga bondgubbar stundom kunde drabba väldeligen samman i debatt, fördes dock förhandlingarna med reda och ordning från början till slut. Ordföranden, antingen denne var vördig prosten själf eller någon af socknens patroner, kände sin rätt och skyldighet och förstod att hålla förhandlingarna i de rätta spåren, så att allt gick ordentligt och parlamentariskt till. Det märktes, att vana och erfarna män sutto på ordförandestolen eller hade ordet vid ärendenas behandling och afgörande.

Vid den första sockenstämma, som författaren bevistade i Amerika — hvar den hölls, betyder föga vid framställningen af en kulturbild — märktes snart, att de deltagande socknemännen saknade vana att följa och iakttaga parlamentarisk ordning och bruk. Och detta var ej heller att undra på. Församlingens röstägande medlemmar utgjorde med få undantag män, som i Sverige

varit torpare eller drängar och följaktligen saknat rätt att deltaga och rösta vid kyrkliga och politiska val därstädes.

Hvad som emellertid fattades i erfarenhet, ersattes genom det gemytliga och familjära tillmötesgående, som medlemmarne visade mot hvarandra. Så var åtminstone händelsen vid denna stämma. Men annars hade det, enligt hvad man meddelade författaren, vid några förut hållna stämmor händt, att gubbarnes lynnen kommit ur jämnvikten, så att de växlat skarpa ord med hvarandra och därunder ej heller sparat på personligheter. Äfven detta var lätt förklarligt. Som bekant komma uti en svensk-amerikansk församling personer från vidt skilda provinser i Sverige uti en nära beröring med hvarandra. Med sina delvis olika lynnen, temperament, åskådningar och uttryckssätt samt sin bristande världsvana, råka de lätt att missförstå hvarandras ord och syften, äfven om dessa äro goda, och på så sätt komma de stundom i de allvarligaste dispyter och trätor om rätt obetydliga ord och ting. Sådant bättras emellertid med tiden och i den mån, som den ene medlemmen lär bättre känna den andre.

Nu till stämman. Denna öppnades enligt god öflig sed med psalmsång, bibelläsning och bön af ordföranden, hvilken därefter i stället för att uppläsa en skriftligen affattad kyrkorådsrapport, såsom numera är skick och bruk, muntligen redogjorde för församlingens ställning under det gångna året, antalet af honom förrättade dop, vigslar, begrafningar m. m. och slutade med att till församlingens pröfning och beslut hemställa ett par förslag, som pastor och kyrkoråd utarbetat och nu ville framlägga för församlingen.

Därefter följde val af tjänstemän. Man började med klockaren. Denne tillspordes, om han ville tjäna ytterligare ett år för samma lön som under det gångna året, då han uppbar två kollekter, en vid nyår och en vid pingst. Klockaren förklarade sig

villig därtill, om församlingen ansåge honom värdig förtroendet. Hans val skedde enhälligt. Samma tillvägagående följdes vid valet af kyrkvaktare.

När ordningen kom till val af diakoner och trusteer, tillgrep man en annan metod. I stället för att nominera kandidater och verkställa omröstning med förseglade (slutna) valsedlar, enligt nutida bruk, sökte man få de olika rotarna i församlingen lika och jämt representerade i kyrkostyrelsen. Till den ändan skred man till att fråga Per Mattson i roten nummer 1, om han ville tjäna såsom kyrkorådsmedlem. Anders Anderson i roten nummer 2 tillspordes, om han ville åtaga sig trustee-befattningen, och så undan för undan.

Sedan samtliga rotarna fått kandidater uppställda i tillräcklig mängd att fylla alla vakanta tjänstebefattningar, valdes alla på en gång genom muntlig omröstning, och därmed var det ärendet undanstökadt, såsom det syntes, till allmän belåtenhet.

Nu togs det ena af de af kyrkorådet framställda förslagen under behandling. Ordföranden hemställde å kyrkorådets vägnar till församlingens benägna och allvarliga öfvervägande, om det ej nu vore hög tid att söka få kyrkan, ett stockhus, tillbyggd eller att uppföra ett helt och hållet nytt tempel helst af trä, emedan en kyrka af sten eller tegel skulle blifva alltför kostbar att bygga för den jämförelsevis unga och fattiga församlingen.

Ordföranden påpekade behofvet af större utrymme för åhöra-reskarorna vid gudstjänsterna och påminte om, huru stor trängsel ofta rådt i kyrkan under de två senare åren, så att många icke kunnat slippa in utan tvingats att stanna utanför. Detta kunde ej fortfara i längden, och därför vore det bäst att genast fatta beslut i saken och sedan skrida till kyrkobygge så fort som möjligt.

Gubbarne lyssnade uppmärksamt till pastorns motivering af

förslaget och syntest genast blifva ense om, att större kyrka behöfdes. Men sedan ett par eller tre "stöttepinnar" antydt, att frågan vore viktig och tarfvade grundligt öfvervägande, ställdes man inför utsikten att få öfvervara en lång och kanske tröttande diskussion, innan beslut fattades i saken. Men till diskussion hade man god tid nu under vintern och därtill midt i "julahelgen", och så rustade man sig att lugnt och grundligt samt i god ro dryfta frågan.

Detta "rustande" tedde sig tämligen besynnerligt för författaren. Alla gubbarne, prästen inberäknad, togo fram sina pipor, stoppade dessa med medförd hemmaodlad tobak, s. k. "homestead", och tände desamma. Sedan rökandet kommit i gång, vidtog diskussionen.

Tre eller fyra talare uppträdde efter hvarandra med mer eller mindre klyftiga inlägg i frågan, men med så skilda åsikter, att ämnet blef intrassladt. Hufvudfrågan blef den, huru kyrkan skulle uppföras för minsta möjliga kostnad, om man borde beställa fönster, dörrar, bänkar m. m. eller själf förfärdiga dem o. s. v. Det må här anmärkas, att bland församlingens medlemmar icke fanns någon erfaren byggmästare, som kunde gå de öfriga till handa med råd och upplysningar, och därför sökte man själf reda ut frågan om kostnaden så godt man förstod.

Alla visade sig högligen intresserade för saken och syntes besjälas af lust att få säga sin mening, men få hade mod eller vana att "tala offentligt", och detta var antagligen orsaken till att en dryftning vidtog på allt annat än parlamentariskt vis. Innan många minuter förflutit, hade gubbarne delat sig i fem eller sex särskilda grupper här och där i kyrkan och dryftade frågan med lif och öfvertygelse, medan de ifrigt sögo på sina pipor. Ordföranden, som på sin plats framme i kyrkan förmodligen kände sig ensam "liksom en pelikan i öknen", lämnade inom kort sin

stol och gick lyssnande från grupp till grupp samt tog här och där del i samtalet.

Denna sorts dryftning pågick en god stund och var synbarligen icke resultatlös. Genom kunskapare, som gingo mellan grupperna, bragtes man omsider till enighet. Man kom öfverens om, att en kyrka af den storlek, som församlingen behöfde, skulle komma att kosta 3,000 dollar, och det priset vore man villig att betala. Att detta kostnadsförslag vore det riktiga, hade man slutit sig till genom följande resonemang:

En af församlingens mest burgne farmare hade året förut låtit uppföra åt sig ett boningshus, 40 fot långt, 25 fot bredt och två våningar högt, för 1,000 dollar. Om tre sådana byggnader ställdes bredvid hvarandra, så finge man just den storlek, som den tillämnade nya kyrkan borde äga: 75 fots längd och 40 fots bredd, och kostnaden för densamma blefve, som nyss nämnts, 3,000 dollar eller tre gånger den summa, som farmarens hus kostat att uppföra.

Sedan denna punkt nöjaktigt utredts, dröjde det endast några minuter, innan nästan enhälligt beslut fattades att företaga kyrkobygge. Här må tilläggas, att när kyrkan några år senare efter många besvär och bekymmer blifvit färdig — man hade under tiden sett sig nödsakad att anlita arkitekt —, så slutade kostnaden på nära 6,000 dollar.

Nu återstod att behandla det andra af kyrkorådet framställda förslaget, hvilket rörde sig om en svensk församlingsskolas upprättande. Kyrkorådet tillstyrkte allvarligt förslagets antagande. Ordföranden upplyste, att under de år han dittills verkat i församlingen, hade han funnit, att de allra flesta barnen i konfirmationsskolan voro så svaga i innanläsning, att han tvingats att spilla en lång och dyrbar tid på att lära barnen stafva och läsa någorlunda rent, innan han kunde öfvergå till den egentliga reli-

gionsundervisningen, som ju vore konfirmationsskolans uppgift. För att afhjälpa denna brist och slippa göra sagda skola till en stafnings- och läseskola borde församlingsskola upprättas under särskild lärares ledning åtminstone några månader hvarje år.

Det medgafs, att pastorn hade rätt. Flere gubbar yttrade, att om det vore möjligt att utan för dryga kostnader få en svensk skola till stånd, skulle de för sin del gärna rösta för förslaget. Det såg ett ögonblick verkligen ut, som om äfven denna fråga skulle lösas på det sätt, som kyrkorådet rekommenderat.

Men nu reste sig en man, som var bland traktens förste bebyggare och på grund af sin välmåga åtnjöt ett visst anseende i församlingen. Han förklarade utan omsvep, att ett beslut i den antydda riktningen vore alldeles onödigt och obehöfligt.

"Om tio år härefter talas icke svenska i denna församling", menade han.

En trygg farmaregubbe, en konservativ västgöte, genmälde leende, att det vore ej så säkert, att svenska språket skulle dö ut på så kort tid.

"Det talas nog af oss, så länge vi lefva, och af våra barn med", försäkrade han.

"Men jag kan bevisa hvad jag säger", invände den förre.

Och nu följde en kostlig bevisföring. Denna innehöll kort och godt, att sedan svenskar ungefär femton år förut börjat slå sig ned i trakten — de flesta nybyggarne hade bosatt sig därstädes under de fem och tio senaste åren —, hade svenska språket efterhand och utan uppehåll uppblandats med engelska ord, så att det hvardagsspråk, som man nu använde, var hälften svenska och hälften engelska. Man behöfde ej vara profet för att se, att om denna "språkblandning" fortfore, skulle till slut och senast inom tio år inga svenska ord begagnas i hvardagsspråket, och hvad tjänade det då till att hafva svensk skola?

Detta argument var "dräpande". Ingen kunde bestrida, att skolförslagets motståndare talade sanning. Man använde i hvardagslag och på själfva stämman ett blandspråk, som tydligen visade, att man redan gått ett långt stycke på språköfvergångens väg, och ingen ville påstå, att en återgång till ren folklig svenska var sannolik.

Beslutet blef, att skolförslaget skulle hvila en tid.

Såsom afslutning på denna uppsats må tilläggas, att svensk församlingsskola några år senare upprättades och har fortgått vissa månader hvarje år. Svenska språket har långt ifrån utdött: det talas tvärt om renare än förut, tack vare skolundervisningen i svenskan samt den flitiga läsningen af svenska böcker och tidningar.

IV. Vinkelpredikanten.

Vid en utkant af Augustana-synodens största konferens ligger ett svenskt-amerikanskt samhälle, hvars invånare till största delen härstamma från det i gamla Sveriges häfder berömda Dalarne. En främling, som besöker detta samhälle, frapperas af de omväxlande och vackra scenerier, trakten erbjuder; och är besökaren en landsman, så förefaller honom allt så svenskt, som någonting i Amerika kan vara. Folket, människoboningarna och landets skaplynne påminna honom lifligt om det gamla fäderneslandet.

Sedan slutet af 1860-talet har i denna bygd pågått ett ihållande, segt och väldigt rödjningsarbete. Hela trakten var ursprungligen en nästan ogenomtränglig urskog, endast här och där afbruten af små sjöar och vattendrag. Men denna urskog tjusade i sitt vilda sköna majestät nordbon, såsom helt få andra trakter i de nordvästra staterna förmådde göra det. Och häraf

kom det sig, att dalamän med sina för naturens skönhet öppna sinnen först slogo sig ned därstädes och började det svåra och tålamodspröfvande arbetet med att rödja mark i en obygd, som afskräckte mången annan från att där nedslå sina bopålar.

Liksom hvarje annat nybygge, där sega, ihärdiga och kraftiga nordbor slagit sig ned, växte äfven detta, hvarom nu är fråga, genom inflyttningar af härdade ynglingar och män med deras familjer. Länge dröjde det icke heller, innan man fick klart för sig och blef ense om, att människan såsom en evighetsvarelse behöfde mer än det lekamliga brödet. Man beslöt att, så fort omständigheterna det medgåfvo, organisera församling, kalla präst och hålla gudstjänster; men tills detta kunde verkställas, sökte man fylla det närvarande andliga behofvet genom att här och där i stockhyddorna hålla uppbyggelsestunder om söndagarna, hvarvid någon af de äldre männen föreläste ur en postilla eller bibeltolkares verk. En till ett främmande samfund hörande nybyggare, som var bland de förste att grunda bo i urskogen och från Sverige ägde vana att hålla religiösa föredrag, erbjöd sig att utan ersättning blifva samhällets andlige ledare. Hans anbud ignorerades. De allra flesta nybyggarne ville vidblifva sin fäderneärfda tro och bekännelse och höra ordet tolkas af dem, som voro ett med dem i dessa stycken.

Men att få en svensk luthersk prest att slå sig ned bland de fattiga och för det dagliga brödet hårdt sträfvande nybyggarne var ingen lätt sak. På den tiden var prästbristen ovanligt stor inom Augustana-synoden och hotade att under årens lopp snarare ökas än minskas. När alltså frågan om att bilda församling allvarligt kom på tal, var man strax ense om den saken; men huru skulle församlingen skötas, och hvarifrån skulle hon få präst? Ingen kunde gifva ett tillfredsställande svar på den frågan. Efter en kort tid fick man emellertid veta, att ett närlig-

gande norskt nybygge just erhållit egen präst, och så blef beslut fattadt att inbjuda denne att komma och bistå med råd och dåd vid grundläggandet af församling, hvilken nu mer än förr kändes vara af behofvet påkallad.

Den norske prästmannen, som i förbigående sagdt mycket umgåtts bland svenskar och valt sin brud bland dem, hörsammade inbjudningen och vann genast nybyggarnes förtroende och bevågenhet, så att han vid församlingens stiftande valdes till dess ordinarie lärare med en bestämd ehuru anspråkslös lön. Nu tycktes för det uppåtsträfvande nybyggaresamhället en ljusare dag randas i dubbel bemärkelse. Hand i hand med det timliga gick det andliga rödjnings- och såningsarbetet, båda lofvande god skörd. Den nye pastorn visade sig vara en man, som djupt fattade vikten och betydelsen af sitt kall. Icke nöjd med att om söndagarna frambära Kristi budskap, anordnade han om vintern, då folket hade godt om tid, bibelförklaringar och bönemöten här och där i husen; en anordning, som betydligt stärkte det goda förhållandet mellan honom och församlingen. En kärnfast dalagubbe yttrade till författaren, som nyss förut slagit sig ned som nybyggare i trakten:

"Våran präst är intet skräp, skall du tro. Han är en af de bästa i kristenheten och sparar inte krafterna."

På två eller tre år hade samhället utvidgats så mycket, att det blef nödvändigt att dela pastoratet i två församlingar. Härigenom tvingades läraren att dela sin tid mellan tre församlingar — den norska och de två svenska —, så att tiden blef längre mellan hans besök i hvardera församlingen än förut. Detta kunde dock ej hjälpas, och ingen hördes heller klaga öfver denna anordning, helst som allt gick så lugnt och stilla. Hittills hade den i dubbel betydelse lofvande planteringen rönt välsignelse och framgång, och få tänkte på att stormar snart skulle hota densamma.

Man hade hunnit ett godt stycke in på vintern, och församlingsherden hade kommit i gång med sina under denna årstid sedvanliga bibelförklaringar i nybyggarehemmen. Då uppdök plötsligt i trakten en medelålders man, som åtföljdes af ett yngre fruntimmer. Mannen uppgaf, att han kommit raka vägen från Sverige, och att han där länge betjänat nådehungrande och troende själar med att för dem "predika Guds ord", men han medförde intet, som visade hans frejd och karakter. Från början gaf han intrycket af att besitta en kraftig och tilltagsen natur, anletsdragen voro regelbundna och skarpt markerade; men det, som slog mest an på dem, som kommo i hans umgänge, var hans stämma. Denna ljöd än kraftig som en domsbasun och än ömt smekande, ett ögonblick hotande och befallande och ett annat ödmjukt bedjande. Såsom sångare var mannen i sitt esse och utöfvade med sitt ideliga sjungande af nymodiga andliga visor på dans- och marschmelodier ett ofantligt inflytande, särskildt på traktens kvinnor, hvilka icke kunde låta bli att tidt och ofta berömma främlingens härliga sångröst.

Från början af sin ankomst deltogo mannen och hans följeslagarinna i de ofvan omtalade bibelförklaringarna och inledde därigenom bekantskap med traktens befolkning, hvars förtroende de ifrigt och som det syntes med framgång bemödade sig om att vinna. Mannens "vittnesbörd" och framför allt hans sång hänförde de fleste, och länge dröjde det ej, innan han — och det utan att rådfråga pastor och kyrkoråd — började leda bönemöten på egen hand.

Genom den nye predikantens verksamhet uppstod snart en rörelse, hvartill man aldrig sett maken, och som hotade att vända upp och ned på mångt och mycket i det hittills lugna samhället. Men hvilken innebörd hade denna rörelse? Hade en andlig pingstvind börjat blåsa bland folket? Eller var det en hemsö-

kelsens och frestelsens tid, som nu kommit? Meningarna voro delade i denna sak. Flera erfarne och klarsynte kristne män trodde sig dock märka, att det låg något osundt i den märkliga rörelsen, ty det var här icke fråga om att rannsaka skriften, att söka tränga in i dess hemligheter och att vid dess ljus pröfva sitt eget hjärtetillstånd för att utröna, om man var på en ond eller god väg. Ingen väckelse af den art, som manade en att fråga och forska efter lifvets väg, inträffade, utan hela rörelsen utmynnade inom kort uti en andlig yrsel och berusning, som af ingenting syntes kunna hejdas.

Församlingens lärare och de mera framsynte männen i kyrkorådet iakttogo under tiden en afvaktande hållning, därtill manade af två skäl. Det ena var rörelsens osunda innebörd. Man kunde naturligtvis ej vänta en genomgripande och varaktig sinnesändring genom en verksamhet, som uteslutande lade an på att sätta sinnen och känslor i svallning, och där den serverade andliga maten utgjorde, bildlikt taladt, bara socker. Det andra skälet var, att dunkla rykten af allt annat än hedrande art kommit från Sverige. Dessa rykten rörde den nya predikanten, och för att utröna, om de voro grundade eller ej, behöfdes tid. Att söka leda rörelsen in på rätt väg visade sig vara lönlöst, ty den andliga yrseln var för stor och förtroendet för predikanten för starkt. Här om någonstädes måste tiden verka ändring till det bättre.

Den omständigheten, att den ordinarie läraren icke tog del i den nya rörelsen utan fortsatte sina bibelbetraktelser på det gamla sättet, begagnades af den nye predikanten och några af hans anhängare såsom anledning till att framkasta förstuckna förslag om att läraren såsom varande norrman borde få afsked och ersättas med en svensk, hvilkens språk man kunde fullt förstå. Syftet härmed var tydligt och gillades af många. Man såg,

att en brytning närmade sig, och många befarade de värsta följder. Utgången af den stundande krisen, så trodde man, kunde ej blifva någon annan, än att den populäre och oförliknelige predikanten blefve vald till församlingens ledare och lärare.

Då kom plötsligt, liksom en blixt från en klar himmel, underrättelse om att predikantens i Sverige kvarlämnade hustru och barn anländt till trakten, samt att deras resa till Amerika bekostats af fattigvården i den socken, i hvilken de hade hemortsrätt. På denna underrättelse följde andra i rask följd. Man fick veta, att predikanten varit köpman i en Dalasocken, deltagit såsom ledare i den frireligiösa rörelsen samt intrasslat sig i så ruskiga affärer, att han, för att undgå laga åtal och straff, funnit för godt att rymma till Amerika, hvarvid han kvarlämnat sin familj i sticket och medtagit en lös kvinnsperson, som fick gå och gälla för att vara hans hustru. Dessa underrättelser bestyrktes af betyg och handlingar, som den verkliga hustrun förde med sig.

Intet tvifvel kunde numera råda om att mannen var en vinkelpredikant och bedragare. Den uppståndelse, som afslöjandet af hans verkliga karakter framkallade, trotsar all beskrifning. Med mannens verksamhet såsom andlig ledare var det självklart slut. De redliga dalamännen, som visserligen kunna ryckas med i olika andliga strömningar, men aldrig tåla olag och orätt, tvingade mannen att skilja den lösa kvinnan ifrån sig, och denna försvann och hördes sedan aldrig af. Mannen fick, sedan han tagit sin familj till sig, stanna kvar. Flera af dem, som under rörelsen slutit sig till predikantens anhang, stodo en tid tvekande och förbryllade, men återgingo efter hand till sin gamla församling. Andra återigen, som allt för mycket kompromitterat sig genom sitt ovisliga försvar för den ohjälpligt fallne predikanten, kunde och ville icke återgå till sitt förra andliga hem utan att på samma gång erkänna sitt misstag. De stodo därför utanför och

afbidade ytterligare utvecklingar. Det vore ju möjligt, att något hände, som kunde för dem blifva en räddningsplanka.

"Räddningsplankan" kom. En sektpredikant fick höra talas om villervallan, infann sig i trakten och bildade redan vid sitt första möte en församling, i hvilken den afslöjade predikanten och hans anhängare ingingo såsom förste medlemmar. Med sin nya tro fingo dessa liksom nytt lif, byggde en ståtlig kyrka, den största i trakten, och började en proselyteringsverksamhet, som fortgick i flera år, men efter hand tynade af och slutligen alldeles upphörde.

Till det ofvanstående må blott följande tilläggas: De båda svenska lutherska församlingarna ha redan firat kvartssekelfester. De hafva tillväxt både inåt och utåt, i andlig styrka och medlemsantal, så att de nu befinna sig uti godt tillstånd. Sektförsamlingen finnes ej mera till. Dess i trakten kvarboende forne medlemmar äro numera antingen ultra frireligiöse utan alla yttre förbindelser eller ock fritänkare. Deras ståtliga tempel är i regeln stängdt och öppnas blott en och annan gång för kringresande föreläsare. Sektförsamlingens öde utgör en ny bekräftelse på skriftens ord: "Hvar och en plantering, som Herren icke planterat hafver, skall uppryckas med rötterna".

TVÅ ÖFVERSÄTTNINGAR.

I. WASHINGTON.

BY

J. O. WALLIN.

Translated from the Swedish by Ernst W. Olson.

Take, countryman, thy glass in hand,
And drink with the American
Unto the Father of his Land,
Creator of his country's plan.
Where, in the nations' Pantheon,
Thy honored Vasa proudly towers
He rears to his great Washington
A monument, the peer of ours.

O Freedom, child of heavenly birth,
Sent to release a shackled race,
Erase the boundaries of earth,
And bring the nations face to face;
Where'er thy spirit men inspired
To battle 'gainst a tyrant's might,
The pulses leap, the souls are fired
With shouts for Victory and Right!

'Twas by thy stroke, O Liberty,
The noble patriot was knighted,
Who glorified with victory
Virginian fields, by tyrants blighted;
'Twas at thy call he rose and fought
To settle internecine quarrels
And then his peaceful homestead sought,
His temples wreathed with Fabian laurels.

'Twas thy commandments that he taught
When for a people, tried and loyal,
The laws of right he wisely wrought,
A nation's chief, benign, but royal,
In council with the wise and good,
Enfolded in the statesman's toga,
He sat as firm as e'er he stood
At Trenton, Yorktown, Saratoga.

When bubbles of a moment's fame
Must pass oblivion's fatal muster,
And many a toasted princely name
On memory's vault shall lose its luster,
Then, graced by centuries of renown,
The civic chief shall sit for aye,
Without a scepter or a crown,
The sovereign prince of Liberty.

In memory's pilgrimage we wend
To where the sod the hero pillows.
No mourning flowers their fragrance lend,
Nor grace his tomb the weeping willows;

But love of law and liberty,
And good will unto every mortal
Guard against wrong and tyranny
The hero's grave, his country's portal.

II. VAGGSÅNG.

AF

EUGENE FIELD.

Öfversättning från engelskan af Ernst W. Olson.

Vinka, Blinka och Nick en natt
på en flod så månskensklar
seglade hän i en träsko gladt,
till en sjö af dagg det bar.
"Hvarthän", sporde månen små seglare till,
"hvarthän och hvad viljen I?"
"Vi komma att fånga den glimmande sill,
som simmar i vågorna fri,
och nät af silfver och guld ha vi" —
sade Vinka,
Blinka
och Nick.

Och månen han log och gnola' en sång
i takt med gungande sko,
och vindarna drefvo dem natten lång
och gåfvo dem vaggande ro.
Små stjärnorna voro den stimmande sill,
som gick uti vågorna fri.
"Nu kasten ert nät, hvarthelst ni vill
för oss, ty vi rädas ej vi,"
så ropte små stjärnor de fiskare till —
Vinka,
Blinka
och Nick.

Och natten lång på den skimrande led
de kastade guldnäten ut —
se'n sjönk lilla träskon från lufthafvet ned,
och hemma var båten till slut.
Och visst var detta en seglats rar
i täckaste båt man vill se,
fast mången sad' det ett drömverk var
och ett drömhaf de seglade,
men väl jag känner de seglare tre —
Vinka,
Blinka
och Nick.

Vinka och Blinka — två ögon små,
ett litet hufvud är Nick,
och träskon, som seglade ut i det blå,
var lillans vagga som gick.

Och somna nu, liten, vid moders sång,
slut ögonen till, min vän,
så seglar du också natten lång
och gungar på böljorna hän,
då vaggar träskon små fiskare än —
Vinka,
Blinka
och Nick.

Tvenne skisser.

AF

ALBERT ALBERG.

JULGRANENS SJÄLFBETRAKTELSER.

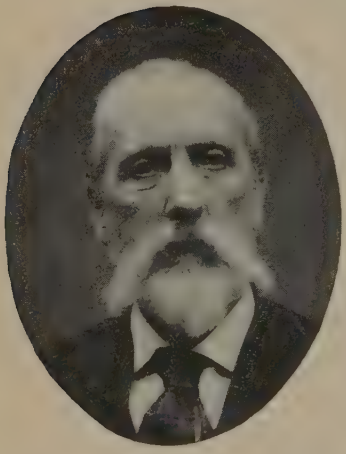

Jaha, nu har jag då ändtligen nått mitt mål! Här är jag, strålande af ljus och skönhet, behängd med alla möjliga grannlåter, kulörta pärlband och pappersremsor, och håller själfva Sancta Claus i mina armar, med sina sockerstrutar och karameller och dessutom äpplen och dockor och krimskrams i oändlighet och öfverst i toppen ett brinnande ljus och en himmelskt strålande silfverstjärna.

Af alla här samlade är jag den grannaste, den mest beundrade, den mest utpyntade, den mest efterlängtade och kanske lyckligaste ty jag har ju fyllt min mission, — den att sprida ljus och julglädje ikring mig.

Vi växte alla, mina syskon och jag, i en skogsbacke och sträckte längtande våra armar mot södern, därifrån solen skickade oss sina milda, upplifvande blickar, och längst uppe på berget stodo våra föräldrar och anförvanter, stora, ståtliga granträd, af hvilka de äldsta hade långa, gråa skägg, som nådde långt ner på deras armar, som de, liksom skyddande, utsträckte öfver oss. En del af de medelåldriga hade blifvit nedfällda uti sin styrkas bästa dagar, hade nödgats uppoffra sig för människans nytta och tjänstgjorde nu som stockar och plank och bräder att skydda folket med tak och väggar mot den starka kölden, — och en del blefvo äfven trampade uppå, och några få utvalda hade blifvit sända långt bort att blifva "de bräder, som föreställa världen", och som folk betalte stora pengar att beskåda.

Om våren, när våra späda grenar började att spröta och vi växte ut i långa, ljusa kvistar, tyckte jag, att det var, som om mina armar hållit ut så många ljus att lysa upp världen och visa människorna naturens underbara förnyelse om våren. Du vet, det är någonting trolskt i skogen, synnerligast i skymningen, och ändå mer, när månen, den härliga, bleka vandraren genom natten, strör sitt silfver på våra dunkla grenar; men, o, huru hemskt, huru dystert i de nattsvarta timmar, då ingen måne lyser, då förekommer det mig såsom i den dystra, hednatiden, från hvilken alla vi skogens barn härstamma, då våra förfäder tjänade urskogens folk till stockeldar och pålar kring krigarnes befästningar, innan vi öfvergingo uti kristendomens tjänst och blefvo anvisade en mission, nämligen den att såsom tända julgranar symbolisera sanningens ljus, som sprides från lifvets träd.

Jag har mången gång i skogens stilla sköte, då den nedgående solen förgyllt mina späda grenar med sitt flämtande, himmelska ljus, drömt mig, att jag skulle ställa mig midt inuti människors

boningar och med mina ljusa, gröna spetsar utpeka för dem, hur härligt vi växa upp från små, oansenliga frön, huru friska och uthålliga vi äro, och hur muntert vi skaka af oss den tunga snön, när starka vindar ila genom träden, och hur vi glädja oss åt det friska lifvet i vår skog, där allt är härligt och doftande, ty vi äro medvetna om den mäktiga skapelsens ande, som genomtränger både dig, du människobarn, och mig, skogens afkomma.

Och nu står jag här så grann, så grann, men, uppriktigt sagdt, så hade jag helst bara hållit strålande, tända ljus i mina utsträckta armar för att upplysa en sagolyssnande krets, ty sådant är vårt dunkla minne från den hedna midvintersolens fest, innan vi öfvergingo i kristendomens tjänst, visserligen den ringaste tempeltjänaren så väl uti den gamla som den nya lärans tjänst, men dock öfvergångslänkar från urtid till forntid och nutid.

Och icke heller lära dessa grannlåter länge bestå, — därom har jag en inre aning, ty jag har varsnat mången blomma växa och vissna vid min fot under sommarens soliga dagar. — Hvad var det? — Ett barr som föll? Ett till! — En varning om all tings förgänglighet. Här är så varmt, så kvaft! Och när barnen blifva trötta och dansat julen ut och frun tycker, att jag börjar skräpa med mina fallna barr, — hon förstår icke, hon, ett världens barn, att de äro de stelnade tårar, jag fäller öfver min lifskraft, som tvinar bort, att jag håller på att gifva upp min andes väsen, sedan jag blifvit beröfvad lifvet i den friska skogen för att stå pyntad och grann under den korta julfröjden. Nu förstår jag, hvarför det suckar i skogen: vi skola alla, alla gå vår undergång till mötes på ett eller annat sätt.

Största delen af oss få dock uppnå sin fröningstid, då grankottar hänga som frukter på våra grenar och falla till modern jorden för att fortplanta och föröka en afkomma, och där de

åldriga stamfäderna således växa upp igen och genom generationer efter generationer fortlefva och utföra vårt släktes stora värf af mångfaldig nytta för människorna.

Hur lycklig är dock icke jag mot många af min släkt, som blifva nedhuggna för att tjäna till stöttor i de mörka kolgrufvorna, — en sibirisk förvisningsort för dessa skogens arma telningar, där de dock genast dö. Att blifva huggna till ved för att sprida värme och ljus, synnerligast i fattigmans tjäll, är kanske en af våra bästa uppgifter, och det blir nog väl min lott slutligen — eller kanske att förnämt kremeras på en lusteld, tillställd af traktens pojkar på en öppen plats. Jag är dock innerligen glad, att jag ej blef född en ek eller ask, ty då hade jag kanske slutligen blifvit stäfver uti en öltunna eller whisky-kagge, — förskräckligt att föreställa sig. Nej, då har jag fått en bättre lott på min del, — som barnens julgran.

GAMLA SKOR.

Därnere i rännstenen låg en gammal sliten och snedgången sko. Det hade en gång varit en modern, högklackad damsko af parisersnitt, men den befann sig nu i ett sorgligt skick: de forna löjligt höga klackarna voro nu betydligt afskurna, ty de hade blifvit så illa slitna på ena sidan, att de ansetts farliga att begagna. För någon tid sedan hade den lilla skon kasserats af sin ägarinna, emedan den förlorat något af sin fason och därtill blifvit en

smula för vid för att rätt fördelaktigt framhålla formen hos den fot, som den var gjord att omsluta; och så hade frökens kammarjungfru tagit den med sig till ett klädstånd, där den sedan inköpts af en fabriksflicka. Den lilla skon hade gått med Lisen — ty så hette fabriksflickan — till spektaklet, då hennes Kalle bjudit dit henne att se det där märkvärdiga stycket om lifvet i London, som då gafs på en af stadens teatrar. Men den lilla skon kom icke ihåg mera af pjesen än den stackars utfattiga gummans ord: "Jag var en gång en fin dam och åkte i eget ekipage."

Sanningen att säga hade dessa ord allt sedan dess förföljt den lilla skon, ty nu hade icke heller han längre något eget ekipage att åka i. Han grubblade öfver sina motgångar och undrade på hvilka nya olycksöden, som skulle inträffa, innan han sjunkit så djupt bland det öfriga skräpet, att det barmhärtiga ödet förunnade honom glömska af hela hans forna jag. Så sjunker mången på den sociala gradskalan, sjunker och sjunker alltjämt, tills knappt nog minnet återstår af de forna välmaktsdagarna.

Bäst som den stackars skon funderade öfver dessa och dylika ting, kom en annan gammal sko dansande rakt fram till hans sida. Den hade slungats dit af några ostyriga pojkar, som sparkade åt allting, som de ansågo lämpligt för ändamålet, — och hvad är mera lämpadt för en spark än en gammal sko, eller som ordspråket säger: "Sparka en stackare, då han redan ligger." Det var en herr-högersko, eller rättare det hade varit en sådan, ty nu var dess tillstånd bedröfligt. Den lilla damskon var en vänstersko, så att de utgjorde ett par.

"Nej, ser man på bara! Ni var mig just en gåpåare!" utropade den lilla skon, då kamraten så plötsligt kom till hans sida. Se, den lilla fruntimmersskon hade kommit i dåligt sällskap på sista tiden och hade lagt sig till med några gaminuttryck, som

för resten icke passade illa till hans nuvarande ställning i ränn-stenen.

"Jag ber om ursäkt, min fru", sade herrskon, "men jag rår icke för det, det var pojkarne, som sparkade hit mig. För öf-rigt är jag dem högst förbunden, eftersom de förskaffat mig nö-jet af ert angenäma sällskap."

"Bevars väl, hvad ni uttrycker er gentilt; ni måtte bestämdt varit en riktig kavaljer förr i tiden, och därför kan jag gärna tala om för er, att jag icke alls är någon *fru* och icke heller så gam-mal, som jag ser ut. Jag är tvärt om ganska ung ännu och an-sågs till och med för en skönhet på min tid. Men, ni förstår, jag blef bortkastad en vacker dag af min fröken, i vredesmod öfver att hon själf samtidigt blifvit förskjuten af sin förre älskare."

"En sådan liten vacker sko ni är i alla fall", sade den gamla herrskon beundrande.

"Hvad nu då? Jag är säker på att jag hört er säga så en gång förr" — svarade damskon.

"Jag? Nej, jag har icke haft den äran!"

"Jo, det har ni visst det. Nu känner jag igen er. Ni brukade komma med er herre på hans friarebesök hos min fröken, och han eller ni — det kommer ju på ett ut — sade mer än en gång: 'Hvilken liten vacker sko ni har!' Jo jo, jag har icke glömt mina eröfringar!"

"Ah, nu minns jag", svarade herrskon. "Det var herr Fredrik, min ägare. Han mente, att fröken Flora hade sådana små nätta fötter, men som han icke gärna kunde säga det rent ut, så be-römde han er i stället."

"Nu är ni oartig!" inföll den lilla snedgångna skon. "Kanske vill ni också neka till att ni vid ett visst tillfälle närmade er tätt

intill mig under bordet och kysste mig med yttersta tåspetsen, ni oförskämda gamla sko där?"

"Nej bevars, ty jag gjorde det på eget bevåg och tänker ännu med förtjusning därpå" — skrattade den galanta gamla skon —, "det var jag, som förmådde herr Fredrik att försöka det där gamla knepet; ah — men så var ni också nätt och elegant den tiden!"

"Med blå rosett och silfverspänne", fortsatte den lilla damskon, riktigt upprymd öfver de ljufva minnen, som detta samtal framkallade.

"Ack, jag kommer ihåg", återtog herrskon, "hur frestande och trolsk ni brukade titta fram under garneringen på er frökens klädning!"

"Hå hå, ja ja!" suckade den lilla, — "hvem kunde då tänka sig, att vi skulle hamna här, jag, som var en fin dam och åkte i eget ekipage! Tror ni, att vi komma att stanna länge här, och vet ni, hvad det sedan kommer att bli af oss?"

"Jag tror, att vi icke bli gamla här" — svarade herrskon —, "troligtvis bli vi snart upptagna af någon lumpsamlare, och sedan resa vi till Berlin och bli förenade."

"Hvad säger ni? Förenade! Ni menar väl inte — gifta?" utbrast den lilla damskon med en känsla af lycksalighet — alldeles som i gamla dar.

"Förenade eller gifta — hur ni behagar kalla det. Just så! Vet ni icke, att man gör berlinerblått af gamla skor? Vi vandra först i en korg till lumpsamlarens bod; där inpackas vi i en stor bal och föras ombord på en väldig ångare, och därifrån fraktas vi på järnvägen ända fram till den kemiska fabriken i Berlin, hvarest vi sammansmältas till en enda massa af himmelsblått. Vi bli så intimt förenade, att

vi bli komplett af *en* kulör:
berlinerblått den kallas för",

sade den högligen väluppfostrade gamla herrskon, som under tiden blifvit till den grad poetiskt stämd, att han rimmade. "Och en gång i den formen bli vi troligtvis tryckta på någon tapet, som blifvit beställd att pryda en fin dams boudoir, — och på det viset göra vi ännu en gång vår entré i den fina världen!"

"Ja, visste jag icke det!" utropade den lilla damskon med snabb, kvinnlig uppfattning, medan han riktigt sken af belåtenhet, där han låg i rännstenen. "Vet ni hvad", fortsatte han, "jag känner mig så stolt, att jag icke alls kommer att anse mig förnedrad af att resa i en lumpsamlarekorg, ty nu vet jag, att min rätta uppgift här i världen är att vara skön, och att jag till slut skall komma att uppfylla min bestämmelse!"

"För evigt, min ljufva vän, för evigt!" försäkrade herr Fredriks sko. "Ni har ju blifvit riktigt liflig. Och vill ni nu veta, hvad som sedan blir af er, sedan ni tjänat er tid som berlinerblått i tapeterna uti — såsom vi redan antagit — en fin dams boudoir?"

"Sedan!" upprepade den lilla fruntimmersskon, under det en sällsam aning bemäktigade sig honom.

"Ja. Efter en tid af, låt oss säga, på sin höjd tjugu år, rifver man ned oss från väggen, kastar oss i en soplår och för oss i en kärra ut till landet. Där strös vi ut på fältet och återförenas med vår moder jorden. Och därur skall den kommande våren kalla oss upp till nytt lif: vi förvandlas till friskt saftigt gräs, som boskapen skall äta af."

"Ah, jag minns nu mycket väl, då jag var en del af en liten lustig kalf", sade den lilla damskon eftertänksamt.

"Jaså, ni är jord af kalfskinn! Ja, men då är ju jag er farbror, för jag är gjord af oxhud, och ni vet väl, att oxarna äro de små

kalfvarnas farbröder? Ser ni, i världen pågår en ständig pånyttfödelse. Herr Fredrik trodde på den evigt fortlöpande kedjan af nya lifsformer, så jag känner till den saken. Och när vi nu från lefvande varelser åter blifvit hudar, så skola vi måhända nästa gång bli sönderskurna till en mängd små barnskor, som komma att trippa omkring här, kanske just på denna samma trottoar. Nå, hvad säger ni om mitt förslag? Bestäm er fort, ty där kommer just en gammal gumma med sin korg för att plocka upp oss. — Nå, skola vi förena oss?" slöt den gamla herrskon hastigt och rätt på sak sitt frieri.

"Ja, vet ni, så godt är det!" samtyckte den lilla damskon. "Jag behöfver verkligen ett manligt stöd, och ni är i alla fall till och med nu mera värd, än jag någonsin varit."

"Aha, mitt herrskap, hvilket trefligt par!" utropade den gamla lumpsamlerskan, i det hon tog upp de gamla skorna och stoppade dem i sin korg. "Den där fruntimmersskon har varit mycket modern en gång i tiden, kan jag tycka. Jo jo män! Sådan är världens gång. Hå hå, ja ja! För länge sedan var också jag en fin dam och åkte i eget ekipage", suckade hon och fortsatte sin väg.

Och så anträdde nu det gamla skoparet sin bröllopsresa till Berlin, hvarifrån de som berlinerblått fördes ut i världen för att i sinom tid fylla sin uppgift i naturens stora hushållning.

Klockan i Saleby.*

AF

JOH. A. ENANDER.

I.

Resan till invigningsfesten.

Det ljuder en klocka i Saleby,
i Västgötalandet det vida.
Hon sett huru sekler komma och fly
som böljor på tidsfloden strida.
I runristad form hon göts utaf malm,
och munken han sang sin romerska psalm:
"Dionysius sit benedictus!"

* Klockan i Saleby är den äldsta med inskrift försedda kyrkklocka i Sverige. Inskriften lyder: "Då jag var gjord, då var ett tusen tvåhundra tjugu vintrar och åtta från Guds börd. A. G. L. A. Hell dig, Maria, full af nåd. Dionysius vare välsignad." — Klockan göts således 1228, då Erik XI den läspe och halte var konung i Sverige. Hon var helgad Dionysius, Atens förste biskop, hvilket helgon de i den grekiska kejsarens lifvakt i Miklagård (Konstantinopel) tjänande väringarne från Västergötland lärt känna. Det i sången omnämnda slaget vid Lena (Kungslena) utkämpades 1208. Om detsamma sjöngo munkarne: "Contigit in Lenum. Duo danske lupo för enom. Af svenskom svenom Togo dorsum verbere plenum" (Det hände i Lena, att två danskar lupo för en (svensk) och af svenska svenner togo ryggen full af stryk). Biskop Bengt i Skara var en myndig och krigisk herre i den senare medeltidens stil. Lagman Eskil var sin samtids "ädlaste och ypperste man". Öttum, Jung, Vinköl och Gerum äro socknar, som icke ligga långt ifrån Saleby.

Kung Erik han färdas till Saleby,
och jarlen han har vid sin sida,
och bispen med mitra och kräkla ny
man ser framför väpnare rida.
Och munkar oeh klerker i festlig skrud
och Miklagårdsväring med grekisk brud
uppå kungsväg till klockvigning hasta.

Och bönder komma från Öttum och Jung,
från Vinköl och Gerum tillika;
de komma i skaror, gammal och ung
samt folkungar stolta och rika,
och korstågskämpar och grånade män,
som stridde vid Lena, som sjunga än:
"Duo danske där lupo för enom".

Och Eskil den vise, en lagens tolk —
"sent födes hans like i norden" —
från gångaren blickar på älskadt folk,
hvars sköld han i faror är vorden.
Han blickar på pilgrim, fattig och arm,
på Gudhems nunnor i löfklädd karm,
och i blickarna talar hans hjärta.

Det doftar så friskt från grönskande lind
i ljufliga midsommartider.
Han hviskar så ömt, den suckande vind,
om kärlek, som jublar och lider;
och hjärtan sig öppna vid hymners ljud,
och böner stiga till helgon och Gud,
när i Saleby klerkerna mässa.

Och böljande skaror vid kyrkan grå
och pojkar vid fåglarnes nästen
i trädens kronor och alla, som stå
på taken, sig glädja åt festen,
de korsa sig fromt. Med andäktigt sinn'
i sångens refräng de doft stämma in:
"Dionysius ora pro nobis!"

II.

Invigningen.

Baneren svaja, vigda vaxljus flämta,
och gyllne kors vid nya klockan står.
Från kyrkans kor den rena malm hörs klämta,
och bispen själf till helig handling går.
Vid Eskils åsyn klart hans öga blänker,
men kungen, vanlytt, ej en blick han skänker.

På knä hvar själ! Se bispen fingren höjer,
ett "Pax vobiscum" från hans läppar går!
Nu kung och bonde sig i stoftet böjer
på dödens mark, som bidar lifvets vår.
I guld han glänser, krökta herdestafven
bland moln af rökverk från den helga grafven.

Och mitran glimmar uppå höghvälfd panna,
där stora tankar under hvalfvet bo,
där härskarviljans djupa planer stanna
uti det tysta, det fördoldas ro,
tills dag för dem i Skeninge det randas
och kyrkan fri från statens makt kan andas.

Med präntad mässbok bispen sakta träder
till klockan fram, som uti dopdräkt står.
Och faddrar komma, fromma klosterfäder,
samt Varnhems abbot, prydd med grå hår.
Med krucifix och radband vid sin sida
de svarta kåpor tyst bland grafvar skrida.

Och mässa ljuder. Öfver malmen stänkes
en pilgrims gåfva: vatten från — Jordan.
Ett helgons namn i dopet klockan skänkes,
ett namn helt okändt här bland fur och gran,
men kändt i Grekland, vid Bosporens stränder,
kändt af hvar väring, som till kyrkan länder.

Och smord med helig olja, klockan blifver
af bispen vigd åt helgon och åt Gud.
Nu korsen tre han med sitt finger skrifver
på nydöpt malm vid kyrkohymners ljud.
Hur skönt det klingar: "Ave Maris Stella",
hur fromt refrängen: "Må din förbön gälla!"

Men sången tystnar, ljusen brinna neder,
och rökmoln dofta ej kring bispen mer.
I stilla andakt nu på knä han beder
vid helga jungfruns sköna bild, som ler.
Han uppstår styrkt, han nu på svenska talar,
och orden ljuda öfver höjd och dalar.

"Att medla mellan Gud och mänskoanden
är kyrkans kall på en befläckad jord,
men ock att helga, knyta samman banden

emellan stoft och ande med sitt ord.
Ett sådant band vi här i dag ha knutit,
då klocka ny i andens famn vi slutit.

Hon göts af kärlek, hon skall ock förblifva
att ringa frid i sorgsna mänskobröst.
Hon tro skall stärka, hopp och kärlek lifva,
hon storm skall näpsa med sin djupa röst.
Hon lisa skänka skall i dödens våda,
så långt hon hörs ej skola trållen råda.

Med änglars sång skall hennes klang sig mänga,
med helgons lof och med martyrers röst.
Till skärseld ned skall hennes ljud sig tränga
att bringa svalka, bringa hopp och tröst.
Till bön och mässa hon er flitigt kalle,
att goda verk I måtten göra alle.

Men stundar ofrid, börjar vårdkas brinna
på berg, som vakt vid fredens hyddor står,
hon ropar högt: "Vak upp, att seger vinna!"
och på sin malmsköld hon med järnet slår.
Att kyrkans rätt och landets frihet värna
hon kallar eder, Västergötlands kärna.

Till kung och bonde, klerk och munk och nunna
vår tunga fridens afskedshälsning bär.
Maria, smärterika moder, unna
din frid åt alla, du, som nådig är!
Till en och hvar, som här i bön sig sänker,
ett helt års aflat kyrkan nådigt skänker."

Så talte biskop Bengt till folk oeh klerker
och slog sitt kors och sig på klacken vred.
En vän till ätt, som stammade från Sverker,
i honom fram till prästgårdsbyggnad skred.
En lifvakt gingo sindal-klädda svenner
och alla bispens väpnare och vänner.

❧ ❧ ❧

Nu ifrån tornet "bing-bong!" ljuder vida,
när nya klockan första slagen slår.
Med helge Eriks ättling vid sin sida
en grånad jarl mot bispens bostad går.
Att hatet blidka, vinna frid, försoning
han tveksamt träder i prelatens boning.

"Som rikets jarl till er en bön jag ställer,
när klockan sjunger manande sitt 'frid!'
Se, vördig fader, rikets rätt hon gäller
och tronens stöd, min svåra, hårda strid.
Nu låten er, i Sveriges namn jag beder,
försonas, blidkas, läggen vapnen neder!"

Då far ett åskmoln öfver bispens panna,
och dolda tankar bryta fram i ord.
Hans skarpa, mörka blickar hotfullt stanna
på kung och jarl framför hans domar'bord.
Han hög och stolt sig reser från detsamma,
hans ögon ljunga och hans läppar stamma:

"Du jarl, som svärd för tolf års kung skall föra,
hvem band det svärdet vid din sida, säg?
'De store' hviskas det uti mitt öra;
med dem du går, men ej på kyrkans väg.
Du vis och klok din bana framåt skrider
och främjar staten blott med dina strider.

Den strid, som kyrkan gillar, är den rätta,
all annan orätt, hvar den kämpas ut.
Vill du i högbänk egen klokhet sätta,
din kraft i striden tar ett hastigt slut,
men kyrkans kraft i seklers sekler varar,
hon allt förmår, hon krossar och försvarar.

All makt är gåfva uti kyrkans händer,
och som ett län hon välde endast ger
åt kungar, kejsare i skilda länder.
Vid påfvens fötter läggas kronor ner.
Sök stöd för tronen i ditt svärd, hos andra,
din kung helt snart skall utan krona vandra."

Så talte bispen, och till marsk och svenner
han utan dröjsmål uppbrottsorder gaf.
Med väpnad skara till Knut långes vänner
han red om kvällen, sluten som en graf.
Han tänkte blott på krig om makt i Norden,
när klockan klingade sitt "frid på jorden".

Men uppå ängen folket "gengärd" njuter,
förr'n dagens sol har bakom bergen flytt.
I tomma horn man flitigt mjödet gjuter,
och tomma fat man fyller upp på nytt.
Se, idrott lekes uppå kyrkovallen,
se, dans kring vårdträd, kring den höga tallen.

Och fiddlan gnäller, själfve munken flämtar
i dansens ring; till pantlek nunnan går,
och grånad kämpe uti hornet klämtar,
då tomt detsamma framför honom står.
Och sagor täljas ifrån Greklands öar,
från Romas kullar och från Finlands sjöar.

Hur många minnen äro icke gömda
i folkets barm från helge Eriks tid!
Ej Sverkers blodsdåd äro ännu glömda,
ej Bures flykt, ej Lenas hårda strid,
där Odin sig för sista gången tedde
och fram till seger sina svenskar ledde.

Men ej om strid och kamp man endast talar;
om kärlek tala klara ögon blå,
om trohet hviskas uppå höjd, i dalar,
bland lundens trä'n, i hvilka trastar slå.
Och såta vänners glada röster klinga,
ty klockan snart till bröllopsfest skall ringa.

Så firar folket klockinvigningsfesten
med mässa, gille och med dans och spel.
Och kungen, jarlen, abboten och prästen
i folkets glädje taga liflig del.
Sitt hat och kif i lek och ras man glömmer,
och klockan tyst om seklers framtid drömmer.

DÖDSRUNOR.

BIOGRAFISKA ANTECKNINGAR RÖRANDE UNDER ÅRET AFLIDNA MERA FRAMSTÅENDE SVENSK-AMERIKANER.

AF

A. SCHÖN.

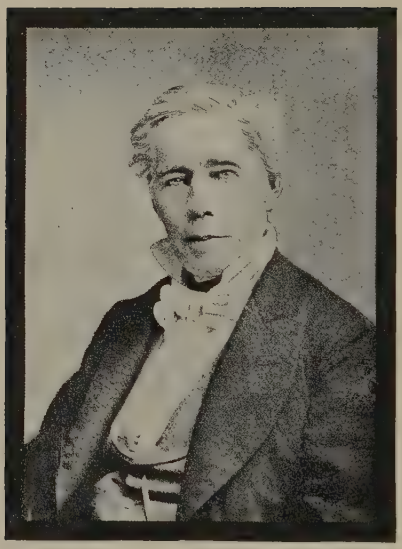

SWANTE PALM.

SVANTE PALM.

Bland mera bemärkta svenskar i Förenta Staterna intog svensk-norske vice konsuln i Austin, Texas, Svante Palm, hvilken därstädes afled den 22 sistlidna juni, ett af de allra främsta rummen, detta dels på grund af den långa tid — hela 55 år — han vistades i Förenta Staterna, dels på grund af den framskjutna ställning, han intog i samhället, dels ock — och detta icke minst — på grund af sitt svenska sinne och sin kärlek till den svenska litteraturen, en kärlek, som förmådde honom att utbyta största delen af de skatter, han i lifvets högsommar såsom affärsman förvärfvade sig, för de moderna och de antikvariska boksamlingarnas yppersta klenoder, till förvärfvandet af ett bibliotek, som väl var det största privata i hans hemstat, om ej i hela unionen. Af dessa och andra skäl är han mer än väl förtjänt af en längre minnesruna.

Svante Palm föddes i byn Bästhult i Barkaryds socken, Jönköpings län, den 31 januari 1815. Från denna by leder den i Sverige och Amerika vidt utspridda s. k. Löttarpasläkten, af hvilken många "selfmade" män kommit till ära och berömmelse, sitt ursprung. Hans föräldrar voro ett fattigt bondfolk, och sonen fick redan tidigt försöka sig på hårdt arbete i skog och mark samt på att sköta ärjekroken och harfven på hemmanets steniga åkerlappar.

Det märktes emellertid snart, att han ej hade håg och fallenhet för att träda i sina fäders fotspår såsom bonde. Hans läng-

tan stod till böcker och studier, och hans mor, som såg, huru han vantrifdes i sin dåvarande ställning, vände sig till dåvarande prosten i församlingen, Rosengren, för inhämtande af hans råd. Denne ansåg, att den unge bondgossen borde få följa sin naturliga böjelse, och enligt den klarsynte prostens råd började nu Palm, enär skolor som bekant på den tiden saknades på den svenska landsbygden, mottaga undervisning i läsning, skrifning och musik hos socknens klockare, hvilken utom prosten var den ende läs- och skrifkunnige person i församlingen.

Men snart flydde den unge smålandsheren ur boet och sökte anställning såsom skrifbiträde åt ortens tjänstemän, hos hvilka han kom i tillfälle att vidga sina framtidsvyer och tillfredsställa sitt kunskapsbegär. Sålunda finna vi honom redan vid femton års ålder såsom skrifbiträde hos häradsskrifvaren i Norra och Södra Vedbo härader samt senare såsom fogdeskrifvare i Tveta, Vista och Mo härader. Det dröjde ej många år, förrän den vetgirige bondpojken var landskanslist i Jönköping samt tillika kommissarie i Göta Hofrätt. Från Jönköping flyttade han 1838 till Kalmar, där han likaledes erhöll anställning på landskansliet. Under sin landskanslisttid såväl i Jönköping som i Kalmar skötte han flera gånger länsmanstjänster på förordnande.

I Kalmar erhöll han en god förespråkare och gynnare i landssekreteraren Palme, något som naturligtvis för en ung man i hans ställning var af största vikt och betydelse. Han blef här vid sidan af sin tjänstemannaverksamhet medarbetare i tidningen "Barometern". Oppositionen mot gamla konung Karl Johans såsom man ansåg alltför självrådiga men på samma gång ömkligt skuggrädda regering tilltog nu, underblåst af Magnus Jakob Crusenstolpe, Lars Johan Hierta m. fl., allt mer för hvarje år, och unge Palm synes hafva smittats af det växande missnöjet. Han gaf sina åsikter i dagens brännande frågor tillkänna i nämnda

tidning på ett sådant sätt, att han kom i kollision med censuren och höga vederbörande. Under denna period, hvarom här är fråga, kunde för resten en tidning råka i konflikt med den flitigt utöfvade indragningsmakten för litet nog. Huru pass stor Palms förseelse mot gällande tryckfrihetsförordning, sådan hon på den tiden tolkades, varit, hafva vi oss ej bekant, men kändt är, att Palm efter den betan ledsnade både på Kalmar och Sverige och utvandrade till Amerika samma år som den Bernadottska dynastiens grundläggare, mätt af ålder och tryckt af tyngden utaf de förenade rikenas kronor, nedsteg i sin grift i Riddarholmskyrkan. Hans mål var Texas, och här landsteg han i Galveston.

Palm var en af de tidigare svenska invandrarne till Amerika under detta århundrade. Men huru tidigt han än var här, så hade dock åtskilliga andra hunnit hit före honom. En af medlemmarne i denna den stora svenska invandringens i slutet af 1840- och början af 1850-talen förtrupp var Palms systerson, S. M. Swenson från Lättarp i Barkeryd, hvilken, efter att en tid hafva varit bodbetjänt i Eksjö, vid 20 års ålder begaf sig till Amerika 1836. Swenson styrde sin kosa till Förenta Staterna. Under en tid efter sin ankomst hit åtnjöt han undervisning i en skola i Sing Sing, N. Y., blef därpå järnvägsarbetare nära Baltimore, Md., därefter bokhållare hos en firma i sistnämnda stad och fick 1838 genom sin principals bemedling anställning i Texas. Senare började han för egen del handel, först i staden Brazos och därpå i Houston, i sistnämnda stad i bolag med en doktor Long, som dock snart afled, hvarefter Swenson gifte sig med änkan.

Swenson var sålunda sedan flera år tillbaka välbeställd affärsman i Texas, då Palm till följd af det ledsamma slut, hans tidningsmannalif erhöll, var redo att utvandra. Det får sålunda antagas såsom tämligen säkert, att det var systersonens beskrif-

ningar öfver Texas och förhållandena därstädes, som förmådde Palm att välja denna del af Amerika till sin framtida boningsort. Möjligen hade han också i systersonens bref samt i tidningarne läst om Texas' åtta år förut inträffade frigörelse från Mexiko och kände sig dragen till den för sin existens hårdt kämpande unga republiken. Det ena med det andra gjorde, att han föredrog Texas framför den stora systerrepubliken i norr.

Palm sökte med ens sätta sig in i Texas' förhållanden, och att han härutinnan lyckades samt dessutom ådraga sig de styrandes uppmärksamhet framgår däraf, att han redan två år efter sin ankomst dit, eller 1846, utnämndes till postmästare i La Grange, en befattning, som han innehade till 1849, då han företog en resa till Panama-näset. Härifrån återkom han påföljande år till Texas och slog sig då ned i Austin, i hvilken stad han sedan oafbrutet till sin död, eller i hela 49 år, var bosatt. I detta samhälles olika angelägenheter tog han en lika intresserad som verksam del och blef där mycket anlitad i allmänna värf. Sålunda innehade han under olika tider flera befattningar, såsom ålderman (stadsfullmäktig), fredsdomare, postmästare o. s. v. Den sistnämnda befattningen beklädde han under fyra års tid.

Såsom Texas-bo hade Palm tillfälle att på tämligen nära håll följa händelserna under det hufvudsakligen med anledning af frågan om besittningsrätten till nämnda stat i maj 1846 utbrutna kriget mellan Förenta Staterna och Mexiko, hvilket slutade med mexikanernas nederlag och uppgifvande af deras opposition mot Texas' året före det sistnämnda åvägabragta anslutning till Förenta Staterna. De första åren af Palms vistelse i Texas voro, som man ser, långt ifrån lugna, åtminstone för befolkningen i allmänhet, och att Palm för sin enskilda del ej kunde undgå att känna verkningarna af kriget är tämligen säkert.

Icke fullt två årtionden därefter utbröt inbördeskriget, och

detta blef af den största betydelse för den man, dessa biografiska anteckningar gälla. Tillfällena till penningeförvärf ökades mångenstädes i Förenta Staterna under detta krig, icke minst i Texas, och Palm och hans systerson, hvilken sistnämnde var ett affärsgeni af första rangen, voro ej sena att begagna sig af de sålunda förbättrade konjunkturerna. Egentligen var det dock den senare, som med skarp blick följde företeelserna inom affärsvärlden, och som tog initiativet till deras företag. Det var hufvudsakligen med odling af och spekulation i bomull, de båda forna Barkeryds-pojkarne sysselsatte sig. Den på deras stora, af slafvar skötta plantager odlade bomullen afyttrades med stor vinst till uppköpare i nordstaterna.

Ehuru sålunda sydstatsbor och slafägare, stodo dock Palm och Swenson i politiskt afseende på nordstaternas sida under det pågående kriget, och dessa deras sympatier för "the yankees" hade till följd, att Swenson, som vid sidan af sina öfriga affärer äfven idkade bankrörelse i Austin, Tex., och i New Orleans, La., nödgades af fruktan för texanarnes hämnd fly till Mexiko. Han återvände ej till Texas, utan reste till Brooklyn, N. Y., där han under några år var bosatt, hvarefter han flyttade öfver till New York. I sistnämnda stad öppnade han vid Wall street bankrörelse, i hvilken hans söner Eric P. och S. Albin Swenson efter några år ingingo som kompanjoner. Han idkade därjämte sockerrörsodling i Louisiana samt fortsatte bomullsodlingen i Texas till sin död, som inträffade i New York den 13 juni 1896. Han kallades allmänt "rike Swenson" och torde hafva varit en af de rikaste svenskar i Förenta Staterna.

Under det att Swenson sålunda använde sina i södern förvärfvade penningar såsom grundkapital i nya affärsföretag, hade Palm ett helt annat mål för sina sträfvanden. Hufvudändamålet med *hans* affärsverksamhet var att skaffa medel för att kunna

öka sitt bibliotek. "I detta lefde han och hade sin trefnad, och den yttre världen var honom för öfrigt likgiltig. Den omkring honom rörliga mänskligheten, som äflades och kämpade om guldkalfven eller tvistade om dagens frågor, var honom till stor del follkomligt okänd och saknade för honom intresse", skref i "Hemlandet" kort efter hans död om honom hans barndomsvän, kontraktsprosten C. G. Mozart i Tingsryd.

Huru tillbakadragen Palm än var, hade han dock ådragit sig vederbörandes i Sverige uppmärksamhet, och 1866 utnämndes han till svensk-norsk vice konsul i Austin, en befattning, som han ända till sin död innehade. Under de sista två årtiondena af sin lefnad sysselsatte han sig ej med andra offentliga göromål än dem, hvilka konsulsbefattningen ålade honom.

År 1873 besökte han för första gången efter sin ankomst till Amerika sitt fädernesland, hufvudsakligen för att komplettera sin boksamling. Han besökte här de större biblioteken i Stockholm och Uppsala och gjorde uppköp och utbyte för stora summor. Palm var ej blott stor bibliofil utan äfven stor bokkännare. Alla mera sällsynta exemplar hade han reda på och stod i förbindelse med Klemming och de flesta mera framstående bibliofiler i England, Frankrike, Italien m. fl. länder. I Sverige blef den framstående svensk-amerikanen mottagen med den största uppmärksamhet t. o. m. af konung Oscar och deltog under vintermånaderna, då han vistades i Stockholm, i fester och middagar på hofvet. Elfva år senare eller 1884 besökte han för andra gången Sverige, men hans vistelse där blef denna gång emellertid ej särdeles lång. Vid detta sitt andra besök utnämndes han till riddare af Vasa-orden. Under årens lopp blef han därjämte ledamot af nedannämnda föreningar och lärda sällskap i Sverige: Fornskriftssällskapet i Stockholm; Geologiska Föreningen i Stockholm; Svenska Antropologiska och Geografiska Sällskapet;

Svenska Historiska Föreningen; Oscar- och Josefina-Föreningen i Stockholm; Småfåglarnas Vänner i Göteborg; Förbundet Enigheten och Sällskapet Å. M. i Kalmar. Af det svensk-amerikanska läroverket Bethany College i Lindsborg, Kans., utnämndes han till fil. hedersdoktor.

Under sitt första besök i Sverige hade han i tankarna att donera en del af sin redan då storartade boksamling till riksbiblioteket i Stockholm eller universitetsbiblioteket i Uppsala, men denna plan öfvergaf han senare. Representanter för Bethany College samt för Augustana College i Rock Island, Ill., gjorde för tre år sedan vördsamma framställningar, att Palm ville donera sitt bibliotek till dessa läroverk, men dessa framställningar ledde ej till något resultat. Kort därefter skänkte Palm större delen af den till omkring 30,000 band bestående boksamlingen till Texas' statsuniversitet i Austin. Att han, som var så i själ och hjärta svensk, vid bortskänkandet af sina bokskatter föredrog ett amerikanskt universitet framför ett eller ett par svensk-amerikanska läroverk, väckte nog i svensk-amerikanska kretsar en viss förvåning. Hans handlingssätt är emellertid lätt förklarligt, om man erinrar sig, att han under större delen af sin lefnad vistats i Austin, och att det var i staten Texas, som han förvärfvat sin förmögenhet och därigenom också sitt bibliotek. Att han genom denna storartade donation ville outplånligen fästa minnet af sin person vid en stad, i hvilken han under 49 år hade sitt hem, och som för honom blifvit mycket kär, kan svårligen klandras, huru gärna man än skulle sett, att han låtit sitt bibliotek komma den svensk-amerikanska andliga odlingen till godo.

Såsom en tacksamhetsgärd för den storartade gåfvan utnämnde honom statsuniversitetet till sin bibliotekarie, hvarjämte dess studenter i våras insamlade medel till uppsättandet af hans byst inom universitetet.

Palm ingick 1851 äktenskap, men blef 1880 änkeman. Äktenskapet lär, ehuru barnlöst, hafva varit mycket lyckligt. På sin ålderdom vårdades han kärleksfullt af i Austin bosatta släktingar. Han var intill det sista frisk och kry och syntes nästan dagligen längre eller kortare stunder promenera på Austins gator, där den gamle vördnadsvärde svensk-amerikanen var välbekant och aktningsfullt hälsades af hög och låg. Dessemellan vistades han bland sina älsklingar böckerna, och det var också i sitt bibliotek, som han fick sluta sin långa verksamma lefnad. Då en kvinnlig anhörig den 22 juni på morgonen kom in till den gamle med hans morgonkaffe och skulle väcka honom, befanns det, att han var död. Han hade under natten lugnt och stilla inslumrat i den eviga hvilan.

Hans begrafning firades på eftermiddagen den 23 juni från statsuniversitetet och var mycket storartad. Sorgegudstjänsten leddes af dåvarande svensk-lutherske pastorn i Austin, G. A. Dorf, biträdd af en episkopal- och en presbyterianpräst.. Universitetets lärare samt släktingar och många vänner deltogo i processionen.

Då hans testamente några veckor senare öppnades, erhöll man ytterligare ett bevis på Palms kärlek till böcker och hans intresse för kunskapers spridande. Det befanns nämligen, att han af sin till $12,000 uppgående återstående förmögenhet anslagit $4,000 att efter viss tid utgå till hans födelseförsamling Barkeryd för inköp af böcker till sockenbiblioteket, samt att han donerat sina kvarvarande böcker till svenska lutherska församlingen i Austin, hvilken han tillhörde och i hvars verksamhet och framgång han var särdeles varmt intresserad. Men ej nog härmed: han hade dessutom förordnat, att återstoden af hans egendom, med undantag af $1,000, som testamenterades till en brorsdotter, skulle tillfalla sistnämnda församling, och att ena

hälften af räntan utaf den till $7,000 uppgående summan skulle användas såsom bidrag till pastorslönen och den andra hälften till inköp af böcker för församlingens bibliotek. Denna fond skall för evärdliga tider förvaltas af församlingens styrelse.

Liksom sin kärlek till böckerna bibehöll Palm ända till sin lefnads afton kärleken till det land, som sett honom födas. Med brinnande hängifvenhet studerade han dess litteratur, seder och institutioner och sökte så godt det långa afståndet medgaf följa med dess andliga och materiella utveckling.

Det förnämsta beviset på hans svenskhet torde hafva varit hans på sista tiden utaf sin lefnad ofta uttalade önskan att få återvända till Sverige och få hvila i dess jord.

Denna önskan blef dock ouppfylld.

CARL ANTON MELLANDER.

På eftermiddagen söndagen den 15 sistlidna januari sågos en likvagn och några andra vagnar hålla utanför John Smiths begrafningsbyrå n:r 141 Chicago avenue, Chicago. På trottoaren syntes ett antal representanter för den svensk-amerikanska pressen i nämnda stad, och inne å begrafningsbyrån voro ytterligare några sådana samt dessutom åtskilliga andra personer församlade omkring en enkel, svartmålad kista. Folk af olika åldrar och villkor, de flesta synbarligen tillhörande den svensk-amerikanska arbetsklassen, nu i söndagsstass, kom och gick därutanför, och några kastade en blick på likvagnen, i det de yttrade:

"Undrar just, hvem det är, Smith begrafver i dag?" Andra åter — och dessa voro nog de flesta — passerade förbi, uppenbarligen likgiltiga för detta här på stället nära nog alldagliga skådespel.

När begrafningsceremonielet är genomgånget, kistan utburen till den väntande likvagnen och det lilla sorgetåget satt sig i rörelse, stanna åter några fotgängare och upprepa frågan: "Undrar just, hvem det är, Smith begrafver i dag?" En af de i begrafningen men ej i sorgetåget deltagande svarar:

"Åh, bara en tidningsskrifvare, som dog i måndags."

Och det lilla sorgetåget fortsätter, nästan obemärkt, sin färd .....

En halftimme senare synas ett par tre svenska föreningar om tillsammans närmare femhundra man, uniformerade och med

C. A. MELLANDER.

florbehängda fanor, under sorgemusik högtidligt röra sig Chicago avenue framåt. Skaran hinner knappt visa sig, förrän det formligen vimlar af folk på gatans båda trottoarer, och folkträngseln snarare ökas än minskas, då processionen viker af in på Milton avenue, hvars af "alla släkter och folk och tungomål" sammansatta befolkning nyfiket framträder till fönstren eller tager plats på husens trappor, för att kunna riktigt se sig nöjd på ståten.

Processionen gör ändtligen halt vid ett hus långt uppe vid gatan. En föreningsbroder, en smed, har här dött, och bröderna ha kommit i samlad trupp för att göra honom den sista tjänsten — en onekligen mycket vacker tjänst. Begrafningsritualen genomgås, den rikt blomstersmyckade kistan utbäres, och vid sorgemusikens toner anträda föreningsbröderna färden till begrafningsplatsen, fortfarande begapade och kanske också beundrade af den ännu församlade allmänheten.

Men bland de på norr i Chicago boende svenskarne talades det helt säkert tills långt efteråt om, hvilken storartad och hedersam begrafning, smeden vid Milton avenue fick, och utfrågar ni dem nu dess angående, skola de sannolikt ännu kunna för eder omtala förloppet vid densamma.

Huru många af dem togo väl notis om tidningsskrifvarens begrafning, och huru många minnas ännu densamma? Och dock torde hans 25-åriga arbete i pressens tjänst varit af minst lika stor betydelse som smedens kanske lika långa arbete vid städet och inom föreningsvärlden. Och huru många af dem erinra sig ännu tidningsskrifvaren och tänka på betydelsen af hans lifsgärning?

"Tidningsskrifvaren", om hvilken vi här talat, var medarbetaren i "Svenska Tribunen", Carl Anton Mellander. Han föddes den 5 december 1849 i Göteborg, men redan i hans spädaste år

öfverflyttade föräldrarne — ett förmöget borgarefolk — till Malmö, vid hvars elementarläroverk han 1869 aflade studentexamen. Han fortsatte sina studier vid Lunds universitet till 1873, då han utvandrade till Amerika. Här stannade han i Chicago och var i början af sin vistelse därstädes anställd vid den då af hr C. J. Stenquist utgifna tidningen "Nya Svenska Amerikanaren", hvilken på den tiden hade herr P. A. Sundelius till hufvudredaktör. Efter en kort tids verksamhet vid nämnda tidning gjorde Mellander ett par resor i Nebraska och skildrade för en större landagenturs räkning denna stats då ännu outvecklade hjälpkällor.

Åren 1878—79 var Mellander redaktör för den af hr Otto L. Olson då utgifna tidningen "Fäderneslandet", efter hvars upphörande han 1880 ingick vid "Svenska Tribunens" redaktion, hvilken han sedan ända till sin död tillhörde.

De mest utmärkande dragen hos Mellander som tidningsman voro hans flit och ihärdighet samt hans ovanliga noggrannhet vid arbetets utförande. Såsom människa var han ovanligt stilla, tillbakadragen och anspråkslös och var fördenskull mindre bemärkt, än han på grund af sina kunskaper och sin vidsträckta erfarenhet förtjänat att vara. "Hans hela värld var den tidning, åt hvilken han ägnat sin tid och sina krafter med sådan flit, att knappt en stund eller tanke blef öfrig för omsorgen om hans eget rykte eller framtid", skref en mångårig redaktionskamrat till den aflidne i dennes dödsruna i "Svenska Tribunen", och detta omdöme torde hafva varit synnerligen träffande.

Efter en under de sista två åren alltmer tilltagande sjuklighet afled Mellander den 9 sistlidna januari och fördes, såsom i början af denna dödsruna angifves, den 15 i samma månad till sitt sista hvilorum. Han afled ogift.

ANDREW CHAISER.

ANDREW CHAISER.

När "Svenska Tribunens" mångårige medarbetare C. A. Mellander den 15 sistlidne januari fördes till griftero, torde ingen af de närvarande hafva anat, att hans mångårige arbetsgifvare, "Svenska Tribunens" ägare Andrew Chaiser skulle bland de i begrafningen deltagande tidningsmännen bli den, som därnäst skulle falla för den obeveklige liemannens skarpa stål. Och dock blef det så. Chaiser följde nämligen, innan tre månader ännu voro till ända, sin trogne arbetare i grafven. Han, som förut i hela sitt lif blott en enda dag varit så sjuk, att han nödgats intaga sängen, insjuknade den 14 februari i nervfeber, och den 31 mars, själfva långfredagen, ändades genom en stilla död hans verksamma lefnad.

Andrew Chaiser var en af den svensk-amerikanska tidningspressens märkesmän, och hans namn skall länge med aktning och tacksamhet nämnas i hess häfder. Börjande sin tidningsutgifvarebana med så godt som intet kapital, lyckades han dock, tack vare sin utomordentliga seghet och ihärdighet, upparbeta den af honom utgifna tidningen så, att hon ej allenast blef en af de största och mest inflytelserika svenska tidningar i Förenta Staterna, utan därtill äfven kom på tämligen säker finansiell basis. Huru många svårigheter han härunder hade att bekämpa kunna endast de ana, hvilka som han, utan att från början äga något större kapital, försökt hålla vid lif en svensk tidning i Amerika. Också yttrar en annan af hans minnestecknare, hans mångårige kompanjon och medarbetare, litteratören C. F. Pe-

terson, att "denna seghet i Chaisers karakter förklarar, huru tidningen kunnat genomgå så många kriser, såsom till exempel den för tidningen så enormt svåra tid, som började med utbrottet af 1873 års panik och icke slutade förrän med gryningen af 1879. Chaiser var på dessa sex år tusen gånger i trångmål .... Hans orygglige beslut var dock att stanna ombord, äfven då skutan intager vatten och håller på att sjunka. Hans lefnadsfilosofi vid sådana tillfällen kan sammanfattas i ett enda ord: pumpa!"

Det vore dock oriktigt att påstå, att Chaiser ensam skapat nämnda tidnings anseende och framgång. Han var icke en ordets och pennans man, och hans verksamhet inskränktes därföre till den finansiella sidan af företaget, under det att den redaktionella delen besörjdes af andra på detta område dugande krafter.

Något som utom segheten och ihärdigheten var för Chaiser synnerligen utmärkande var hans jämna och goda lynne, som aldrig, icke ens i motgångarna och svårigheterna, förnekade sig.

Andrew Chaiser föddes den 5 augusti 1841 i Bälinge socken i Uppland. Han härstammade från en gammal krigarsläkt, och hans fader hade i många år tjänat vid Upplands dragoner. Den manhaftige dragonen och hans hustru indrogos i den i Helsingland och Uppland m. fl. landskap i slutet af 1840- och början af 1850-talen pågående Erik Jansonistiska rörelsen och utvandrade, i likhet med många andra af Erik Janssons anhängare, 1850 till Amerika, då Andrew eller Anders, som han väl i Sverige kallades, jämte makarnes öfriga barn åtföljde dem. Den nyss förut grundlagda Bishop Hill-kolonien i Illinois var målet för deras resa. Här vistades Chaiser till sitt fjortonde år, då han, efter att hafva genomgått den publika skolan, blef konstförvantselev vid "Svenska Republikanaren", som af kolonien utgafs i Galva. När

tidningen 1858 flyttades till Chicago, lämnade Chaiser sin anställning vid densamma och försökte sig därefter under några år på olika verksamhetsfält, till dess han år 1869 förenade sig med sin forne lekkamrat, kapten Erik Johnson — en son till den ofvannämnde Erik Jansson — om utgifvandet i Galva af en engelsk-svensk tidning, "The Illinois Swede", hvilken dock i november 1870 förvandlades till en uteslutande svensk tidning med namnet "Nya världen". Denna tidning flyttades i januari 1871 till Chicago, där hon i likhet med de öfriga svenska Chicagotidningarne lades i aska vid den stora branden den 9 oktober samma år.

Efter denna svåra motgång utgafs tidningen under tiden 14 oktober 1871—7 mars 1872 från Galesburg, hvarifrån hon den 16 mars sistnämnda år återflyttades till Chicago. Tidningen hade i februari 1876 öfvertagit af ett bolag, The Swedish Publishing Company, i hvilket Frank A. Anderson var president och Chaiser samt C. F. Peterson aktieägare. Hösten 1877 inträdde i bolagen öfverste Hans Mattson, kort efter det han af urmakaren C. J. Stenquist inköpt "Nya Svenska Amerikanaren", hvilken samtidigt öfvertogs af bolaget. Detta beslöt nu att sammanslå "Nya Världen" och "Nya Svenska Amerikanaren" till en tidning, hvilken den 20 september samma år började utkomma under namn af "Svenska Tribunen", ett namn, som den sedan dess burit. Med densamma förenades 1878 "Nya Folkets Tidning" och "Skandia".

Chaiser var ifrån "Svenska Tribunens" tillkomst och till i slutet af 1882 bolagets vice president samt under åren 1879—1882 tillika dess affärsföreståndare. I slutet af sistnämnda år blef han bolagets president, hvilken befattning han tillika med affärsföreståndaresysslan innehade till 1890, då han, som jämte C. G. Lindeborg ägde det öfvervägande antalet aktier i bolaget, genom

köp af den sistnämndes andel blef så godt som ensam ägare af tidningen.

I sin egenskap af tidningsutgifvare tog han liflig del i landsmännens i Chicago mera allmänna företag, och han var alltid redo att äfven pekuniärt understödja allt, som han ansåg kunde lända till vår nationalitets ära och berömmelse. Så t. ex. var han varmt intresserad för resandet af Linnémonumentet i Lincoln Park, och för dess slutliga fullbordande: anskaffandet och uppsättandet af de fyra allegoriska bifigurerna, arbetade han liksom förut energiskt.

Såsom människa var han flärdlös, godhjärtad och vänfast. I det dagliga umgänget var han på grund af sitt orubbligt jämna och goda lynne samt sitt oförargliga skämt synnerligen angenäm.

Gift sedan 1869 med Charlotta Anderson från Victoria, Knox county, sörjes han närmast af henne samt af en son och tre döttrar, af hvilka senare den äldsta är gift med veterinären Henning Johnson i Chicago.

H. P. BRUSEWITZ.

HJALMAR PATRICK BRUSEWITZ.

Den svensk-amerikan, som har detta namn, gjorde visserligen ej någon storartad eller lysande insats i kulturarbetet i sitt nya hemland, men hans verksamhet saknade där ingalunda sin betydelse, särskildt inom det samhälle, där densamma utfördes. Det var egentligen såsom talare och outtröttlig arbetare i det republikanska partiets tjänst samt såsom församlingsmedlem, Brusewitz gjorde sig bemärkt. Hade han vid sidan af sin obestridligen rätt stora talarebegåfning ägt den framfusighet, som vanligen kännetecknar den amerikanska genomsnittspolitikern och därtill liksom denne haft den egna fördelen lika mycket som det allmänna bästa till mål för sin sträfvan, skulle han sannolikt hafva hunnit ganska långt på den politiska vädjobanan. Men Brusewitz var oegennyttig och anspråkslös, och anspråkslös blef därför också den belöning, han erhöll för sin möda.

Hjalmar Patrick Brusewitz föddes i Rommeled, nära Göteborg, den 7 juni 1842, studerade vid Göteborgs högre allmänna läroverk, var därpå under en tid informator i en förmögen familj i Vänersborgstrakten, hvarpå han 1868 utvandrade till Amerika. Två år senare anlände han till Chicago och erhöll därstädes anställning hos The Oriental Tea Company, i hvars tjänst han under flera år kvarstod. Redan tidigt begynte han som ifrig republikan taga del i politiken och blef snart under kampanjerna en eftersökt talare. Med kraft och entusiasm framhöll han vid större eller mindre politiska möten det republikanska partiets grundsatser och arbetade i öfrigt troget och nitiskt för nämnda partis framgång.

Sedan han sålunda under en följd af år oegennyttigt offrat tid och krafter i det republikanska partiets tjänst, blef han på inflytelserika vänners förord utnämnd till kontrollör i nationalregeringens tjänst öfver ett af brännerierna inom Illinois, men afskedades från denna befattning, så snart demokraterna åter kommo till makten. Han innehade sedermera en lönlös befattning som "game-warden" och var under de sista åren af sin lefnad tidtals anställd vid ett af departementen i Chicagos stadsstyrelse. Detta om hans verksamhet på det politiska området. Det torde också böra nämnas, att han, efter frånträdandet af sin kontrollörsbefattning, vid sidan af sitt politiska arbete ägnade sig åt brand- och lifförsäkringsaffärer.

I kyrkligt hänseende var Brusewitz lutheran och tillhörde sedan den 12 juli 1870 sv. luth. Immanuels-församlingen i Chicago.

Inom denna var han under en följd af år trustee, kassör och verksam medlem af ungdomsföreningen.

Efter ett års sjuklighet afled Brusewitz den 2 november 1898.

Brusewitz var sedan 1880 gift med Josefina Johnson från Kongelf, hvilken jämte en ung dotter sörjer hans bortgång.

HENRIK CASIMIR SPARRE.

Bland de talrika medlemmar af svenska ridderskapet och adeln, hvilka sökt sig verksamhetsfält i Förenta Staterna, var äfven friherre Henrik Casimir Sparre, och liksom så mången annan till Amerika invandrad svensk adelsman, gjorde han sig här förtjänt om utbredandet af den med rätta världsberömda svenska gymnastiken.

Född 1834 och son till kammarherren friherre David Bleckert Casimir Sparre och dennes maka, grefvinnan Carolina Lewenhaupt, inträdde friherre Sparre tidigt på den militära banan, på hvilken han emellertid ej avancerade längre än till underlöjtnant vid Elfsborgs regemente. Under sin tjänstetid i svenska arméen deltog han såsom frivillig på danskarnes sida i dansk-tyska kriget 1864 och belönades för sin under detsamma visade tapperhet med utnämning tlll riddare af Dannebrogs-orden.

Friherre Sparre ankom till Förenta Staterna 1874 och var därefter under en följd af år bosatt i Pittsburg, Pa. Fem år efter sin ankomst hit till landet ingick han äktenskap med en amerikansk dam, Helen Bradburn Hovey. Under världsutställningsåret 1893 flyttade han till Chicago och undervisade en tid därstädes samt senare i Milwaukee, Wis., i svensk gymnastik.

Sedan 1895 var han bosatt i Cleveland, Ohio, där han likaledes hade gymnastikinstitut. Här afled han den 18 november 1898. En broder till honom är den framstående målaren friherre Carl Axel Ambjörn Sparre i Stockholm, f. d. löjtnant vid Göta lifgarde och f. d. kapten i svenska arméen.

LOUIS F. HALLEN.

Bland de många svenskar, hvilka i Förenta Staterna brutit sig hedrande banor, och hvilka från fattigdom och obemärkthet kommit sig upp till rikedom och anseende, var Louis F. Hallen i New York.

Hallen var skåning till börden; han föddes i Kristianstad den 9 augusti 1831 och anlände för 50 år sedan såsom fattig yngling till New York. Men det fanns godt gry i den unge skåningen, och det dröjde ej synnerligen många år, förrän han var välbeställd fabrikör i den stora världsstaden. Hallen slog sig nämligen här på att tillverka plymer och liknande modeartiklar, och han blef inom kort på den rörelsen en rik man. Klart är, att han under sådana omständigheter ej kunde undgå att blifva bemärkt i det samhälle han tillhörde, detta så mycket mindre som han var medlem af ett antal sällskap och föreningar, däribland ett par svenska. Han tillhörde desslikes under en följd af år det numera upplösta Femte regementet af New Yorks nationalgarde, inom hvilket han avancerade till major, en titel med hvilken han oftast benämndes.

Umgicks major Hallen sålunda mest bland amerikanerna, skämdes han därför ingalunda för att omtala, att han var född svensk. Att han ej ringaktade sin svenska börd framgick vidare däraf, att han så ofta han kunde sällskapade med sina landsmän, af hvilka han liksom af amerikanerna hölls i stor aktning, detta dock kanske mindre för sin rikedoms skull än för sitt vänsälla väsende och sin öppna, redbara karakter. Vid landsmännens i

New York och Brooklyn större tillställningar var man alltid säker om att finna major Hallen som hedersgäst.

De sista 15 åren af sin lefnad ägnade sig Hallen åt fastighetsaffärer och ökade därigenom sin redan förut ansenliga förmögenhet.

Hallen afled i New York den 5 november sistlidet år.

GTU Library
3 2400 00766 0008

Gift of UCA Archives, Rock Island
22281

DATE DUE

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.